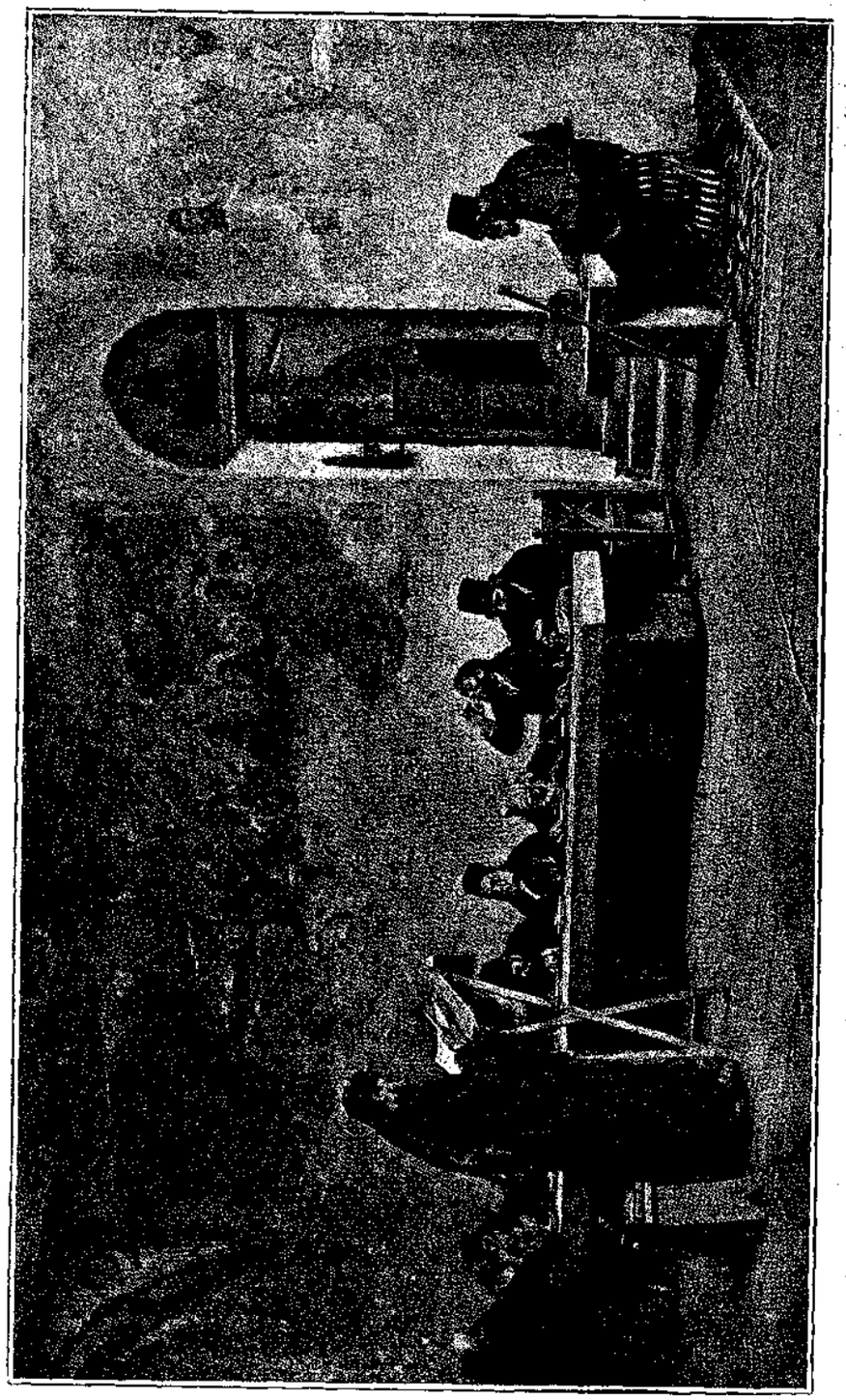

Θ. ΡΑΛΛΗ

ΔΕΙΠΝΟΝ ΚΑΛΟΓΕΡΩΝ

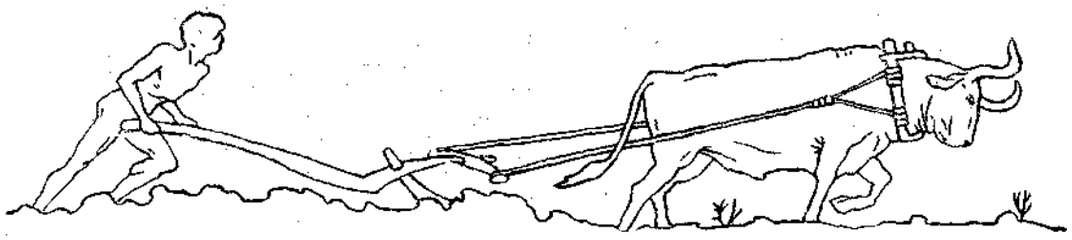

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Ι΄ 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1909

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΙ—ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΡΑΛΛΗΣ 1851–1909

Ἀνοιξε ὁλάνοικτα τὰ μάτια ὁ Ράλλης ἐμπρὸς εἰς τὸν γραφικὸν καὶ ἔμορφον κόσμον ὁποῦ τοῦ ἀπεκάλυψε ἡ ἑλληνικὴ ζωή. Εἰς μίαν της σελίδα εἶδε τόσα ὄνειρα: αὐτὰ ποὺ τὴν συνδέουν μὲ τὴν παράδοσιν σεμνά, ἁγιασμένα μὲ αἰώνων ἁγνὴν πίστιν, καὶ ποὺ ἅπλωναν ἀκόμα, καὶ ἴσως ν' ἁπλώνουν καὶ τώρα, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὴν ἀτίμητη λαμπάδα των.

Ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, ποὺ ὅσο τὸν πνίγει ὁλοένα ἡ γνῶσις, τόσο πειὸ ποθεινὴ γίνεται ἡ ἐμορφιά του, ἐπῆρε ὁ ζωγράφος διαφόρους ὄψεις: καθημερινὲς σκηνές, στιγμὲς ποὺ βγαίνουν μέσ' ἀπὸ πηγὴν αἰσθήματος θερμοῦ.

Εὐτυχισμένος ὁ καλλιτέχνης ποὺ ὡραματίσθη τέτοιαν ἀποκάλυψιν. Τὸ χέρι του εἶναι τώρα τὸ χέρι ἀνθρώπου ποὺ ἀτενίζει ἕνα ἰδανικόν. Καὶ ξεύρει νὰ τοῦ δώσῃ τὴν χάριν τῆς ἀπέριττης πραγματικῆς ζωῆς ζωγραφισμένην εἰς τὰ πρόσωπα τοῦ *Δείπνου Καλογέρων* (1885), εἰς τὰς κινήσεις των, εἰς τὴν στάσιν των, ποὺ ὅλα χαρακτηρίζουν τόσον καλὰ τὸ ἑλληνικὸν μοναστήρι. Καὶ νά, τὸ γεροντικὸν αὐτὸ κεφάλι, τὸ σκυμμένο ἐπάνω στὸ πιάτο. Ἔχει τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ χωρικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐργάσθηκε ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ χωράφι καὶ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ πάρῃ νέας δυνάμεις διὰ τὴν ἐπαύριον. Ἔχω ἰδεῖ τέτοιους καλογέρους. Ἡ ζωγραφιὰ εἶναι χαρακτηριστική. Ἀληθινὴ καὶ ἡ πλαγινή, γεροντικὴ ἐπίσης εἰκών, δεξιά, ποὺ ἔχει τὸ κεφάλι ἀκουμπισμένο, σκυθρωπό. Καὶ ἀριστερά, ἡ ἄλλη, τοῦ νέου μοναχοῦ, ἕνα πρόσωπο ἰσχνό, εὐγενικό, σκιασμένον ἀπὸ ἕνα φῶς, ἀνάμνησις τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ, ὁποὺ ἡ πίστις εἰς τὸν Διδάσκαλον ἐζωγράφιζε ἐπάνω στὰ πρόσωπά των τὴν θειότητα Ἐκείνου. Ἡ γραμμὴ τῆς ζωῆς κυματίζει παντοῦ μέσα στὸ ἔργον, ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν καλογέρων, σοφὰ τοποθετημένων καὶ ἀνεπιτήδευτα.

Ἦτο περίπου τριαντατεσσάρων ἐτῶν ὁ Ράλλης ὅταν ἐξέθεσε τὸ *Δεῖπνον Καλογέρων*. Εἶναι τὸ εἰλικρινέστερα ἐργασμένον ἔργον του. Ἀνεπηρέαστον ἀπὸ τὴν ἐπιτηδευμένην κομψότητα ποὺ ἔδωκε εἰς ἄλλας εἰκόνας του. Προσὸν ποὺ τὸ τοποθετεῖ ὑψηλότερα ἀπὸ κάθε ἄλλο ἔργον τοῦ Ράλλη καὶ τὸ δείχνει ἀληθινώτερον. Ἡ ἐντύπωσις τῆς εἰκόνος εἶναι ἡ ἁγνὴ ἐντύπωσις ποὺ ἔκαμε εἰς τὰ μάτια τοῦ ζωγράφου ἡ ἑλληνικὴ μοναστηριακὴ ζωή.

Ἀνεχώρησε ἀπὸ τὸ ἴδιον σημεῖον καὶ ὁ Γύζης. Ἀλλ' ἐπῆρε διαφορετικὸν δρόμον. Ἐκεῖνος ὁλοένα ἀνεβαίνει καὶ πλησιάζει τὰ μεγάλα ἰδανικὰ τῆς Τέχνης.

Λίγοι στίχοι ἀρκοῦν συχνὰ ν' ἀναδείξουν τὸν ποιητήν. Ξεύρει καλὰ ὁ Ράλλης νὰ ξεχωρίσῃ τί ἠμπορεῖ νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ἀπὸ τὸ πλούσιον ὑλικὸν ποὺ κρύβει ἡ ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ἡ παράδοσις. Δὲν διαφεύγει τὸ μάτι τοῦ ζωγράφου ἡ ἄδολη λατρεία τῆς χωρικῆς πρὸς τὸν Ἅγιον τοῦ τόπου. Καὶ τὸ συναίσθημα αὐτό, βαθειὰ ριζωμένον, προσπαθεῖ νὰ τὸ ἀποδώσῃ εἰς τὰ *Ἅγια Λείψανα* καὶ ζωγραφίζει τὸ θέμα του μὲ τέχνην συνθέσεως, μὲ πλοῦτον σεμνὸν περιβάλλοντος, μὲ τόνων θερμότητα. Ποιητὴς εἰς τὸ χρῶμα καὶ εἰς τὴν εὕρεσιν τοῦ θέματος· ὅμως τὴν ποίησιν τῆς ἀφελοῦς πίστεως, τοῦ ἁγνοῦ αἰσθήματος, τὴν θολώνει μὲ κάποιαν ἐκζήτησιν. Τεχνίτης εἰς τὴν σύνθεσιν: καὶ εἰς τὸ *Δεῖπνον Καλογέρων* καὶ ἐδῶ, εἰς τὰ *Ἅγια Λείψανα* κυττάξετε τὰς δύο γυναῖκας, πλάϊ-πλάϊ, εἰς στάσεις διαφορετικάς, τὴν μίαν σκυμμένην νὰ προσκυνήσῃ, τὴν ἄλλην ποὺ κάμνει τὸν σταυρόν της. Τὰ χρώματα ἀδελφωμένα μὲ ἀντιθέσεις ἁπαλάς, μὲ ρυθμὸν ζωῆς εὐγενικῆς. Καὶ τί ἐμορφιὰ διακόσμου, πόσα πράγματα τριγύρω, γραφικῶς ὡραῖα, σφιχτοδεμένα μὲ τὴν σκέψιν τοῦ καλλιτέχνου.

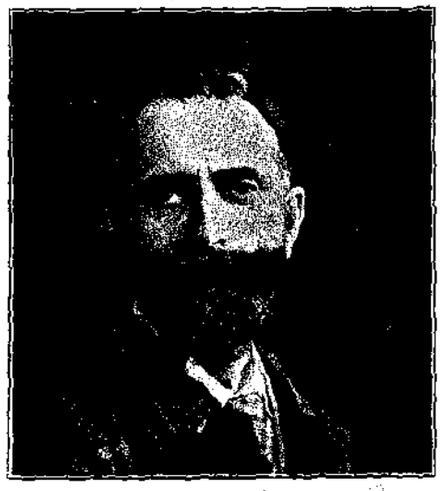

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

Ἂν ἡ τέχνη του δὲν ἀναδίδῃ ἀστραπάς, χύνει ὅμως γλυκὺ καὶ ἤρεμον φῶς. Εἰς τὸ Παρίσι, ὁποὺ ἐργάσθηκε τὸν περισσότερον καιρόν, εἶναι γνωστὸς ὡς ζωγράφος θεμάτων ἀνατολικῶν. Ἀγαπητὸς εἰς τοὺς συναδέλφους του, εὐπροσήγορος, εὐγενικός. Τιμᾶται ἀπὸ ὅλους. Διὰ τὴν Ἑλλάδα παράγων σπουδαῖος. Ὑπόδειγμα ἐργασίας ἡ ὁποία ἠμπορεῖ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν πλατὺν δρόμον τῆς τέχνης.

Ἐκεῖ ποὺ ἔφθασε, κατέχει ζηλευτὴν θέσιν εἰς τὴν ἀναγεννηθεῖσαν μας πατρίδα τοῦ ὡραίου. Προσδίδει εἰς τὰ ἔργα του ρυθμόν, ἀλλὰ ρυθμὸν ἐξωτερικὸν μόνον. Λείπει ἡ βαθειὰ ζωή. Αἱ εἰκόνες του ἐργασμέναι τελείως· καὶ αἱ παραμικρότεραι ἀκόμα. Βλέπεις ὅτι ἐργάσθηκε τὸ χέρι τεχνίτου ποὺ τὸ ὁδηγεῖ ἡ σκέψις, ἡ γνῶσις, ὁποὺ τοῦ ἔλειψε ὅμως ἡ συγκίνησις. Ἡ συγκίνησις ἐνυπάρχει, πῶς νὰ εἰπῶ; κατ' ἐπιφάνειαν. Ἔχει τὸ ἔργον του ὅλα τὰ στοιχεῖα διὰ νὰ συγκινήσῃ. Νομίζεις μάλιστα, βλέπων μίαν του εἰκόνα, ὅτι σὲ διαθέτει πρὸς κάτι βαθύ, ὅπως εἰς τὰ *Ἅγια Λείψανα*, εἰς τὴν *Πρωϊνὴν Προσευχήν*. Ἀλλ' ἀπομένει, στὸ τέλος, ὁ τεχνίτης μόνον. Κάποιο μυστήριον, ποὺ προσδίδει εἰς τοὺς θερμοὺς τόνους του, ἀπομένει μερικὸν μόνον προσὸν τοῦ ἔργου. Ἡ ἀλήθεια ἡ πραγματική, ἡ μελέτη ἡ λεπτομερὴς καὶ ἡ προσεκτική, ἡ σοφὴ ἀκόμη σύνθεσις, δὲν ἠμποροῦν νὰ δώσουν ἐκεῖνο ποὺ ζητοῦμεν ἀπὸ τὴν τέχνην. Δὲν ἔζησε τὴν ζωὴν τῶν ἔργων του ὁ Ράλλης. Ἔλειψε ὁ κλονισμὸς ὁ βαθύς, ἐκεῖνος ποὺ εἰσδύει μέσα εἰς τὸ εἶναι τοῦ Γύζη, καὶ εἰς τοῦ Λύτρα ἀκόμη. Εἶδε μόνον μὲ τὸ μάτι τοῦ ζωγράφου, ἐμελέτησε μὲ τὴν σκέψιν τοῦ φιλοσόφου, ἐργάσθηκε μὲ τὴν γνῶσιν τοῦ τεχνίτου· μὲ ἔμπνευσιν ἂν θέλετε. Οἱ τύποι του ἀληθινοί, ὅπως εἰς τὸ *Δεῖπνον Καλογέρων*, εἰς τὰς *Κακὰς Εἰδήσεις* καὶ ἄλλοῦ, ἂν καὶ ὄχι πάντοτε (*ὁ Φυλακισμένος*). Στὰ σώματά του, συχνὰ θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μιλήσῃ ἡ γραμμὴ — εἰς τὰ *Ἅγια Λείψανα*, εἰς τὴν *Πρωϊνὴν Προσευχὴν* — ἂν ἦτον ἐμψυχωμένη ἀπὸ κάτι βαθύτερον.

Ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος ὁ ἑλληνικός, ποὺ ἔχει κέντρον τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, ἀποτελεῖ τὸ πλεῖστον ἔργον τοῦ Ράλλη καὶ τὸ ποιητικώτερον. Εἰς τὸν Ράλλην θὰ ἦτο δύσκολον νὰ μιλήσουν βαθύτερα ἀπ' ὅ,τι ὡμίλησαν τὰ θέματα αὐτὰ ὅλα. *Δεῖπνον Καλογέρων*, *Χριστιανὴ Ἑστιάς*, *Ἅγια Λείψανα*, *Ἡ Κανδήλα*, *Πρωϊνὴ Προσευχὴ* καὶ ἄλλα.

Ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα του ἔργα *Κακαὶ Εἰδήσεις*, ἀπήχησις τοῦ ἄμοιρου 97, ἐνέχει ἀρκετὸν πόνον. Εἶναι ὁ πόνος τοῦ πατριώτου, ποὺ αἰσθάνθηκε μὲ τὸν ἄτυχον πόλεμον. Καὶ τὰ σκυμμένα κορμιά, καὶ τὰ ἄτονα μέλη, καὶ τὰ πονεμένα πρόσωπα δείχνουν κάτι ποὺ ἐδόνησε τὸν καλλιτέχνην.

Ἕνα ξένον αἴσθημα ἦλθε κατόπιν νὰ θαμπώσῃ τὸ κρύσταλλον τῆς τέχνης του καὶ ν' ἀφαιρέσῃ τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα ποὺ ἠθέλησε νὰ τῆς δώσῃ. Παραγνωρίζει τὸ τάλαντόν του. Ζητεῖ ἄλλας ἐμπνεύσεις, ἄλλα θέματα. Ζῇ διαρκῶς εἰς τὰ ξένα καὶ λησμονεῖ σιγὰ-σιγὰ τὴν ἐμορφιὰ τῆς ἑλληνικῆς γῆς. Εἶναι στενὴ ἡ ψυχή του. Ἡ ἀγάπη του δὲν ἔχει βαθειὲς ρίζες. Τὸν παρασύρουν τὰ ζωηρὰ χρώματα τῶν ἀσήμαντων τεχνητῶν λουλουδιῶν, ποὺ βλέπει γύρω του. Καὶ σβύνεται μέσα του τὸ διαβατάρικο χρυσόνειρο τῆς πατρίδος.

Ἀπὸ τότε ὁ Ράλλης δὲν εἶναι πειὰ ὁ ζωγράφος τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ποῦ καὶ ποῦ τὸ ἔργον του δίδει ἀκόμη κάτι σὰν ἠχὼ μακρυνὴν τοῦ παλαιοῦ τραγουδιοῦ. Εἶναι ἄτονον, παραγνωρισμένον.

Ὁ Ράλλης ἠκολούθησε τὴν μέθοδον τῆς ἐργασίας τοῦ διδασκάλου του Ζερώμ. Αἱ νέαι προσπάθειαι τῆς τέχνης τὸν ἀφίνουν ἀδιάφορον. Ἴσως αὐτὸ νὰ μᾶς δείχνῃ, ὄχι τόσον τὸν πιστὸν θιασώτην τῆς παλαιᾶς σχολῆς, ἀλλὰ τὸν τεχνίτην ποὺ αἱ νέαι ἰδέαι καὶ αἱ νέαι τάσεις τοῦ εἶναι κουραστικαί. Βαδίζει στὸ μονοπάτι ποὺ πῆρε ἀρχικῶς, διότι τὸ βρίσκει πειὸ σύμφωνον μὲ τὸ ἐγώ του. Ὅμως γνωρίζει ποῦ βαδίζει. Καὶ αὐτὸ διὰ τὸν καλλιτέχνην ἐν γένει εἶναι πολύ.

Ἀλήθεια, τὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια τὸν εἶχα κρίνει αὐστηρά. Δὲν ἔμαθα, φαίνεται, ἀκόμα νὰ βλέπω τὴν ζωήν, ἑπομένως καὶ τὴν τέχνην ὅπως εἶναι. Τὴν θέλομεν σύμφωνα μὲ τὰς βλέψεις τὰς ἰδικάς μας, σὰν νὰ ἀποτελοῦν αὐταὶ κάθε νόμον καὶ κάθε κανόνα. Σὰν νὰ ἠμπορῇ νὰ ὑποταχθῇ εἰς ἄλλην σκέψιν, ἔξω ἀπὸ τὴν σκέψιν τὴν ἰδικήν της, ἔξω ἀπὸ τὸ ἐγώ της, τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται εἰς κάθε της βῆμα, εἰς κάθε ἐκδήλωσιν μικρὰν ἢ μεγάλην· γι' αὐτό, ἕνα μόνον δικαίωμα ἔχει ἐκεῖνος ποὺ γράφει κριτικήν: νὰ εἰπῇ τί αἰσθάνθηκε ὁ καλλιτέχνης, πῶς ἐργάσθηκε καὶ τί δρόμον ἔτρεξε εἰς τὸν στίβον τῆς Τέχνης· ν' ἀνάψῃ τὸν λύχνον του τοῦ κριτικοῦ εἰς τὸ φῶς ποὺ βγαίνει ἀπ' αὐτὸ τὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου.

Εὐλογημένον φῶς. Πάντα ἀξίζει μιὰ ματιὰ συμπαθητική. Τί ὄνειρον κρύβει πολλὲς φορὲς ἡ λάμψις τοῦ διάττοντος ὅταν φωτίζει βιαστικὰ τὸ στερέωμα. Καὶ πόσα μάτια λαχταρίζουν στὸν δρόμον του.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΑ ΑΓΙΑ ΛΕΙΨΑΝΑ — Θ. ΡΑΛΛΗ

ΦΥΛΛΑ ΣΤΟΝ ΑΝΕΜΟ

Ἀφιερωμένα στὸν ποιητὴ
Ἀργύρη Ἐφταλιώτη

1

Ἀπὸ τὸν κῆπο πέρασες καὶ μέσ' στὰ ρόδα στάθηκες,
Ἀπόλλωνας καὶ Σάτυρος ἀντάμα, καὶ κατόπι
Προτοῦ καλά, καλὰ δειχτοῦν οἱ ἀμάντευτοί σου οἱ τρόποι,
Πῆρες τὸν ἥσκιο τῶν δεντρῶν τῶν μακρινῶν κ' ἐχάθηκες.

2

Στάλα τὴ στάλα τὸ αἷμα μου στάζουν τὰ νύχια σου, ἀετέ,
Καὶ τὰ μεγάλα σου φτερὰ βαμμένα εἶν' ἀπὸ μένα,
Κι ἂν σπάραξες τὰ σπλάχνα μου, δὲν ὑποτάχτηκα ποτέ,
Κι' ὡς τέλος μου ἐπολέμησα τῆς μοίρας τὰ γραμμένα.

3

Ἔτσι ἂς περνοῦν οἱ μέρες μου, ἔτσι ἂς πεθάνω,
Δίχως χαρὰ ἡ ζωή μου νὰ γνωρίσῃ,
Στὸν τραγικό μου ὡραιόκοσμον ἀπάνω,
Σὰν τριαντάφυλλο ἡ καρδιά μου ἂς ξεφυλλίσῃ.

4

Ἂς πέσουν ὅλα τὰ ὄνειρα μέσα στὸ μνῆμα,
Μέσα στὸ μνῆμα κάθε πόθος, κάθε ἐλπίδα,
Νεκράνθια ἀπάνω στ' ἄλυωτο, βαρύ μου κρῖμα,
Στὸ ποὺ μοῦ γέλασε ἡ θεὰ καὶ δὲν τὴν εἶδα...

5

Σφυρὶ χτυπάει στἀμόνι, ἀναμεσό τους
Ἐσὺ σπιθοβολᾶς, ἐσὺ σπαράζεις,
Μέσ' στοὺς καϋμοὺς τοὺς ὕστερους καὶ πρώτους,
Βαστᾶς, καρδιά μου, ἀκόμα καὶ δὲ σπάζεις.

6

Στὸ βράχο κάθησε καὶ πιὲ τὴν πίκρα τοῦ κυμάτου,
Δάκρυ μου, πέσε στὸν ἀφρὸ θάλασσας μαύρης,
Τὶ δὲν ταιριάζει σου, ψυχή, ἄλλο ἐδὼ κάτου,
Τὶ μάταιον εἶνε νὰ ζητᾷς τὸ ποὺ δὲ θαύρῃς.

7

Χωρὶς δοξάρι ἕνα παλιὸ βιολὶ χτυπάει
Κάτω στὴ ρίζα ἑνὸς δεντροῦ, λησμονημένο,
Νύχτα βαθειά, κι' ὁ ἄνεμος περνάει
Ἀπάνω ἀπὸ τὸ μνῆμα μου τἀραχνιασμένο.

Παρίσι, Ὀκτώβριος.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΕΧΡΕΩΚΟΠΗΣΕ;

Δυστυχῶς τὰ «Παναθήναια» δὲν εἶναι ἐπιθεώρησις καθαρῶς φιλοσοφικὴ καὶ δὲν εἶναι ἑπομένως δυνατὸν νὰ μοῦ δοθῶσιν ὅσαι στῆλαι μοῦ ἦσαν ἀπαραίτητοι διὰ μίαν λεπτομερῶς ἀναλυτικὴν ἀπολογίαν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρέτα ἀντιταχθέντα (Παναθ. 15 Ὀκτ. σ. 25-26).

Οὕτω μόνον θὰ παρείχετο εὐκαιρία νὰ ἐξετασθῶσι ζητήματά τινα θιγόμενα ἐν τῇ κριτικῇ του, σπουδαιότατα, καὶ τὰ ὁποῖα βεβαίως ἦτο ἀδύνατον ἐν ἐκτάσει ν' ἀναλυθῶσιν εἰς ἐναίσιμον διατριβήν:

α') Διατί ὁ Νίτσε, ὅστις ἀναμφιρρήστως ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἦτο μέγας ποιητής, δύναται ἐν τούτοις καὶ ν' ἀποτελέσῃ θέμα φιλοσοφικῆς μελέτης, ὧν εἷς ἐκ τῶν κορυφαίων προδρόμων τοῦ «Πραγματισμοῦ» (Παραδόσεις 1908, René Berthelot, εἰς Σορβόννην: «Nietzsche et le Pragmatisme»).

β') Διατί, ὡς ἐκ τῆς νεωτέρας ἀναποσπάστου συσχετίσεως τοῦ Φιλοσοφικοῦ Δικαίου μετὰ τῆς Κοινωνιολογίας, ὁ Νίτσε βαθύτατα ἐνδιαφέρει τὴν Φιλοσοφίαν τοῦ Δικαίου, ἥτις οὐχὶ ἀφῃρημένως πλέον καὶ a priori ἐρευνᾷ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ Δικαίου, ἀλλὰ ἐν στενοτάτῃ συσχετίσει μετὰ τῶν λοιπῶν ἐκφάνσεων τοῦ κοινωνικοῦ βίου: (Giuseppe Carle, Nuova Antologia, Marzo 1901).

γ') Διατί τὴν ἐποχήν μας θεωρῶ ἐποχὴν ὅλως ἀρνητικὴν καὶ μεταβατικήν, μετὰ νευρικότητος συναισθανομένην τὴν ἀνάγκην ἑνὸς δόγματος, ἐφ' οὗ νὰ στηρίξῃ καὶ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ζωὴν καὶ τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἐλπίδα. Ἐποχὴ παρακμῆς; ἀκμῆς; Ὠδῖνες τοκετοῦ ἢ ἀγωνία ἑτοιμοθανάτου; Ἀδύνατον ν' ἀποφανθῇ τις ἐκ τῶν προτέρων. Κατὰ τὸν Νίτσε, ἐποχὴ τοκετοῦ, ἐγκυμονοῦσα τὸν Ὑπεράνθρωπον.

δ') Τέλος πολὺ θὰ ἐπεθύμουν νὰ διευκρινίσω ἀναλυτικώτερον, τί ἐνόουν ὅταν, ἀναμιμνησκόμενος τῆς περιφήμου ἐκφράσεως τοῦ Brunetière, ὡμίλουν περὶ τῆς *χρεωκοπίας τῆς ἐπιστήμης*.

Τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀναταράξαν, πρὸ ἐλαχίστων ἔτι ἐτῶν, τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους τῆς Εὐρώπης, οὐδαμῶς εἰσέτι συνεζητήθη παρ' ἡμῖν. Καὶ ὅμως εἶναι σπουδαιότατον: Πῶς ὑπεδέχθησαν, μετὰ τὰς θαυμασίας ἀνακαλύψεις τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, τὴν Ἐπιστήμην, τί ἐλπίδας ἐστήριξαν ἐπ' αὐτῆς, τί ὁρίζοντας ἐζήτησαν παρ' αὐτῆς νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ, τί ὑποσχέσεις μᾶς ἔδωκε — καὶ τί ἐπραγματοποίησεν.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπιστημόνων θυσιάζουσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς ὁλόκληρον εἰς τὴν Ἐπιστήμην, οὐδέποτε ἀναμετρήσαντες ἀκριβῶς ὁποία ἡ ἀξία τοῦ νέου τούτου εἰδώλου· πιστεύουσι τυφλῶς εἰς αὐτὴν ὡς εἰς σύμβολον πίστεως, μετὰ τοῦ αὐτοῦ στενοκεφάλου φανατισμοῦ μεθ' οὗ καὶ οἱ θρησκόληπτοι, τοὺς ὁποίους τοσοῦτον εἰρωνεύονται καὶ περιφρονοῦσιν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπιστημόνων τελείως ἀγνοοῦντες ἢ μὴ ἐννοοῦντες τὰς κριτικὰς φιλοσοφικὰς ἀναλύσεις τῆς τελευταίας δεκαετίας, οὐδαμῶς ἐξετάζουσι μήτε τί ἀπώτερον καὶ εὐρύτερον παρὰ τῆς Ἐπιστήμης ζητοῦσι, μήτε τί αὕτη εἶναι ἱκανὴ νὰ δώσῃ.

Ἡ κριτικὴ αὕτη ἐξέτασις τῆς ἀξίας τῆς Ἐπιστήμης, ἥτις πρέπει νὰ προτάσσεται πάσης ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, τὰ μέγιστα ἐνδιαφέρει εὐρύτατον κύκλον ἀνθρώπων· ἂς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ πραγματευθῶ τὸ ζήτημα τοῦτο δι' ὀλίγων.

***

Πρῶτος ὁ Κάντ περιώρισε τὰς φιλοδοξίας καὶ διέγραψε τὰ ὅρια τοῦ ἀνθρωπίνου Λογικοῦ καὶ καθώρισε τῇ Ἐπιστήμῃ τὸ ἀσφαλὲς ἔδαφος τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς. Ἀντὶ νὰ στηριχθῇ ἐπί τινων γενικῶν ἀξιωμάτων δημιουργηθέντων ὑπὸ τοῦ ἰδίου πνεύματος καὶ νὰ οἰκοδομήσῃ ἐπ' αὐτῶν σύστημα μεταφυσικόν, δίδων ἰδίαν καὶ οὗτος ἀπάντησιν εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα, ἅτινα προαιωνίως ἀπασχολοῦσι τὸν ἄνθρωπον, ὁ Κάντ τοὐναντίον προέβη μέγιστον βῆμα, διακηρύξας ὅτι ἀνάγκη, πρὸ πάσης διατυπώσεως μεταφυσικῆς θεωρίας, νὰ ἴδωμεν πρῶτον μέχρι τίνος σημείου κατανοήσεως δύναται νὰ φθάσῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα.

Καὶ ἐπῆλθε τότε ἡ μεγάλη ἀνακάλυψις τοῦ Κάντ, διὰ τῆς ὁποίας ὑψώθη ἀνυπέρβλητον πλέον τεῖχος διὰ τὰς μεταφυσικὰς πτήσεις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, — ἡ ἀνακάλυψις ὅτι αἱ ἰδέαι τοῦ *τόπου* καὶ τοῦ *χρόνου* δὲν εἶναι ἀντικειμενικαί, ἐκτὸς ἡμῶν ὑπάρχουσαι, ἀλλὰ ὑποκειμενικαί, στοιχεῖα ἀπαραίτητα τῆς γνώσεως. Μόνον ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν τι, ἄρα μόνον φαινόμενα ἀντιλαμβανόμεθα, οὐδέποτε δὲ τὰ «ὄντως ὄντα».

Περικεκλεισμένοι ἐντὸς τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων, ἀδυνατοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν τὴν πραγματικότητα. Καὶ ὁ Σπινόζας ἐδίδασκεν ὅτι μόνον φαινόμενα ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ὁ Κάντ λαμβάνει τὸ φαινόμενον ὑπὸ εὐρυτέραν ἔννοιαν: ὄχι διότι ὑπάρχει πραγματικότης ὑπάρχουσι τὰ ἐξ αὐτῆς ἀπορρέοντα φαινόμενα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα πεπλασμένοι οὕτως ὥστε τὰ πράγματα νὰ μᾶς εἶναι ἀντιληπτὰ μόνον ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ὑπάρχουσι τώρα ὄπισθεν τῶν φαινομένων τούτων τὰ ὄντως ὄντα; Οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν νὰ μάθωμεν. «Αἱ γνώσεις μας, λέγει ὁ Κάντ, εἶναι μία χώρα ἣν δυνάμεθα ν' ἀντι-

ληφθῶμεν ὅτι εἶναι νῆσος. Περιβαλλόμεθα ὑπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ τοῦ ἀγνώστου. Ὡς ἐξέλθωμεν τῆς ἐμπειρίας, σκότος βαθύ. Ἡ Κριτικὴ τοῦ ἀδόλου λογισμοῦ, δὲν φωτίζει τὸ πέριξ ἡμῶν ἄγνωστον, ἀλλ' ἐξηγεῖ τὸν λόγον δι' ὃν ἀδυνατοῦμεν νὰ ἴδωμεν».

Μιᾶς μόνον ἄρα πραγματικότητος τὴν ὕπαρξιν δυνάμεθα ἀκραδάντως νὰ βεβαιώσωμεν: τὴν ὕπαρξιν τῶν φαινομένων. Οὕτως αἰνίγματα ἅτινα ἀπησχόλησαν ἐπὶ χιλιάδας ἔτη τὴν ἀνθρωπότητα, ἐξαφανίζονται τώρα διὰ τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης τοῦ Κάντ: Ὁ κόσμος π. χ. ἐδημιουργήθη ἐν χρόνῳ; Ἀφοῦ ὁ Χρόνος προϊὸν τοῦ πνεύματός μας, τότε τοιαύτη ἐρώτησις δὲν δύναται νὰ προβληθῇ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ Κάντ ἀπομακρύνει, ἀποδεικνύων ματαίαν, πᾶσαν περαιτέρω συζήτησιν περὶ τοῦ πέρα τῶν αἰσθήσεών μας κόσμου—περὶ Θεοῦ, ψυχῆς, ὄντως ὄντων κλπ.

Μεταφυσικὴ ἄρα, ὅπως ἐνόουν ταύτην οἱ πρὸ τὸν Κάντ θεολογοῦντες καὶ φιλοσοφοῦντες, ἀδύνατον πλέον νὰ ὑπάρξῃ. Ὑπάρχει ὅμως ἡ Ἐπιστήμη ἥτις περὶ φαινομένων μόνον ἀποστολὴν ἔχει ἐν πλήρει ἁρμοδιότητι ν' ἀσχοληθῇ.

Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δεύτερος ὑπεισέρχεται περιορισμός: ἡ Ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ ᾖ ἀληθὴς εἰμὴ δι' ὅσα ὄντα ἔχουσι τοὺς νόμους τοῦ ἡμετέρου πνεύματος. Ὥστε ἡ Ἐπιστήμη οὐχὶ περὶ πάντων τῶν φαινομένων ἀλλὰ περὶ ὡρισμένων μόνον δικαιοῦται μετὰ κύρους ν' ἀποφανθῇ. Εἰς τὴν ἐρώτησιν π. χ.: ὑπάρχει ἁρμονία ἢ ὄχι εἰς τὸ σύμπαν; ἡ Ἐπιστήμη, συμφώνως πρὸς τὸν διττὸν τοῦτον περιορισμόν, ὡς ἑξῆς μόνον δύναται ν' ἀπαντήσῃ: α') Ἀντικειμενικῶς, ἐκτὸς τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ἂν ὑπάρχῃ ἁρμονία εἰς τὸ σύμπαν ἢ ὄχι, ἀδύνατον ν' ἀποφανθῶ. β') Ἡ ἁρμονία αὕτη ὑπάρχει εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καὶ μόνον εἰς αὐτό. Ἄλλαι διάνοιαι διαφορετικαί, κατώτεραι ἢ ἀνώτεραι, τελείως διαφορετικῶς δυνατὸν ν' ἀντιλαμβάνωνται τὴν ἀλληλουχίαν τῶν φαινομένων.

Ὥστε κατὰ τὸν Κάντ τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τοιούτους μόνον γιγαντιαίους περιορισμοὺς δύναται ν' ἀνεύρῃ ἡ Ἐπιστήμη. Οὐδεμία ποτὲ ἐλπὶς νὰ λύσωμεν τὰ μεγάλα, ἐναγώνια προβλήματα περὶ Θεοῦ, ψυχῆς, μελλούσης ζωῆς κλπ. Ἐκδιωκόμενοι πανταχόθεν, κατιδόντες ὕστερα ἀπὸ τοσούτους αἰῶνας ὅτι ἀσκόπως τόσαι διάνοιαι κατεδαπάνησαν ὅλην αὐτῶν τὴν ἔντασιν καὶ τὴν ζωὴν εἰς ζητήματα ἀνθρωπίνως ἀδύνατα νὰ λυθῶσι, συνωθούμεθα εἰς ὡρισμένην τάξιν φαινομένων, ἐν αὐτοῖς ζητοῦντες τοὐλάχιστον ν' ἀνεύρωμεν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ὡς ἰδανικὸν ἀσφαλοῦς ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας ἐθεώρει ὁ Κάντ τὰ μαθηματικά.

***

«Ποία ἡ ἀποστολή μας ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης;» ἐρωτᾷ ὁ μέγιστος τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν H. Poincaré. «Ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας εἶναι ἡ μόνη ἀνταξία τῆς διανοίας μας ἀποστολή». Δυνάμεθα σκοπὸν τῆς ζωῆς μας νὰ θέσωμεν τὴν ἀνακούφισιν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς δυστυχίας· ἀλλὰ τὸ ἰδανικὸν τοῦτο, καθὸ ἀνεπίτευκτον, εἶναι ματαιοπονία ἄσκοπος: ἡ δυστυχία αἰωνίως θὰ ὑφίσταται καθ' ὃν χρόνον ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας θὰ ὠθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς τὴν πρόοδον. Οὐδεμία δὲ σχέσις προόδου καὶ εὐτυχίας· ἡ πρόοδος εἶναι τι πραγματικόν, ἡ ὀπισθοδρόμησις ἢ ἡ στασιμότης φυσιολογικῶς πάντη ἀδύνατοι. Ἡ εὐτυχία τοὐναντίον εἶναι ἡ αἰωνία χίμαιρα τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱαδήποτε κατάστασις πρὸς ἣν ὡς πρὸς εὐτυχίαν ἀποβλέπομεν, ἀπογοητεύει εὐθὺς ὡς τὴν κατακτήσωμεν, αἰωνίως ζητοῦμεν ἄλλο τι, δὲν γνωρίζομεν ποῖον, ἀρκεῖ μόνον νὰ ᾖ διαφορετικὸν τοῦ ἑκάστοτε ὑπάρχοντος. Ὥστε οὐχὶ ἡ εὐτυχία ἥτις οὐδέποτε κατορθοῦται, ἀλλὰ ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθείας πρέπει, κατὰ τὸν Poincaré, νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς μας.

Ἀλλὰ μήπως δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν τὴν ἀλήθειαν ποτέ; Ἢ μήπως καὶ αὕτη εἶναι χίμαιρα καί, ὡς τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων φέρεται τυφλῶς πρὸς τὴν εὐτυχίαν, μήπως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἐκλεκτοί, οἱ σοφοί, τυφλῶς καὶ ἀσκόπως φέρονται πρὸς τὴν ἀλήθειαν; Μήπως καὶ εἰς τὰ εἰδικὰ ἀκόμη φαινόμενα εἰς ἃ ὁ Κάντ περιώρισε τὸ δυνατὸν τῆς εὑρέσεως τῆς ἀληθείας, εἰς τὰ μαθηματικὰ π. χ., δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν τὴν ἀλήθειαν, τὴν μίαν, τὴν ἀδιάσειστον;

Ὅ,τι ὁ Κάντ ἤρχισε πρὸ ἑνὸς αἰῶνος, ὁ Poincaré τὸ συνεπλήρωσε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Μέχρι τοῦδε καὶ ὁ πλέον ἀδιάλλακτος καὶ λυσσώδης σκεπτικιστής, καὶ ὁ ἀρνούμενος ἔτι τὰ πορίσματα τῶν ἐμπειρικῶν μεθόδων καὶ οὐδεμίαν πίστιν ἀποδίδων εἰς τὴν Ἐπιστήμην, πρὸ τῶν μαθηματικῶν ἠναγκάζετο μετὰ σεβασμοῦ νὰ σταματᾷ καὶ νὰ ὑποκύπτῃ, ἀναγνωρίζων ὅτι ἐπὶ τέλους εἶναι δεδομένον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ εὑρίσκῃ μίαν ἀδιάσειστον ἀλήθειαν, τὴν μαθηματικήν.

Καὶ ἰδοὺ τώρα ὁ μέγιστος τῶν συγχρόνων μαθηματικῶν, ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐμβαθύνας εἰς τὰ μυστήρια αὐτῶν, διακηρύσσει μετὰ τοσαύτης τραγικῆς ἠρεμίας ὅτι σχετικὴ καὶ ἡ ἀλήθεια τῶν μαθηματικῶν, τὰ ἀξιώματα τοῦ «παλαιοῦ καλοῦ καιροῦ» τὰ μεταβάλλει εἰς μετριόφρονας ὁρισμοὺς ἐξίσου ἀληθεῖς μὲ τοὺς ἀντιθέτους, κεκτημένους δὲ μόνον τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐκολίας: εἶναι «*plus commodes*».

Ἡ Εὐκλείδιος π. χ. γεωμετρία εἶναι ἀληθής; Ἡ ἐρώτησις αὕτη θὰ ἐφαίνετο ἐπιπολαία εἰς τὸν Poincaré. Ἤτο ὡς ἐὰν τὸν ἠρωτᾶτε: τὸ μετρικὸν σύστημα τῶν ἀρχαίων ἦτο ἀκριβές; Δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν (ὡς ἔπραξαν ἤδη ὁ Ρήμαν καὶ ἡ κυρία Λομπατσέφκη) γεωμετρίας τελείως διαφορετικὰς τῆς ἤδη ὑπαρχούσης, τῆς εὐκλειδίου. Ὅλαι αὗται αἱ γεωμετρίαι, ἐξίσου ἀληθεῖς — ἀλλ' ἡ εὐκλείδιος ἔχει ἐφ' ὅλων τὸ πλεονέκτημα τῆς εὐκολίας, εἶναι plus commode. Ἀλλὰ περιέχει περισσοτέραν τῶν λοιπῶν δόσιν ἀληθείας; Ἀνταποκρίνεται ἡ εὐκλείδιος γεωμετρία πρὸς πραγματικότητά τινα οἱανδήποτε; Αἱ ἐρωτήσεις αὗται εἶναι κεναὶ πάσης ἐννοίας.

Ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον, ἢ ὁ ἥλιος περὶ τὴν γῆν; Ἐξίσου ἀληθῆ δύνανται νὰ ὦσιν ἀμφότερα. Ἀλλὰ διὰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα εὐκολώτερον εἶναι νὰ φαντασθῶμεν καὶ νὰ παραδεχθῶμεν τὸ πρῶτον.

ΠΡΩΙΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ — Θ. ΡΑΛΛΗ

Σημειωτέον ὅμως καλῶς ὅτι ὁ Poincaré οὐδαμῶς λέγει ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι παίγνια τῆς ἀτομικῆς ἰδιοτροπίας· εἶναι ἐνδιάθετος, ἀναλλοίωτος ἀνάγκη τοῦ ἐγκεφαλικοῦ μας μηχανισμοῦ. Αἱ σχέσεις τῶν φαινομένων αἰωνίως οὕτω θὰ παρουσιάζωνται εἰς ἡμᾶς ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἡμετέρου λογικοῦ.

Μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζομεν ὅτι ὁ ἄνθρώπινος νοῦς οὐδέποτε θὰ κατορθώσῃ νὰ ὑπερβῇ τὰ διαγεγραμμένα αὐτῷ ὅρια καὶ νὰ ἴδῃ τί ὑπάρχει πέρα τῶν αἰσθήσεων. Ἐγνωρίζομεν προσέτι ὅτι καὶ αἱ αἰσθήσεις αὗται ἐφ' ὧν βασίζεται ἅπασα ἡμῶν ἡ ἐμπειρία, μᾶς ἀπατῶσι καὶ παραμεμορ-

φωμένον μεταβιβάζουσιν εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μας τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον. Ἀλλ' ἐστηρίζομεν ἐπὶ τέλους τὴν τελευταίαν μας ἐλπίδα εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας — ἐκεῖ, ἐλέγαμεν, οὐδεμία ἀμφιβολία, οὐδεὶς σκεπτικισμὸς χωρεῖ. Καὶ ἡ ἐλπὶς αὕτη ἰδοὺ ἐκλείπει.

* * *

Ἀναλογισθῶμεν τώρα τὴν αἰσιόδοξον ρῆσιν τοῦ Poincaré: «Ποία ἡ ἀποστολή μας ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης; — Ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας εἶναι ἡ μόνη ἀνταξία τῆς διανοίας μας ἀποστολή». Τραγικωτέραν τραγῳδίαν οὐδέποτε ἔπαιξεν ἡ ἀνθρωπίνη ψυχή: Νὰ γνωρίζῃς ὅτι ἂν ἀξίζῃ νὰ ζῇς, ἀξίζει ἐὰν προορισμὸν τῆς ζωῆς σου θέσῃς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας. Καὶ νὰ γνωρίζῃς συγχρόνως ὅτι ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶναι φύσει ἀπολύτως ἀπρόσιτος.

Πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἀντιφατικὴ αὕτη, ἡ δισυπόστατος φαινομενικῶς ἀντίληψις τοῦ Poincaré; Πῶς, ἐνῷ γνωρίζει ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν σχετικότητα τῆς Ἐπιστήμης, δεικνύει συγχρόνως τοσαύτην αἰσιοδοξίαν καὶ διακηρύσσει ἀφ' ἑνὸς μέν, ὅτι σκοπὸς τῆς ζωῆς μας πρέπει νὰ εἶναι ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθείας, ἀφ' ἑτέρου δ' ὅτι ἡ ἀλήθεια αὕτη ἀνέφικτος;

Μέχρι τῆς σήμερον, οὐδεὶς νομίζω κατώρθωσεν ἱκανοποιητικὴν νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς τὴν φαινομενικὴν ταύτην ἀντινομίαν τοῦ μεγάλου μαθηματικοῦ. Ἄλλοι ἀποδίδουσι ταύτην εἰς σκεπτικισμόν, ἄλλοι εἰς ταχυδακτυλουργικὰ παίγνια εἰς ἃ ἀρέσκεται ἡ διάνοιά του. Μοῦ φαίνεται βαθύτερον πρέπει ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἐξήγησιν: ἐὰν ἐμβαθύνωμεν στοχαστικώτερον, ἡ ἀντινομία μοῦ φαίνεται αὕτη παντελῶς ἐκλείπει. Πῶς;

* * *

Ἡ ἄρσις τῆς τοιαύτης ἀντιφάσεως στενότατα συσχετίζεται μὲ τὸ ζήτημα ὅπερ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐθέσαμεν. Ἡ Ἐπιστήμη ἐχρεωκόπησε; Καὶ ἑπομένως οἱ λειτουργοί αὐτῆς δικαιοῦνται νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ ἀπογοητεύσεως καὶ ὀδύνης καὶ νὰ διακηρύττωσι μωρίαν πᾶσαν πρὸς αὐτὴν πίστιν καὶ πεποίθησιν;

Ἐὰν ἐχρεωκόπησεν ἢ οὔ ἡ Ἐπιστήμη, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν ὑποχρεώσεων ἃς ἀνεθήκαμεν αὐτῇ. Εἰς δύο τάξεις δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν οἱ ἄνθρωποι ὡς πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις ἃς ἀνέθηκαν τῇ Ἐπιστήμῃ.

α') Οἱ πλεῖστοι ἀπεκδέχονται παρὰ τῆς Ἐπιστήμης εὐδαιμονιστικὸν καὶ ἠθικὸν προορισμόν. Ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθείας πρέπει, κατ' αὐτούς, νὰ ἐπιδιώκεται διότι οὕτως ἡ ἀνθρωπότης θὰ καταστῇ ἠθικωτέρα καὶ εὐτυχεστέρα. Ἡ Ἐπιστήμη εἶναι μέσον καὶ ἡ Εὐτυχία — ὑπὸ τὴν εὐρυτέραν αὐτῆς ἔκφανσιν — σκοπός. Διὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους ἀναμφισβητήτως ἡ Ἐπιστήμη ἐχρεωκόπησε. Ταντάλειος ἡ προσπάθειά μας καὶ ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ ἀπογοήτευσις. Οἱ καρποὶ τοῦ δένδρου τῆς γνώσεως ἀπομακρύνονται ἀπροσπέλαστοι, εὐθὺς ὡς ὑψώσωμεν τὰς χεῖρας διὰ νὰ τοὺς δρέψωμεν.

Ὑπὸ τὴν ἠθικοθρησκευτικὴν ταύτην ἔποψιν κρίνων τὸν προορισμὸν καὶ τὰς δυνάμεις τῆς Ἐπιστήμης ὁ Brunetière ἐκήρυξεν αὐτὴν πρὸ εἴκοσι περίπου ἐτῶν χρεωκοπήσασαν, ἀντιπροσωπεύων ἐν τῇ γραφικῇ ταύτῃ του διατυπώσει τὴν ἄμετρον πληθὺν τῶν ἀνθρώπων τῶν στηριζόντων ὑπερμέτρως τὰς ἐλπίδας των περὶ ἐσωτερικῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν Ἐπιστήμην καὶ ἀποδιδόντων αὐτῇ διὰ μονομεροῦς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνδιαθέτου βουλήσεώς των ὑποχρεώσεις ἃς ἡ Ἐπιστήμη ἠδυνάτει νὰ ἐκπληρώσῃ.

β') Ὑπάρχει καὶ δευτέρα τάξις ἀνθρώπων, ὀλιγαριθμοτάτη, ἥτις προορισμὸν τῆς Ἐπιστήμης θέτει οὐχὶ ὠφελιμιστικοὺς καὶ ἠθικοὺς σκοπούς, οὔτε κἂν τὴν εὕρεσιν τῆς ἀπολύτου, ἀντικειμενικῆς ἀληθείας, διότι καλῶς γνωρίζει ὅτι τοιαύτη ἀλήθεια ἢ δὲν ὑπάρχει ἢ καὶ ἂν ὑπάρχῃ εἶναι τελείως ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς οὐ μόνον νὰ τὴν εὕρωμεν ἀλλὰ καὶ ἀποκαλυφθεῖσαν τυχὸν νὰ τὴν ἀντιληφθῶμεν. Δι' αὐτούς, *ἡ Ἐπιστήμη εἶναι τὸ θαυμάσιον ὄργανον τῆς ἡμετέρας διανοίας, δι' οὗ ἀενάως πρὸ αὐτῆς ἐπεκτείνεται καὶ μετατοπίζεται, εὐρύτερον καὶ φωτεινότερον, τὸ Θέαμα τῆς ζωῆς.* Δι' αὐτοὺς ἄρα ἡ Ἐπιστήμη οὐδαμῶς ἐχρεωκόπησεν. Οὐδαμῶς εἶναι πηγὴ ἀπογοητεύσεων καὶ ἄρνησις ἐκπληρώσεως τῶν ὑποχρεώσεών της. Τοὐναντίον δύναται νὰ ᾖ πηγὴ ἀκένωτος εὐγνωμοσύνης καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Πολύτιμον εἶναι τηλεσκόπιον καὶ μικροσκόπιον ἀποκαλύπτον εἰς ἡμᾶς τὴν τραγικήν, ἀεὶ ρέουσαν ἐναλλαγὴν τῶν φαινομένων καὶ καθιστῶν, αὐτὸ καὶ μόνον, τὴν ζωήν μας ὑποφερτὴν καὶ ἀστειρεύτως, οἱονεὶ θεϊκῶς, ἡδονικήν.

Ἀλλὰ εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀντιλήψεως ταύτης ὀλίγισται διάνοιαι μέχρι σήμερον κατώρθωσαν νὰ φθάσωσι καὶ φθάσασαι νὰ κρατηθῶσιν ἐπ' αὐτῆς γαλήνιαι καὶ ὀλύμπιαι. Ὅσον καὶ ἂν προσπαθῶμεν νὰ ἔχωμεν θάρρος καὶ νὰ ἐκπέμπωμεν αἰσιοδόξους κραυγάς, ἀπαιτεῖται τιτάνιος ἡρωϊσμὸς ἢ ἀσκητικὴ ἐγκαρτέρησις καὶ ὑποταγὴ διὰ ν' ἀντιλαμβανώμεθα οὕτω τὴν Ἐπιστήμην. Ἀπαιτεῖται ὑπεράνθρωπος ἀντοχὴ διὰ νὰ δυνηθῶμεν, παρ' ὅλους τοὺς περιορισμοὺς τῶν φιλοδοξιῶν μας καὶ τὸ ἀνεκπληρώσιμον τῶν πόθων μας, χαρμοσύνως καὶ διονυσιακῶς ν' ἀποδεχθῶμεν τὴν οὕτως ἀπογυμνωθεῖσαν τῆς βασιλικῆς αὐτῆς πορφύρας ὕπαρξιν. Ἀπαιτεῖται συνολικὴ καὶ ἐκ βάθρων μεταβολὴ τῆς ἀνατροφῆς μας, οὕτως ὥστε ἡ *ἠθικὴ ἀντίκρυσις* τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς προορισμοῦ μας, ἡ ἐγκαινιασθεῖσα, κατὰ τὸν Νίτσε, ὑπὸ τοῦ Σωκράτους καὶ συνεχισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς *αἰσθητικῆς* ἀντικρύσεως τῆς ζωῆς.

Λίαν ἀσαφῶς καὶ ὑποσυνειδήτως διεῖδε τὴν σωτηρίαν ταύτην ὁ Νίτσε. Εἰς τοὺς φιλοσόφους τῆς σήμερον κατὰ ἐκλάμψεις ἀσυστηματοποιήτους φωτίζεται ἡ ὑψίστη αὕτη κορυφή, ἐφ' ἧς καὶ μόνης δύναται καταφεύγων ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ νὰ εὕρῃ οὐ μόνον γαληνιαίαν ὀλυμπιότητα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐσωτερικὸν καὶ βαθυνούστατον ἐνθουσιασμὸν πρὸς ἐργασίαν φωτεινὴν καὶ δρᾶσιν πειθαρχημένην [1].

Ὁ Renan, ὕστερα ἀπὸ τοὺς προώρους καὶ νεανικοὺς ἐνθουσιασμούς του, κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, διὰ τὴν Ἐπιστήμην, πρὸς ἣν ὡς πρὸς Θρησκείαν τοῦ μέλλοντος ἀπέβλεπε, κατεῖδε τὴν ἀνικανότητά της καὶ ὑπέροχος σκεπτικιστής, γαλήνιος κατώρθωσε κατὰ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἀπὸ τῆς ὑψηλοτάτης ταύτης πνευματικῆς κορυφῆς νὰ θεᾶται τὸν κόσμον.

Ὁ Marcellin Berthelot, τοὐναντίον, ὅταν κατεῖδε τὴν σχετικότητα τῆς Ἐπιστήμης, εἰς ἣν εἶχεν ἀφιερώσει τὴν ζωήν του ὁλόκληρον, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνθέξῃ καὶ αἱ ἐπιστολαί του πρὸς τὸν ἔνδοξον καὶ ἐπιστήθιον φίλον του Renan, τραγικώτατα ἀποκαλύπτουσιν εἰς ἡμᾶς σήμερον τὴν πικροτάτην ἀπογοήτευσιν τὴν κυριεύσασαν τὴν ψυχήν του.

* * *

Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, σαφέστατα δικαιολογεῖται τώρα ὁ κατ' ἐπιπολαίαν ἀντίληψιν ἀντιφάσκων πρὸς τὰς πεποιθήσεις του ἐνθουσιασμὸς τοῦ Poincaré πρὸς τὴν Ἐπιστήμην. Κατώρθωσε καὶ οὗτος μετὰ τοῦ Renan ν' ἀνέλθῃ εἰς τὴν ὑψίστην διανοητικὴν κορυφὴν εἰς ἣν μέχρι τοῦδε ἀνῆλθεν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀφ' ἧς βλέπει δύο τινά:

α') Τίποτε ἐξ ὅσων οὐσιωδέστατα μᾶς ἐνδιαφέρουσι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίσωμεν ποτέ. Ὅλα διαδοχὴ φαινομένων, ἅτινα ταξιθετεῖ καὶ ἐναρμονίζει ἡ ἰδιάζουσα κατασκευὴ τοῦ ἐγκεφάλου μας. «Ἡ ζωή, ὡς αὐτὸς ὁ Poincaré λέγει, βραχὺ ἐπεισόδιον μεταξὺ δύο αἰωνιοτήτων θανάτου, καὶ εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἡ σκέψις αὐτὴ δὲν διήρκεσεν οὔτε θὰ διαρκέσῃ περισσότερον στιγμῆς. Ἡ σκέψις ἀστραπὴ εἶναι μεταξὺ δύο ἀτερμόνων νυκτῶν».

β') Ἔστω! (Τὴν ἡρωϊκὴν ταύτην λέξιν ἐλάχιστοι μέχρι σήμερον κατώρθωσαν νὰ προφέρωσι χωρὶς νὰ γίνωσι θρύμματα). Ἔστω. «Ὀφείλομεν, προσθέτει ὁ ἴδιος Poincaré, νὰ ὑποφέρωμεν, ὀφείλομεν νὰ ἐργασθῶμεν, ὀφείλομεν νὰ πληρώσωμεν τὰ εἰσιτήριά μας εἰς τὸ θέαμα τῆς ζωῆς».

Καὶ τὸ νομιζόμενον ἔτι μειονέκτημα τοῦ ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν ἀλήθειαν ποτέ, καθίσταται οὕτω πολυτιμότατον πλεονέκτημα, διότι οὕτω τὸ θέαμα γίνεται ἐναγωνίως καὶ πολυποικίλως ἐνδιαφέρον καὶ ἄνευ διακοπῆς καὶ τέλους.

Διὰ τοὺς οὕτως ἡρωϊκῶς ἀποδεχομένους ὅλην τὴν φρικτὴν τραγικότητα τῆς ἐφημέρου, τυχαίας, φωσφοριζούσης ὑπάρξεώς μας, ἡ Ἐπιστήμη δὲν ἐχρεωκόπησεν, οὐδαμῶς εὐθυνομένη διὰ τὰς ὑποχρεώσεις, ἃς ἠθικολόγοι αὐθαιρέτως τῇ ἐπέβαλον.

Ἐκπληροῖ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸν προορισμόν της: φακὸς μαγικὸς καὶ ὑπέροχος, ἀποκαλύπτει μας ὁλοὲν διαυγέστερον τὴν ἀενάως ἐκτυλισσομένην κινηματογραφικὴν ἀλληλουχίαν τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς.

Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

[1] Λυποῦμαι διότι τὰ στενὰ ὅρια τῆς παρούσης δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἐπεκταθῶ ὅσον ἐπεθύμουν περὶ τῆς ὀλυμπίας ταύτης ἀντικρύσεως τῆς ζωῆς, ἥτις βαθύτατα μὲ κατέχει. Ἐλπίζω, βραδύτερον, εἰς τὸ βιβλίον «Ὁ Θεάνθρωπος» νὰ διατυπώσω εὐρύτατα τὰς σκέψεις μου.

ΠΕΖΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ

Είταν νύχτα καὶ μόνος εἶταν Ἐκεῖνος.

Καὶ εἶδεν Ἐκεῖνος ἀπόμακρα τὰ τείχη μιᾶς πολιτείας στρογγυλῆς καὶ βάδισε κατὰ τὴν πολιτεία.

Καὶ ἅμα ζύγωσε, ἄκουσε μέσα στὴν πολιτεία τὸν ποδοβολητὸ ἀπὸ τὰ πόδια τῆς χαρᾶς, καὶ τὸ γέλιο ἀπὸ τὸ στόμα τῆς εὐφροσύνης καὶ τὸν βαρὺν ἀχὸ ἀπὸ πλῆθος κιθάρες. Κ᾽ ἔκρουσεν Ἐκεῖνος τὴν πύλη κ᾽ ἕνας ἀπ᾽ τοὺς θυρωροὺς Τοῦ ἄνοιξε.

Καὶ εἶδεν Ἐκεῖνος ἕνα σπίτι ποὺ εἶταν ἀπὸ μάρμαρο καὶ μαρμάρινους στύλους εἶχεν ἐμπρός. Στολισμένοι μ᾽ ἀνθοστέφανα εἶταν οἱ στῦλοι, καὶ μέσα κ᾽ ἔξω ἔκαιγαν κέδρινοι δαυλοί. Καὶ μπῆκεν Ἐκεῖνος στὸ σπίτι.

Καὶ σὰν πέρασε μέσ᾽ ἀπὸ τὴν αἴθουσα τὴ χαλκηδονικὴ καὶ τὴν αἴθουσα τὴν ἰάσπινη, κ᾽ ἔφτασε στὴ μακριὰ τὴν αἴθουσα τῆς εὐωχίας, εἶδεν Ἐκεῖνος πλαγιαστὸ σὲ θαλασσοπόρφυρο κλινάρι ἕναν ὅπου ἡ κόμη του εἶταν μὲ ρόδα κόκκινα στεφανωμένη καὶ τὰ χείλη του εἶταν κόκκινα ἀπὸ κρασί.

Καὶ πῆγεν Ἐκεῖνος πίσω του καὶ τὸν ἄγγιξε στὸν ὦμο καὶ τοῦ εἶπε, «Γιατί ζῇς μὲ τέτοιον τρόπο;»

Καὶ ὁ νέος ἔστρεψε καὶ Τὸν ἐγνώρισε, κ᾽ ἔδωκεν ἀπόκριση καὶ εἶπε, «Μὰ ἐγὼ εἴμουν λεπρὸς μιὰ φορά, καὶ σὺ μὲ γιάτρεψες. Πῶς ἀλλοιῶς ἔπρεπε νὰ ζῶ;»

Καὶ πέρασεν Ἐκεῖνος ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ πῆγε ξανὰ στὸ δρόμο.

Καὶ σὲ λίγο εἶδεν Ἐκεῖνος μιὰ ποὺ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ φόρεμά της εἶταν ζωγραφισμένα καὶ τὰ πόδια της εἶταν ὑποδεμένα μὲ μαργαριτάρια. Κ᾽ ἐξοπίσω της ἐρχόταν, μ᾽ ἀργὸ βῆμα σὰν κυνηγός, ἕνας νέος ποὺ φοροῦσε δίχρωμο χιτῶνα. Εἶταν ἡ μορφὴ τῆς γυναίκας σὰν τὴν ὡραία μορφὴν εἰδώλου, καὶ τοῦ νέου τὰ μάτια ἔφεγγαν ἀπὸ λαγνεία.

Καὶ πῆρεν Ἐκεῖνος γοργὰ τὸ κατόπι καὶ ἄγγιξε τὸ χέρι τοῦ νέου καὶ τοῦ εἶπε, «Γιατί κυττάζεις ἐκείνη τὴ γυναίκα καὶ μὲ τέτοιον τρόπο;»

Καὶ ὁ νέος ἔστρεψε καὶ Τὸν ἐγνώρισε καὶ εἶπε, «Μὰ ἐγὼ εἴμουν τυφλὸς μιὰ φορά, καὶ σὺ μὲ γιάτρεψες. Τί ἄλλο ἔπρεπε νὰ κυττάζω;»

Κ᾽ ἔδραμεν ἐμπρὸς Ἐκεῖνος καὶ ἄγγιξε τῆς γυναίκας τὸ φόρεμα τὸ ζωγραφισμένο καὶ τῆς εἶπε, «Δὲν εἶν᾽ ἄλλος δρόμος ὅπου νὰ βαδίζῃς, ἔξω ἀπὸ τὸ δρόμο τῆς ἁμαρτίας;»

Κ᾽ ἡ γυναίκα ἔστρεψε καὶ Τὸν ἐγνώρισε, καὶ γέλασε καὶ εἶπε, «Μὰ ἐσὺ μοῦ τὰ συχώρεσες τὰ κρίματά μου, καὶ ὁ δρόμος αὐτὸς εἶναι δρόμος τερπνός».

Κ᾽ ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία πέρασεν Ἐκεῖνος.

Καὶ σὰν πέρασεν Ἐκεῖνος ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία, εἶδε καθισμένο στῆς δημοσιᾶς τὸ πλάϊ ἕνα νέο ποὺ θρηνοῦσε.

Καὶ πῆγεν Ἐκεῖνος σιμά του καὶ ἄγγιξε τοὺς μακριοὺς τῆς κόμης του πλοκάμους καὶ τοῦ εἶπε, «Γιατί νὰ θρηνῇς;»

Καὶ ὁ νέος ἀνακύτταξε καὶ Τὸν ἐγνώρισε κ᾽ ἔδωκεν ἀπόκριση, «Μὰ ἐγὼ εἴμουν νεκρὸς μιὰ φορὰ καὶ σὺ μ᾽ ἀνάστησες ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Τί ἄλλο ἔπρεπε νὰ κάνω παρὰ νὰ θρηνῶ;»

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ

Ὅταν ὁ Νάρκισσος πέθανε, ἡ λίμνη τῆς χαρᾶς του ἄλλαξε ἀπὸ κροντήρι μὲ γλυκὰ νερὰ σὲ κροντήρι μ᾽ ἁρμυρὰ δάκρυα, κ᾽ οἱ Ὀρειάδες κλαίγοντας ἦρθαν μέσ᾽ ἀπ᾽ τὸ λόγγο νὰ τραγουδήσουν τῆς λίμνης καὶ νὰ τῆς δώσουν παρηγοριά.

Καὶ σὰν εἶδαν πὼς ἡ λίμνη εἶχε ἀλλάξει ἀπὸ κροντήρι μὲ γλυκὰ νερὰ σὲ κροντήρι μ᾽ ἁρμυρὰ δάκρυα, ἔλυσαν τὶς πράσινες πλεξοῦδες τῶν μαλλιῶν τους καὶ φώναξαν τῆς λίμνης καὶ εἶπαν, «Διόλου παράξενο νὰ θρηνῇς ἔτσι τὸ Νάρκισσο, — τόσον ὡραῖος εἶταν!»

«Εἶταν ὅμως ὁ Νάρκισσος ὡραῖος;» εἶπεν ἡ λίμνη.

«Ποιὸς θὰ τὸ γνώριζε καλήτερα ἀπὸ ἐσέ;» ἀποκριθῆκαν οἱ Ὀρειάδες. «Ἐμᾶς πάντα μᾶς παράτρεχε, ἐσένα ὅμως ἀναζητοῦσε, κ᾽ ἔπεφτε στἀκρόλιμνά σου κ᾽ ἐσένα χαμηλόβλεπε, καὶ στὸν καθρέφτη τῶν νερῶν σου καθρέφτιζε τὴ δική του τὴν ὀμορφιά».

Κ᾽ ἡ λίμνη ἀποκρίθηκε, «Ὅμως ἐγὼ τὸ Νάρκισσο ἀγαποῦσα γιατί, καθὼς ἔγερνε στἀκρόλιμνά μου κ᾽ ἐμένα χαμηλόβλεπε, στὸν καθρέφτη τῶν ματιῶν του πάντα ἔβλεπα καθρεφτισμένη τὴ δική μου τὴν ὀμορφιά».

(Ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸν ὑπὸ Ν. Π.) ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΔ

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ

Ετυμολογία ὠνομάσθη ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀσχολουμένη εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀρχῆς τῶν λέξεων, ἢ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν ἀπ᾽ ἀλλήλων· ἐκείνη δηλαδὴ ἡ ὁποία μελετᾷ τὴν ἱστορίαν τῶν λέξεων.

Παράγεται ἐκ τοῦ *ἐτυμολόγος*, τὸ ὁποῖον σύνθετον ἐκ τοῦ *ἔτυμον*, λέξεως Ἰωνικῆς σημαινούσης τὸ *ἀληθές*, καὶ τοῦ *λέγω*, θέλει νὰ σημάνῃ, ὅτι λέγει τὸ ἀληθὲς τῆς παραγωγῆς ἢ τῆς κατασκευῆς τῶν λέξεων.

Ἔμεινε δὲ ὡς ὅρος τῆς γραμματικῆς ἀπὸ τὰς συζητήσεις τὰς γινομένας ἐν ταῖς ἀρχαίαις φιλοσοφικαῖς σχολαῖς τῶν Ἰώνων περὶ τῆς γενέσεως τῶν λέξεων.

Ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι οὔτε ποτὲ οἱ Ἕλληνες, οὔτε κατόπιν οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἰργάσθησαν ἐπιστημονικῶς διὰ ζήτημα τοσαύτης σπουδαιότητος. Ἀλλόκοτοι καὶ ἰδιόγνωμοι παραλλαγαί, συγκοπαὶ καὶ μετατοπίσματα φθόγγων ἐπετράπησαν καὶ νοήματα παράλογα ἐδόθησαν, ἀρκεῖ ὅτι ἐβοήθουν τὴν φαντασιοπληξίαν τοῦ ἐτυμολόγου.

Τὸ παράτολμον αὐτὸ ἐτυμολογικὸν σύστημα ἐκληροδοτήθη ἡμῖν ὡς κακὸν μόλυσμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μέχρι σήμερον, ὡς δύναται νὰ ἴδῃ τις μάλιστα εἰς τὰ περιοδικὰ τοῦ Φιλολογικοῦ μας Συλλόγου, ὅπου τὸ μὲν *μαζούλι* παράγεται ἐκ τοῦ *μάω, μαζός*, τὸ δὲ *ξομπλιάζω* (exemplum) ἐκ τοῦ *ἐξομοιάζω* κτλ.κτλ., ἢ εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ κ. Ζηκίδου, ἔνθα τὸ μὲν *κανόνι* παράγεται ἐκ τοῦ *κάννωνος* (?) ἡ δὲ *πάστα* ἐκ τῆς Ἀττικῆς *πάστης* καὶ μυρία ἄλλα.

Εἰς τὸ πρακτικὸν μεταχείρισμα τῆς γλώσσης οὐδόλως παρατηροῦν οἱ λαλοῦντες τὴν ἀρχὴν καὶ ἱστορίαν τῶν λέξεων, ἀλλ᾽ εὐθὺς μανθάνουν τὸν σύγχρονον τύπον μὲ τὸ σύγχρονον νόημα καὶ τοῦτο τοῖς ἀρκεῖ.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κρατήσουν τὴν ἱστορίαν καὶ ἔτι ὀλιγώτερον τὴν ἀρχὴν πάσης λέξεως· διὰ τοῦτο τὰς περισσοτέρας τῶν λέξεων, τὰς ὁποίας μεταχειριζόμεθα, δὲν γνωρίζομεν καὶ νὰ τὰς ἐτυμολογήσωμεν. Τοῦτο ὅμως οὐδὲν κώλυμα φέρει εἰς τὴν κυκλοφορίαν των, ἀπ᾽ ἐναντίας δ᾽ ἐπὶ μᾶλλον διευκολύνει τὰς γλωσσικὰς ἀνάγκας.

Τὴν ἐτυμολογίαν ζητοῦμεν, ὄχι βέβαια διὰ νὰ μάθωμεν ἂν εἶναι ὀρθὴ μία λέξις καὶ σύμφωνος πρὸς τὸ νόημα, ὅπερ τῆς δίδομεν, ἀλλ᾽ ἁπλῶς ἐξ ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Διὰ τοῦτο ἡ ἐτυμολογία εἶναι ἔργον τῶν εἰδικῶν γλωσσολόγων καὶ ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς εὐμαθείας καὶ εὐφυΐας των κατορθώνουν νὰ ἐξηγήσουν ἱστορικῶς καὶ ὀρθῶς μέρος ἐλάχιστον ἐκ τοῦ ὅλου θησαυροῦ τῶν λέξεων, καὶ τοῦτο πάλιν ἕως χρονικόν τι ὅριον· ἀλλ᾽ ἡ πρώτη ἀρχὴ τῶν λέξεων μένει πάντοτε ἄγνωστος.

Ἐδῶ θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἐτυμολογίαν νεοελληνικῶν τινων μορίων καθ᾽ ἡμετέραν εὕρεσιν:

Ἡ πρόθεσις *πριχοῦ* εἶναι συμφυρμὸς τῆς ἀρχαίας *πρὶν* μετὰ τοῦ λατινικοῦ prius οὕτω: *πρί(ν)* + prius > *πρίου*· κατόπιν ὁ τόνος εἰς τὴν λήγουσαν κατὰ τὸ *προτοῦ*: *πριοῦ* καὶ *πριγοῦ*, — ἀμφότεροι οἱ τύποι σώζονται εἰς τὰ ἰδιωματικὰ (πρβλ. *μῦjα* καὶ *μῦγα*)· καὶ τέλος *πριχοῦ* ὡς τὸ *πανταχοῦ* κτλ.

Ἡ πρόθεσις *(ἐ)ξὸν* εἶναι ἡ ἀρχαία μετοχὴ τοῦ οὐδετέρου κατὰ αἰτιατικὴν ἀπόλυτον: *ἐξόν*, ἥτις παρετυμολογήθη πρὸς τὸ ἔξω βοηθοῦντος καὶ τοῦ νοήματος. Πρβλ. Πλατ. Πρωτ. 358d «οὐδεὶς τὸ μεῖζον κακὸν αἱρήσεται, *ἐξὸν* τὸ ἔλαττον», ὅπου τὸ *ἐξὸν* (αἱρέσθαι) *τὸ ἔλαττον* ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ πάρῃ καὶ μὲ τὴν σημερινὴν συνεκδοχὴν = *πάρεξ* (αἱρήσεται) τὸ *ἔλαττον*, χωρὶς ν᾽ ἀλλάξῃ οὐσιωδῶς τὸ νόημα. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἐκ τοιαύτης παρανοήσεως μετέπεσε τὸ *ἐξὸν* εἰς τὴν σημερινὴν σημασίαν του. Οὕτω καὶ τὸ *ὄντας* μετοχὴ χρονικὴ συνεφύρθη μὲ τὸ χρονικὸν μόριον *ὅταν*.

Τὸ ἐπίρρημα *τώρα* εἶναι ἡ λέξις: *ὥρα* πρβλ. τὴν φράσιν: «ὥρα εἶναι», ἐξ ἧς ἡ λέξις *ὥρα* καὶ ἄνευ τοῦ *εἶναι* ὡς ἐπίρρημα, λ. χ. «ὥρα νὰ φεύγουμε». Τοιουτοτρόπως τὸ *ὥρα* ὡς ἐπίρρημα λαμβάνει ἐν ἀρχῇ τὸ δεικτικὸν *τ* ἀνάλογα μὲ τὸ *τότε*: (ὅτε — τότε, ὥρα — τώρα), ἀπαράλλακτα ὅπως τὸ *ἔτοιος*[1] λαμβάνει ἐν ἀρχῇ τὸ *τ* κατὰ τὸ *τοιοῦτος* καὶ γίνεται: *τέτοιος*.

Τὸ ἐπίρρημα *ἐδῶ* εἶναι τὸ ἀρχαῖον *ὧδε*, ὅπερ προσλαμβάνον ἐν ἀρχῇ ἀντὶ τοῦ ω τὸ δεικτικὸν *ἐ* (πρβλ. *ὀψὲ* > *ἐψὲ*) γίνεται *ἔδε* τύπος ἰδιωματικὸς γνωστότατος. Τὸ *ἔδε* γίνεται *ἔδω* κατὰ τὰ ὅμοια τοπικὰ *ἔσω*, *ἔξω* κτλ. (πρβλ. *ἔδε ἔξω* > *ἔδω ἔξω*). Καὶ τέλος ἐτονίσθη ἐπὶ τῆς ληγούσης: *ἐδῶ* κατ᾽ ἀναλογίαν πρὸς τὸ *ἐκεῖ*.

Τὰ *ἀλλοῦ, παντοῦ* δὲν εἶνε βεβαίως τὰ *ἀλλαχοῦ, πανταχοῦ*, ἀλλ᾽ εἶναι νεολογισμοί. Ὅπως δηλ. ἀπὸ τὸ *αὐτὸς* τὸ δεικτικὸν ἔγινε τοπικὸν ἐπίρρημα *αὐτοῦ* κατὰ τὸ *ποῦ*; τοιουτοτρόπως καὶ ἀπὸ τὸ *ἄλλος* > *ἀλλοῦ*, *πάντα* > *παντοῦ*.

Τὸ *πούποτε* ἔγινε *πούπετα* κατὰ τὸ συνώνυμον: *πούθενα*. Καὶ τοῦτο μὲν κατόπιν κατεβίβασε τὸν τόνον εἰς τὴν λήγουσαν κατὰ τὸ δεικτικόν: *νὰ-ἐδωνά, ἐκεινά*, οὕτω καὶ *πουθενά*, τὸ δὲ *πούπετα* ἐκράτησε τὸν ἀρχικὸν τονισμόν.

Τὸ δεικτικὸν *νὰ* εἶναι τὸ ἀρχαῖον *ἠνί*, ὅπου ἡ κατάληξις *-ι* γίνεται *-α* κατ᾽ ἀναλογίαν τῶν πλείστων νεοελληνικῶν ἐπιρρημάτων εἰς *-α*: *καλὰ ἄσχημα* κτλ. Πρβλ. *ἀμμὴ* > *ἀμμά*, *δὴ* > *δά*, *ἔτσι* > *ἐτσά*, *ἀντίκρυ* > *ἀντίκρα*, *ἀλὶ* > *ἀλjά*, *ἐκεῖ* > *ἐκjὰ*[2] κτλ. Λάθος ἔχει ὁ κ. Χατζηδάκης[3] θεωρῶν αὐτὸ ἐκ τοῦ *ἦν* τῇ προσθήκῃ (?) τοῦ *α*, διότι τότε οὔτε ὁ τόνος τῆς ληγούσης, οὔτε ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ἀρχικοῦ *ἠ* ἐξηγοῦνται· ἄλλως τε καὶ παράδειγμα προσθήκης τοῦ ἐπιρρηματικοῦ *α* σχεδὸν[4] δὲν ἔχομεν, ἐνῷ ἀναλογικῆς τροπῆς τοῦ τελικοῦ φωνήεντος εἰς *-α* ἔχομεν ἄπειρα παραδείγματα.

Τὸ *ναίσκε*. Ἡ Νεοβυζαντινὴ φράσις *«ὄχις καλὲ»* (τὸ *ς* ἐπιρρηματικόν, πρβλ. *ἀντίς*), ἀπολλυμένου τοῦ νοήματος τῆς δευτέρας λέξεως ἕνεκα τῆς πολλῆς χρήσεως, ἐσήμανεν ἁπλῶς *ὄχι* (Πρβλ. *ἐκεῖ πέρα* = ἐκεῖ, διὸ καὶ *ἐδῶ πέρα* = ἐδῶ). Ἅπαξ δὲ ἡ φράσις γινομένη ἐπίρρημα, ἀπεκόπη: *ὄχισκα*. Οὕτω λέγουν καὶ σήμερον ἐν Αἴνῳ *ἄκα* = *ἄ καλέ*. Πρβλ. τὸ Πόντιον *ν-ἐμω* = *ἒ μωρή*, τὸ Ἀρτακηνὸν *γιοῦ!* ἀντὶ *γιοῦχα!* καὶ τὸ Ἑπτανήσιον *ἔδεπα* ἀντὶ *ἔδε-πέρα* (> ἔδεπε > ἔδεπα). Τὸ δὲ τελικὸν *-α* ἔγινεν *-ε* κατὰ τὸν τύπον *τίποτα-τίποτε*: *ὄχισκα* > *ὄχισκε*. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν εἶπον καὶ *ναίσκε*. Πρβλ. τἀρχαῖα: *οὐχὶ-ναίχι*.

Τὸ νεοελληνικὸν ἐπίρρημα *(ἐ)νωρὶς* εἶναι τὸ ἀρχαῖον: *ἐν ὥρᾳ* (Πινδ. Ὀλ. Ϛ', 28. — Ἀριστοφ. Νεφ. 1117. Σφηκ. 242. Ἐκκλησ. 395. — Ξενοφ. Οἰκον. Ε', 4. Κ', 16. — Θεοκρ. ΚΑ', 40. — Πολυβ. Α', 12. ΙΖ', 9. ΙΗ', 2. — Πλουτ. Μαρ. 20, 4 κτλ.). Ἀργότερα ἐλέχθη *(ἐ)νώρας* κατὰ τὸ *(ἐ)ξώρας* (πρβλ. τἀρχαῖα *ἐμποδὼν* κατὰ τὸ *ἐκποδών*). Εἴς τινα δὲ χωρία τῆς Κυζίκου μόνος ὁ τύπος *νώρας* εἶναι ἐν χρήσει. Βραδύτερον τὸ *νώρας* ἔγινε *νωρὶς* κατὰ τὰ *χωρὶς εὐτύς, μηγαρὶς* κτλ. Κατὰ τὸ ταυτοσήμαντον *ταχύτερα*[5] ἔγινε τὸ συγκριτικὸν *(ἐ)νω-*

---

1 Τὸ δὲ *ἔτοιος* εἶναι τὸ *τοῖος* μὲ τὸ δεικτικὸν πρόθεμα *ε*· πρβλ. *ἐ-τοῦτος, ἐ-τότες, ἐ-σὺ* κτλ. καὶ λοιπόν: *ἔ-τοιος*.

2 Εἰς τὰ δύο ταῦτα καίτοι τὸ i ἐτράπη εἰς α ὁ προηγούμενος ὑγρὸς φθόγγος *λj* = gl Ἰταλικόν, *κj* οὐρανικὸν μένει ἀνέπαφος, διὸ λέγομεν *ἀλjά, ἐκjὰ* καὶ ὄχι *ἀλά, ἐκά*.

3 Μεσαιων. καὶ Ν. ἑλλ. σελ. 100.

4 Μόνον τὸ τοῦ Πόντου *ἄνευα* (ἄνευ), καθόσον γνωρίζω· τὸ δὲ *ἀντίκρυα* εἶναι συμφυρμός: *ἀντίκρυ* + *ἀντίκρυα*· Πρβλ. *ἄκρη* + *ἄκρα* > *ἄκρια*.

5 Σφάλλεται ὁ κ. Χατζηδάκης λέγων (ἐν Μεσαιων. καὶ Ν. ἑλλ. Β', σελ. 97) ὅτι τὸ *ὀρθρίτερον* (γράφε *ὀρθρύτερον*) τοῦ β', πρὸ Χρ. αἰῶνος (Notis et Extr. III, 319) καὶ τὸ *ὀψίτερος* (Ἑρμηνευμ. Ἰουλ. Πολυδευκ. σ. 349) εἶναι δῆθεν κατὰ τὸ *ἐνωρίτερον*. Τὸ *ἐνωρύτερον* εἶναι πολὺ μεταγενέστερον τῶν δύο ἀνω-

ρύτερα, ὁμοίως καὶ τά: *πρωτύτερα* καὶ *ἀρχύτερα*. Τὸ δὲ ἀρχαῖον *ἐνωρίστερον* (Ἀθην. Δ', 142) συγκριτικὸν τοῦ *ἔνωρον* (πρβλ. *λάλον - λαλίστερον*), οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ νεοελληνικὸν *(β)ηνωρύτερα*.

Τὸ *ἔτσι* ἀπό τοῦ 1879 ὁ K. Foy τὸ θέλει ἀπὸ τὸ *οὕτωσι* (Lautsystem der griechischen Vulgärsprache σελ. 92)· ἐγὼ ἀρκοῦμαι παράγων αὐτὸ ἀπὸ τοῦ *οὕτω* οὕτω: Λαμβάνει μὲν ἐν ἀρχῇ ἀντὶ τοῦ *οὑ-* τὸ δεικτικὸν *ἐ-* (πρβλ. *ὀψέ* > *ἐψέ*, *ὁ-Γιώργης* > *ἐ-Γιώργης* ἐν Ἀρτάκῃ), ὁ δὲ τύπος *ἔτου* λέγεται ἐν Κάτω Ἰταλίᾳ· λαμβάνει δὲ εἰς τὸ τέλος ἀντὶ τοῦ φθόγγου *ω* τὴν ἄλλην ἐπιρρηματικὴν κατάληξιν *-ις* (πρβλ. *σήμερο* > *σήμερις*, *ὕστερο* > *ὕστερις*)· τοιουτοτρόπως γίνεται *ἔτις* τύπος σωζόμενος ἔτι ἐν Νάξῳ. Τὸ τελικὸν *-τις* γίνεται *-τσι* ἐκ μεταθέσεως (πρβλ. *τίποτις* > *τίποτσι* καὶ τὰ ἄρθρα ἐνικ. γεν. *τῆς* > *τσῆ* καὶ πληθ. αἰτ. *τὶς* > *τσί*) καὶ οὕτως ἔχομεν τὸν τύπον *ἔτσι* ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ι. Σταφίδα 437 καὶ τοῦ Ν. Σοφιανοῦ Γραμ. 82.

Τὸ *μαζὶ* λίαν ὀρθῶς ὁ κ. Χατζηδάκης τὸ θεωρεῖ ὡς ὑποκοριστικὸν τοῦ *μάζα - μαζί(ον)* — μικρὰ μάζα (πρβλ. Σουΐδ. ἐν λ. «*κυμβία*, τὰ μαζία τῶν χρυσίων». Ἀλλ' ἂς τὸ ἐξηγήσωμεν σαφέστερον:

Ὅτι τὸ *μαζὶ* εἶναι τὸ ὑποκοριστικὸν τοῦ *μάζα* φαίνεται ἐναργῶς ἐκ τοῦ ἰδιωματικοῦ τύπου *μαζίτσα* = ὁμοῦ (Ἀρτάκη. Πρβλ. Ἠμπερ. καὶ Μαργ. στ. 12, 1), διότι τὸ *μαζίτσα* οὐδὲν ἄλλο ἀρχικῶς ἠδύνατο νὰ σημάνῃ, παρὰ *μικρὰν μάζαν*. Κατήντησε δὲ ἐπίρρημα ἐκ φράσεων ὡς ἡ ἑξῆς: «οἱ φίλοι ἔρχουνται *μαζί*», (ἢ *μαζίτσα*) πρβλ. «τὰ βόλια πέφτουνε βροχή», ἀντὶ *σὰ μαζί, σὰ βροχή*. Τοιουτοτρόπως δὲ τὸ οὐσιαστικὸν ἀπέμεινεν ἐπίρρημα *μαζί* = ὁμοῦ (Διγεν. Ἀκρ. στ. 1975).

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

τέρω, τὰ ὁποῖα πάντως ἐγένοντο κατὰ τὸ *βραδύτερος* μὲν τὸ δεύτερον κατὰ τὸ *ταχύτερον* δὲ τὸ πρῶτον.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΣΤΙΑΣ — Θ. ΡΑΛΛΗ

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ — ΜΕΝΔΕΛΣΩΝ

Ἕνας λησμονημένος αὐτὸς ἢ μᾶλλον ἕνας παραγνωρισμένος. Ὁ Βάγνερ τὸν ἀπεστρέφετο καὶ πολλοὶ βαγνερικοὶ μιμοῦνται τὸν Βάγνερ. Ὁ κ. Λαμουρὲ δὲν τὸν ἐννοεῖ, τὸν ἐκτελεῖ κακῶς, καὶ ἡ ἐν Παρισίοις Ἐθνικὴ Ἑταιρία βεβαίως θὰ τὸν μισῇ.

Ἀλλ' ὁ Γκαῖτε τὸν ἠγάπα. «Εἶμαι ὁ Σαούλ, ἔλεγεν ὁ γηραλέος ποιητὴς πρὸς τὸν ἔφηβον μουσικόν· εἶμαι ὁ Σαοὺλ καὶ εἶσαι ὁ Δαυίδ. Ἔρχου πλησίον μου ὅταν εἶμαι ἄθυμος καὶ ἀποτεθαρρημένος καὶ ἀπόδιδε τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν εἰς τὸ πνεῦμα μου μὲ τὰς ἡδυτάτας σου ἁρμονίας». Τὸν ἀπεκάλει πολύτιμον θεῖον ἔφηβον, καὶ ἀποσπάσας κάποτε μίαν ἰδιόγραφόν του σελίδα τοῦ «Φάουστ» τοῦ τὴν ἐνεχείρισε μὲ τὴν ἑξῆς ἀφιέρωσιν: «Εἰς τὸν κραταιὸν καὶ ἡδύτατον κυρίαρχον τοῦ κλειδοκυμβάλου».

Ἂς μιμηθῶμεν τὸν Γκαῖτε. Ἂς συνταχθῶμεν μὲ τὸν Δαυὶδ κατὰ τῶν Φιλισταίων. Ἂς τὸν ἀγαπῶμεν· κανεὶς δὲν ὑπῆρξεν ἀξιαγαπητότερος. Ψυχὴν πάνθερμον καὶ καρδίαν εὐγενῆ, τὴν φαιδρότητα παιδίου, τὸν ἐνθουσιασμὸν μεγάλου καλλιτέχνου καὶ τὴν σεμνοπρέπειαν γεραροῦ σοφοῦ, μίαν ἰδιοφυΐαν ἐξαισίαν ἡ ὁποία ἀπεκρυσταλλώθη μᾶλλον ἢ συνετρίβη ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἀκμῆς αὐτῆς, — ὁ Μένδελσων εἶχεν ὅλας, τὰς ἀρετάς, ὅλα τὰ χαρίσματα, καὶ κάθε γόητρον, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἑξῆς ὑπερτάτου καὶ τόσῳ δελεαστικοῦ· τοῦ γοήτρου τῆς εὐτυχίας.

Ὁ ἀστὸς (bourgeois) τῆς μουσικῆς, μᾶς λέγουν τόρα· καὶ ὅσοι τὸ λέγουν, δὲν λέγουν ἢ μωρίαν. Ἀστὸς τῆς μουσικῆς ὁ συνθέτης τοῦ «Ἠλία» καὶ τοῦ «Παύλου»!

Τοῦ «Παύλου», ἐν τῷ ὁποίῳ μοῦ φαίνεται πάντοτε ὅτι ἀκούω πλανώμενον ἐπάνω ἀπὸ τὸ λείψανον τοῦ μάρτυρος, τὸν ὕμνον ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον τὰ βιολονσέλλα συνοδεύουν, καὶ φαίνονται ὡς νὰ ὑποβαστάζουν κάτι τι τιμιώτατον, ἐπίσης εὐγενές, ἐπίσης ἁγνόν, ἐπίσης θειότατα πένθιμον ὡς ἐν τῷ περιλαλήτῳ πίνακι τῆς ἀμβερσίου «Ἀποκαθηλώσεως» τὸ ἀποκαθηλωμένον σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ εἰς τὸν «Ἠλίαν» ἠξεύρω ἕνα ἦχον, ἢ μᾶλλον ἕνα στεναγμὸν τοῦ προφήτου ὁ ὁποῖος εἶνε ἀκόμη πλέον κατάφορτος ἀπὸ ἀποκαρτέρησιν, ἀκόμη πλέον βαρὺς ἀπὸ ἱερὰν ἀνίαν ἢ οἱ στίχοι τοῦ ποιητοῦ τοῦ «Μωϋσέως» ὁ ὁποῖος δὲν θεωρεῖται καθόλου ὡς ὁ ποιητὴς τῶν ἀστῶν·

O Seigneur, j' ai vécu puissant et solitaire,
Laissez moi m'endormir du sommeil de la terre.

Ἰδοὺ ἡ αὐστηρά, ἡ σεμνοπρεπής, ἡ ἰδανικὴ ὄψις τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Μένδελσων. Ἰδοὺ ὁ ἰσχυρὸς συνθέτης περὶ τοῦ ὁποίου ὡμίλει ὁ Γκαῖτε καὶ τὸν ὁποῖον ἴσως ἀγνοεῖτε. Ἰδοὺ ἤδη καὶ ὁ ἡδὺς συνθέτης περὶ τοῦ ὁποίου ἐπίσης ὡμίλει,— ἡδὺς καὶ ἁβρὸς καὶ κομψὸς καὶ χαρίεις ὑπὲρ πάντας, καὶ τὸν ὁποῖον γνωρίζετε καλλίτερα· ὁ Μένδελσων τοῦ «Ἄντρου τοῦ Φιγγάλ», τοῦ «Ὀνείρου θερινῆς νυκτός», τῶν «Romances sans paroles» καὶ τῶν Συμφωνιῶν.

Ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ «Ἄντρου τοῦ Φιγγὰλ» εἶνε ἠχηρὰ ἀκουαρέλλα. Ὀλίγαι εἰκόνες εἰς τὴν μουσικὴν ἐκπληροῦν ὡς αὐτὴ τὰς ἐπαγγελίας τοῦ τίτλου τὸν ὁποῖον φέρουν· ὀλίγαι ἀπὸ αὐτὰς οὕτως εἶνε ἰσάξιαι, ἢ ἀνώτεραι τῆς ἰδέας ἢ τῆς αἰσθήσεως ἡ ὁποία περιέχεται εἰς τὸ θέμα τὸ ὁποῖον παριστῶσι. Ἀπὸ τὰ ὕδατα τὰ ἡμιεγκάθειρκτα καὶ ἄδοντα ὕδατα ἐκεῖνα, ὁ Μένδελσων δὲν περιέγραψε μόνον ὅ,τι ἀκούεται· τὰς ἠχοὺς κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους, τὰ φιλήματα τοῦ σάλου ἐπάνω εἰς τὰ πλευρὰ τῶν βράχων. Προσέδωκεν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὰ ὦτα ἡμῶν ὅρασιν, προσέδωκεν εἰς αὐτὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἰριδοχρόου χώρου, τῶν ἀνταυγειῶν τοῦ μαργάρου, τῶν ὑποβρυχίων μαρμαρυγῶν καὶ ἔστιν ὅτε ἐπὶ τὰ μέτωπα ἡμῶν καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ νοτισμένη αὔρα τοῦ Φιγγὰλ ἐπέπνευσεν.

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν μουσικὴν τῶν ὑδάτων, ἡ μουσικὴ τοῦ αἰθέρος· τὸ «Ὄνειρον θερινῆς νυκτός». Μία εἰσαγωγὴ ὅλως αἰθερία καὶ φρίσσουσα, ἕνα scherzo τὸ ὁποῖον σκιρτᾷ καὶ χοροπηδᾷ ἐπάνω εἰς τὸ ἄκρον τῶν δοξαριῶν, βόμβοι βιολονσέλλου καὶ ἁπαλὰ διολισθαίνοντα αὐλήματα· διῳδία ὑποψιθυρίζουσα κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ πάλιν οἱ πλαγίαυλοι, ἀλλὰ σοβαροὶ καὶ βραδεῖς, ἀποτελοῦν ὡσὰν ἰνδάλματα φωτός· μία νυκτῳδία κοιμωμένη ἐπάνω εἰς τὰς πρασιὰς πάρκου σαικσπηρείου· ἕνα allegretto τέλος κἄπως σφριγηλόν, ἀλλὰ τόσῳ ὀλίγον ὥστε δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἰπῇ ἂν ἐξαγγέλλῃ τὸν φρικασμὸν ψυχῆς ἢ ῥόδου, ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν συμφωνίαν ἐξαισίως γλυκεῖαν, τὴν συμφωνίαν τοῦ αἰθέρος, καὶ κανεὶς ἄλλος δὲν ἔφθασε ποτὲ τὴν διαφάνειαν καὶ τὸ οἰονεὶ ἄϋλον αὐτῆς.

Ἀλλὰ τοπία ὁποῖα τὸ «Ὄνειρον θερινῆς νυκτὸς» ἢ τὸ «Ἄντρον τοῦ Φιγγὰλ» εἶνε τρόπον τινὰ ἀντικειμενικὰ ὡς πρὸς τὸν καλλιτέχνην. Δὲν εἶνε αὐτὸς οὗτος ὁ καλλιτέχνης. Εἰς τὰς «Romances sans paroles», εἰς τὰς «Συμφωνίας» πρέπει ν' ἀναζητηθῇ ὁ ἐνδόμυχος Μένδελσων, ὁ ἦχος καὶ ὁ τόνος (tonalité) τῆς γοήτιδος αὐτῆς ψυχῆς.

Καθμέναι Romances, αἱ ἤδη ἐγκαταλελειμμέναι. Αἱ χωρὶς λόγια ἀλλὰ ὄχι καὶ χωρὶς λογισμοὺς καὶ ἰδίως ὄχι χωρὶς ὀνειροπολήσεις! Επάλῃωσαν, λέγουν· φέρουν χαραγμένην ἐπάνω των

ΚΑΚΑΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ — Θ. ΡΑΛΛΗ

παλαιὰν χρονολογίαν γλυκυτάτην, τὴν χρονολογίαν τοῦ δωδεκάτου ἔτους. Ἄλλοτε διὰ τὸν μαθητὴν ὁ ὁποῖος ἦγε τὴν ἡλικίαν αὐτὴν ἔπαυαν νὰ εἶνε ὁ ἀπηγορευμένος καρπός. Ἀνάμεσα εἰς δύο κλασικὰς σελίδας, εἰς μίαν fuga τοῦ Μπὰχ καὶ εἰς μίαν étude τοῦ Κλεμέντι, μουσικοδιδάσκαλος ἐπιεικὴς παρενέβαλλεν ἐνίοτε μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς μελῳδίας. Ἔφεραν ὀνομασίας ποιητικάς, καὶ τὸ παιδίον τὸ ὁποῖον ἐμάνθανε τὸ «Ἄσμα τοῦ βοσκοῦ» ἢ τὸ «Σύννεφο» ἐνόμιζεν ἀφελῶς ὅτι εὕρισκεν εἰς αὐτὰ τὸ ἀχανὲς τῆς μελαγχολίας καὶ τοῦ πάθους.

Μελαγχολικὸς ὁ Μένδελσων ἀσμενίζει πολὺ νὰ εἶνε· ἔχει συχνὰ τὴν ψυχὴν τονισμένην εἰς ἐλάττονα τόνον, εἰς *λα* ἔλαττον, τὸν τόσῳ γλυκὺν τόνον τῆς «Σκωτικῆς Συμφωνίας» του. Εἶνε παθητικὸς ἐπίσης, ἀλλὰ τὸ πάθος του τὸν προσψαύει χωρὶς νὰ τὸν συγκλονῇ. Τὸν ἐμψυχόνει, ἀλλὰ οὐδέποτε τὸν ταράττει, οὔτε τὸν παραπλανᾷ. Ἀσμενίζει ὁ Μένδελσων εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ συγκίνησιν· ἀποφεύγει τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀταξίαν καὶ τὴν παράνοιαν.

Καὶ ὅταν ἀκόμη ἀφίνῃ τὸν ἑαυτόν του περισσότερον, πάλιν εἶνε ἐφεκτικὸς καὶ κρατεῖ ἑαυτοῦ πάντοτε. Ἔχει τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἐφεκτικότητος, τῆς καλλιτεχνικῆς καὶ ἠθικῆς κοσμιότητος. Γογγύζει καὶ φαίνεται ὡς νὰ δικαιολογῆται εἰς μίαν ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ἔγραψε ταξιδεύων, διότι περιεπλανᾶτο τρεῖς ἡμέρας χωρὶς λαιμοδέτην. Ὡς μουσικὸς ποτὲ δὲν χάνει τὸν λαιμοδέτην του. Ἀπὸ τὸ Ἔργον αὐτοῦ ὡς καὶ ἀπὸ τὴν περιβολήν του ἔχει προγεγραμμένον τὸ ἄτακτον ἢ καὶ αὐτὸ τὸ ἀτημέλητον. Προσέχει πολὺ εἰς τὴν εὐπρέπειαν καὶ δικαίως.

Τί εἶναι ἡ Τέχνη ὑπὸ κάποιαν ἔννοιαν ἂν μὴ ἡ ὑπερτάτη εὐπρέπεια;

Οὕτως ὁ Μένδελσων δὲν εἶνε ὁ ἀνὴρ κανενὸς ἄκρου, κανενὸς παροξυσμοῦ. Ἐλάλησε σπανίως πράγματα ὑπερόχως τέλεια, πολλάκις πράγματα ἐξαισίως ἡδέα. Ἐπάνω εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐπάνω εἰς τὰς γαληνιωτάτας ἐκ τῶν ψυχῶν, κάποιαι σκιαὶ ἀντιπαρέρχονται κάπου κάπου, διότι ἦτο εὐαίσθητος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο σοφός, αἱ σκιαὶ αὐταὶ εἶναι ἁπλῶς παροδικαί.

Λοιπὸν ἀκροασθῆτε τοῦ ἐπιθαλαμίου ὕμνου τοῦ «Ὀνείρου θερινῆς νυκτὸς» νεαραὶ μνησταὶ τὰς ὁποίας προπέμπει οὗτος εἰς τὸν βωμὸν καὶ σεῖς, τοὺς ὁποίους ἐπαναφέρει ἀπὸ αὐτόν, νεαροὶ μνηστῆρες. Ἁρμόζει εἰς τὴν μουσικὴν τοῦ Μένδελσων νὰ συνοδεύῃ τὰς γαμηλίους τελετάς. Ἆδει αὕτη τὸ πάθος τὸ ὁποῖον μόνον ἀποτελεῖ τοὺς ἀπολύτους ἔρωτας καὶ τὴν φρόνησιν ἡ ὁποία μόνη καθιστᾷ τὸν ἔρωτα διαρκῆ.

(Μετάφρασις Χ. Θ. Δ.) CAMILLE BELLAIGUE

ΣΤΟΜΑ ΜΕ ΣΤΟΜΑ

Φίλε κ. Μιχαηλίδη,

Τὸν παλαιὸν καιρὸν εἶχα γράψῃ εἰς τὸ «Μὴ χάνεσαι» περὶ ἑνὸς ἐπεισοδίου ἐν τῷ νεκροταφείῳ. Τοῦτο, ὑπὸ ὅλως ἄλλην μορφήν, σοῦ τὸ στέλλω πρὸς δημοσίευσιν.

Ὁ ἰδικός σου
Δ. Γρ. Κ.

Ὅταν ὁ γέρο-Τριαντάφυλλος εἶναι στὸ κέφι, πάντα τὴν αὐτὴ παραγγελία ἀφίνει στὰ παιδιά του. Καὶ σήμερα, πάλι τὰ ἴδια εἴχαμε.

— Παιδιά μου... σᾶν πεθάνω... μέσα στὸ λάκκο μου... νὰ μοῦ βάλετε δίπλα μου... στόμα μὲ στόμα... μιὰ χιλιάρικη καλὸ ρετσινάτο... Ἀκοῦτε; σᾶς ἀφίνω εὐχὴ καὶ κατάρα... Ἔ!...

— Πᾶμε τώρα νὰ καταλαγιάσῃς, εὐλογημένε! Σὲ βαρέθηκε πιὰ ἡ ψυχή μου, ὅλο τὰ ἴδια μᾶς κοπανᾷς κάθε μέρα, χρόνια τόρα, γέρο-παραλημένε!

Καὶ τὸν ἔπιασε ἡ γρηά του ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ τὸ ἄλλο τοῦ ἀγκάλιασε τὴ μέση γιὰ νὰ τὸν ὁδηγήσῃ στὴν κάμαρα.

Ὁ Τριαντάφυλλος δὲν φέρνει καμιὰ ἀντίστασι, ἀλλὰ στρατουλίζει, παραπατεῖ, περιπαίζει τὴ γρηά του μὲ μορφασμοὺς καὶ μουρμουρίζει:

— Γρηά!... πάλι τὰ ἴδια ἔχομε;... πάλι μοῦ ἀγρίεψες;... ἀγάλια νὰ μὴ γλιστρήσῃς!... ἄ! καὶ ξεκαβαντζάραμε!... Τὴν προῖκα σου τὴν ἔφαγα;... κακὸ λόγο ἄκουσες ποτὲς ἀπ' τὸ στόμα μου;... τί διάβολο τἄχεις λοιπὸν μὲ μένα; ... μὲ ταΐζεις ἢ μὲ πλένεις; Ἂς εἶναι καλὰ τὰ παιδιά μας καὶ τὰ κορίτσα μας... Οὔφ! μάγουλο ποὔχες κ' ἔχασες!!!...

— Κάτω τὰ χέρια σου... θὰ σ' ἀφίσω νὰ πέσῃς χάμω!... ἄ!...

— Σὰ μεθῶ καὶ πέφτω χάμω
ἐγὼ δὲ λερόνομαι·
ἀκουμπῶ τὰ δυό μου χέρια
καὶ ξανασηκώνομαι...

— Τὰ τραγούδια σοῦ λείπανε, μπεκρούλιακα!...

Ἡ πορεία ἐτελείωσε. Μὲ τὴν βοήθεια τῆς γρηᾶς του ἐγδύθη κ' ἔπεσε στὸ κρεββάτι του.

— Ἔλα ψωφολόγα τόρα!... τοῦ ἐφώναξε ἀφοῦ τὸν ἐσκέπασε καλά, καὶ ἔφυγε.

Ὁ γέρο-Τριαντάφυλλος ἐκοιμήθη σᾶν ἀρνάκι καὶ ξύπνησε τὸ πρωῒ εὐθυμότατος.

***

Ἦλθε ὅμως καὶ ἡ μέρα ποῦ δὲν ἐξύπνησε.

Ἦτον ἀγαθὸς ὁ μακαρίτης ὁ Τριαντάφυλλος καὶ τὸν ἔκλαψαν πολὺ οἱ δικοί του. Ὁ μικρότερός του ὁ γυιὸς μάλιστα, ποὺ εἶχε ἀναλάβῃ καὶ τὰ τῆς κηδείας, θυμήθηκε καὶ τὴν παραγγελία τοῦ πατέρα· ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε στ' ἀδέλφια του. Μὲ τὸ γέρο-νεκροθάφτη ὅμως ἔτσι μίλησε.

— Κὺρ Σωτήρη, στὸ μαγαζὶ τοῦ Σταύρου ἔχω μιὰ χιλιάρικη γεμάτη ἀπὸ τὸ καλὸ ρετσινάτο ποὺ ξέρεις.

— Ὤχ καὶ νὰ μοῦ ζήσῃς, νὰ τὸν θυμᾶσαι!...

— Εὐχαριστῶ, Κὺρ Σωτήρη, ἀλλὰ μὴν τρέχῃς. Ὁ συχωρεμένος μᾶς εἶχε ἀφίσῃ εὐχὴ καὶ κατάρα, σὰν πεθάνῃ νὰ τοῦ βάλωμε στὸν τάφο του μιὰ μπουκάλα ρετσινάτο. Ὅλοι οἱ δικοί μου τὸ πῆραν στὸ ἀστεῖο, μὰ 'γὼ θὰ τοῦ κάμω τὸ θέλημά του. Σὲ θέλω λοιπόν, Κὺρ Σωτήρη. Ἅμα τὸν κατεβάσῃς στὸν τάφο, τὸν συχωρέσουν ὅλοι καὶ τραβηχθοῦν, νὰ κάμῃς τρόπο, πρὶν γεμίσετε τὸ λάκκο, νὰ τοῦ βάλῃς δίπλα του, στόμα μὲ στόμα, — ἔχε τὸ νοῦ σου μὴ σὲ πάρουν μυρωδιά! — τὴ μπουκάλα μὲ τὸ ρετσινάτο. Αὐτὸ ἦταν τὸ μεράκι τοῦ μακαρίτη! Σὲ ξέρω γιὰ καλό, γιὰ μυστικὸ καὶ γιὰ τίμιο ἄνθρωπο. Πάρε καὶ αὐτὸ τὸ τάλλαρο νὰ τὸν συχωρνᾷς.

— Ἔννοια σου, Κὺρ Γιαννάκη μου. Μεῖνε ἥσυχος, καὶ ἡ δουλειὰ θὰ γίνῃ κατὰ πῶς ἐπιθυμεῖς.

***

Πέρασαν τρία χρόνια. Τὰ παιδιὰ ἔλειπαν στὴν ξενητειά. Οἱ γαμπροὶ καὶ ἡ κόραις θὰ φροντίσουν τόρα γιὰ τὴν ἀνακομιδὴ (Ποῦ τοὺς ἄφινε ἡ γρηὰ νὰ τὸ ξεχάσουν!...)

Ὁ κὺρ-Σταυρῆς ὁ νεκροθάφτης πῆρε ἀπάνω του τὴ δουλειά. Ὁ γέρος Σωτήρης δὲ ζοῦσε πιά.

Ὅταν οἱ ἐργάται ἔβγαλαν τὰ χώματα καὶ ἔκαμαν νὰ περιμαζέψουν τὰ ὀστᾶ γιὰ νὰ τὰ πλύνουν, ηὗραν δίπλα στὸ κρανίον τοῦ νεκροῦ μιὰ χιλιάρικη μποτίλια!

«Θαῦμα! θαῦμα εἶναι!» εἶπαν καὶ πετάχτηκαν ἔξω.

Ὁ Σταυρῆς ὅμως εἶναι ψυχρὸς ἄνθρωπος καὶ ξακουστὸς χωρατατζῆς.

— Σταθῆτε βρὲ παιδιά! τί κάνετε ἔτσι!... Βάζω στοίχημα πῶς ἡ μπουκάλα ἔχει μέσα κρασί. Ὁ μακαρίτης ὁ γέρο-Τριαντάφυλλος ἤτανε γλεντζὲς καὶ παληὸς μπεκρῆς. Τὸ δίχως ἄλλο ἅμα ἔννοιωσε πῶς θὰ πεθάνῃ θᾶ τὴν ἔκρυψε μόνος του στὴ βράκα του μέσα γιὰ νὰ πίνῃ καὶ στὸν τάφο του ἀκόμα.

Ὁ ἕνας ἐργάτης. — Ἐγὼ δὲν τἀκούω αὐτά. Κάποιος Διάολος ἔχει ἐδῶ τὴν οὐρά του.

Ὁ ἄλλος ἐργάτης. — Νὰ φωνάξωμε τὸν παπᾶ!

Ὁ κὺρ-Σταμάτης. — Μπρὲ τί παπᾶ καὶ δεσπότη κάθεσαι καὶ μοῦ λές;! Γιὰ φέρτε τὴ μπουκάλα ἐδῶ.

Καὶ τῆς ἔβγαλε μὲ ἕνα καρφὶ τὸ φελλό.

— Μωρὲ αὐτὸ μοσχοβολάει!... Δὲ σᾶς τῶλεγα ἐγώ; κρασὶ πρώτης!

Καὶ ὕψωσε τὴν μποτίλια πρὸς τὸν ἥλιο.

— Ὀχτὼ δάχτυλα λείπουν. Δὲν ἤπιε καὶ πολὺ ὁ μακαρίτης!

Καὶ σφούγγισε τὸ στόμα της μὲ τὸ μανίκι του.

— Πέταχ' την ἀπὸ κεῖ, ποῦ θὰ πιῇς τοῦ πεθαμένου τὸ κρασί!...

— Μπὰ ξορκισμένος νᾶσαι!...

— Συχωρᾶτε με καὶ Θιὸς σχωρές' σας.

Ὁ Σταυρῆς πίνει.

«Μωρὲ ρετσίνα πρώτης!... ἔτσι ποὺ νὰ χαρῶ τὰ μάτια μου!»

Ὁ ἕνας ἐργάτης πείθεται καὶ δοκιμάζει.

— Ἀλήθεια, κρασὶ πρώτης. Γιὰ δοκίμασε καὶ σύ, Νικόλα.

Δοκιμάζει καὶ ὁ Νικόλας, καὶ πάλιν μὲ τὴν ἀράδα πολλαῖς φοραῖς καὶ οἱ τρεῖς.

. . . . . .

Εἶναι μεσημέρι. Μοναξιὰ εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Ὅταν ἕνα ἀπαίσιον πρᾶγμα φέρῃ εὐθυμίαν, ἡ εὐθυμία αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ μεγάλη.

Γελοῦν, ξεκαρδίζονται, κουτσοτραγουδοῦν, σηκώνουν τὸ ἕνα πόδι καὶ πατοῦν τἄλλο.

(Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ποῦ πρωτοχόρεψε ἔτσι ἔκαμε).

Ποτὲ νεκρὸς δὲν ἐσυχωρέθη μὲ τόσην κατάνυξιν.

Φεύγουν καὶ τὰ λένε στὸ δρόμο... Δὲν φιλονεικοῦν πιά. Τὸ κρασὶ κατορθώνει νὰ διαφωνοῦν οἱ σύμφωνοι καὶ νὰ συμφωνοῦν οἱ διαφωνοῦντες.

Μία μόνον ἀπορία τοὺς ἔμεινε:

«Γιατὶ ἔλειπαν ὀχτὼ δάχτυλα κρασὶ ἀπ' τῆ μπουκάλα!»

Δ. ΓΡ. Κ.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ *

«Κέρκυρα, 9 Δεκεμβρίου Ε. Ν.

Ἀδελφέ. Θὰ γνωρίζῃς ἤδη, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ ζῶμεν περικυκλωμένοι ἀπὸ πολλὰς ἀσθενείας καὶ ἀπὸ πολλοὺς θανάτους. Εἶναι ὀλιγάριθμοι μέν, ἀλλὰ ὁλονὲν αὐξάνουν καὶ μετέβαλαν μορφὴν καὶ ὅλα τὰ μέρη. Δὲν πηγαίνω εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖ — *ἐκεῖ* — δὲν θὰ ζήσω ποτέ. Ὅθεν πρέπει νὰ σοῦ εἴπω ὅτι ἡ διαθήκη μου, τὴν ὁποίαν ἔκαμα πρὸ ἐτῶν καὶ σοῦ ἀφίνω ὅλα, ἔχει κατατεθῆ εἰς τὸν συμβολαιογράφον Μάνεσην, ὁ ὁποῖος τώρα δὲν ἐξασκεῖ πλέον τὸ ἐπάγγελμα. Κατὰ τὰς ἑπτὰ τοῦ περασμένου μηνὸς ἦλθε νὰ μ' εὕρῃ ἕνας ἄγαπητὸς εἰς τὴν μοναξίαν τοῦ περιπάτου μου καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐώρταζες τὸ ὄνομά σου. Ἐγὼ ἐπῆγα εἰς τὴν οἰκίαν καὶ δὲν ἔκαμα ἄλλο, παρὰ νὰ *κλαίω*. Ἀλλὰ μὲ τὰ δάκρυα ἐλησμόνησα νὰ πιῶ εἰς τὴν ὑγείαν σου· ἔπιεν ὅμως μία ἁγία οἰκογένεια, τὴν ὁποίαν ἔχω πάρει μαζί μου κατ' ἔμπνευσιν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔλαβε ἔλεος δι' ἐμέ. Αὐτὴ πίνει εἰς τὴν ὑγείαν σου κάθε Κυριακήν. Ὅθεν, πιστεύω, ὅτι τοῦτο μεσιτεύει διὰ σὲ παρὰ τῷ ἀγαθῷ Θεῷ».

Ὁ ἰδικός
Δ. Σ.

Ἡ οἰκογένεια αὐτή, τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς ἐξετίμησεν, εἶναι ἡ τοῦ Κάνδυλα, τὸν ὁποῖον εἰς τὰς ἐπιστολάς του συχνὰ ἀναφέρει· τὸν ὑπηρέτει δὲ καὶ ἦτο ἔντιμος καὶ εὐγνώμων.

Τώρα μία παρένθεσιν εἰς τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Σολωμοῦ.

***

Ὡς γνωστὸν τῷ 1851 ὁ περιλάλητος ποιητὴς Ρεγάλδης ἦτο εἰς τὴν Κέρκυραν. Οὗτος τῇ 14 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν φίλον του ποιητὴν Ζαλοκώσταν, ἐξ ἧς μεταφράζομεν τὸ ἑξῆς ἀπόσπασμα, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ τὸν Σολωμόν μας.

«.... Σολωμός, Θωμασέος, Μουστοξύδης, ἰδοὺ τρία ὡραιότατα ἄστρα τοῦ κερκυραϊκοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐγὼ ἀγάλλομαι ἀνάμεσα εἰς τὴν λάμψιν αὐτῶν τῶν ἐνδόξων. Σεῖς θέλετε, ἂν δὲν σᾶς παρενόησα, νὰ σᾶς ὁμιλήσω μόνον διὰ τὸν Σολωμόν· καὶ διὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, σᾶς λέγω ὅτι ἡ συναναστροφή του εἶναι θαυμάσιος συνδυασμὸς ποιήσεως καὶ λογοτεχνίας. Ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν του ἀστράπτουν συχνὰ μεγάλαι εἰκόνες καὶ ὅταν στρέφῃ τὸν λόγον εἰς τοὺς συγγραφεῖς οἱασδήποτε ἐθνικότητος, τοὺς ἀνατέμνει μὲ σπανίαν τέχνην. Ζῇ μονήρης, φεύγει τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων. Ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ τὸν ἰδῇ, ἂς πάῃ εἰς τοὺς προμαχῶνας τοῦ φρουρίου, καὶ μετὰ τὴν μεσημβρίαν θὰ τὸν ἴδῃ νὰ περιπατῇ παρὰ τὴν ἀγγλικὴν ἐκκλησίαν [1] εὐχαριστημένος μὲ μίαν ἥσυχον σκιάν, μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ μιᾶς ῥάχεως ἀνηφορικοῦ πυργωτοῦ βράχου. Συχνὰ ἀνακατώνεται μὲ τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα πηγαίνουν εἰς τὸ σχολεῖον, πλησίον τῆς ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὸ μειδίαμα τῆς παιδικῆς ἡλικίας πετᾷ ὡς ἀετὸς καὶ μελετᾷ τὰ ᾄσματα τοῦ Λάμπρου καὶ τοῦ Μεσολογγίου. Ἐπέρασα μαζί του εὐτυχισμένας ὥρας. Πολὺ μ' ἐτίμησεν. Ἀγαπᾷ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ ἔχει ψυχὴν ῥυθμιζομένην ἀπὸ εὐγενέστατα αἰσθήματα. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θαυμάζῃ τις ἐὰν μὲ περιεποιήθη εὐγενέστατα. Διὰ τώρα ἀρκεῖ. Προσθέτω ἀκόμη κάτι. Δὲν ἀγαπᾷ τὴν νέαν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν οἱ λόγιοι καταγίνονται νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αἱ διορθώσεις τῶν λογιωτάτων εἶναι, κατ' αὐτόν, παραμορφώσεις. Αὐτὸς θὰ ἤθελε νὰ μείνῃ ἀγνὴ ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἤκουσα πολλοὺς νὰ συζητοῦν, ἀλλ' ἀκόμη δὲν εἰξεύρω εἰς ποῖον τῶν διαμαχομένων ἀνήκει ἡ δάφνη. Αἱ γλῶσσαι δημιουργοῦνται ἀπὸ τοὺς λαοὺς καὶ ὄχι ἀπὸ τὰς Ἀκαδημίας. Οἱ κανόνες λαμβάνονται ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν μεγάλων συγγραφέων καὶ ἰδίως τῶν ποιητῶν καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοὺς λογιωτάτους. Συμφώνως μὲ τὰς ἀρχὰς ταύτας, ὁ Σολωμὸς εἶναι νικητής: ἀλλὰ ἴσως διὰ τὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει ἐξαίρεσις, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ προσέξωμεν...»

Κλείομεν τὴν παρένθεσιν καὶ συνεχίζομεν τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Σολωμοῦ μας.

«Κέρκυρα, 12 Ἰουνίου Ε. Ν. 1853

«*Φίλτατέ μου ἀδελφέ,*

«Παραπολὺ ἐγέλασα ποὺ ὁ Ὕπαρχος σοῦ ἐζήτησε νέον πληρεξούσιον, καὶ δυνατὰ εἶπα εἰς τὴν μοναξίαν τῆς αἰθούσης μου αὐτὰς τὰς λέξεις. *Εὖγε! ἐσὺ ζητεῖς καιρόν, διὰ νὰ περιπλέξῃς τὸ πρᾶγμα, ὑποθέτων ὅτι ἐγὼ ἐδῶ ἔχω ἐχθροὺς ὅλην τὴν Γερουσίαν. Καθόλου μάλιστα!* Ὅταν αὐτὸς ἦλθεν ἐδῶ, ὅλοι ἦσαν περίεργοι, ἐκτὸς ἐμοῦ. Δὲν ἠξεύρω ἐὰν ἐννόησες τοὺς ἄλλους, οἱ ὁποῖοι ὑποσκάπτουν εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα, μὲ τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ γαῖδαρος ἐκεῖνος, ὁ πρὸ τριάκοντα ἐτῶν. Αὐτοὶ καμαρῶνουν ὡς προστάται τοῦ Μακρῆ. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι εἰς τοὺς κυρίους ἐκείνους δὲν ἀρέσει νὰ ἔχω ἐγὼ τὴν εὐμάρειάν μου καὶ οὔτε νὰ προστεθοῦν ἔστω καὶ μία εἰκοσάδα λεπτὰ εἰς τὰ πλούτη, τὰ ὁποῖα οἱ ἰδικοί μου κατέχουν. Ἡ ὑπόθεσίς μας ὅμως ἐτελείωσε μετά τινας ἡμέρας ἀπὸ τῆς τρομερᾶς σκηνῆς, μάλιστα τρομερωτάτης, ἥτις συνέβη μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ward εἰς τὰ ἀνάκτορά του, καὶ ἥτις ἐτελείωσεν, ἀφοῦ μοῦ ἔδωσαν διασαφήσεις ἐκ μέρους τοῦ Λόρδου διὰ μέσου τοῦ Δούσμανη, μὲ πλήρη ἱκανοποίησιν ἀμφοτέρων. Δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ εὕρωμεν καταλληλοτέραν στιγμὴν διὰ ν' ἀποκτήσωμεν ὅ,τι ἐπιθυμοῦμεν, ἐὰν σὺ δύνασαι ὡς ἀνταλλαγὴν κάτι τι νὰ προσφέρῃς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, κάτι τι ὅμοιον μὲ τὸ παρὸν συμφέρον, διὰ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ χρέους τοῦ Μακρῆ. Αὐτὸς θὰ τὸ προσέφερε χωρὶς ἡμεῖς νὰ κινηθοῦμεν. Ὁ Νικόλαος δύναται νὰ σὲ συνδράμῃ. Παρατηρήσατε σεῖς διὰ ποῖα οἰκήματα ἔχει χρείαν ἡ Κυβέρνησις καὶ ἡμεῖς νὰ τῆς προσφέρωμεν ὠφελείας καὶ νὰ σχηματίσωμεν ποσὸν πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ τόκου.

«Διὰ τὴν χιλιοστὴν φοράν, ὁ κόμης Δούσμανης, στενὸς φίλος ἰδικός σου καὶ ἰδικός μου, μ' ἐπιφορτίζει νὰ σοῦ γράψω πᾶν ὅ,τι αὐτὸς πανταχοῦ λέγει ὑπὲρ σοῦ. Γράψε μου τέσσαρας γραμμὰς διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ τοῦ τὰς διαβάσω.

«Μοῦ χρειάζονται τοὐλάχιστον ἑκατὸν εἴκοσι τάλληρα. Εὕρε τα καὶ στεῖλέ μου τα. Μὲ ἑβδομήκοντα τὸ μῆνα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσω, οὐδὲ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ἁγίας οἰκογενείας, τὴν ὁποίαν ἡ Θεία Πρόνοια μοῦ ἔστειλε διὰ τὰ γηρατεῖα».

Ο ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΥ

Ἐταχυδρομήθη τῇ 28 Αὐγούστου 1853.

«26 Αὐγούστου

«Ὅταν μοῦ ἔγραψες, τίποτε δὲν εἶχεν ἔλθει ἀπὸ αὐτοῦ διὰ τὴν Γερουσίαν. Δὲν ἠξεύρω ἂν σήμερον. Ὅμως θὰ διορθωθοῦν ὅλα. Διαβάζω εἰς τὴν ἐπιστολήν σου ὅτι μὲ τὸν Μακρῆν ἐσυμφώνησες διὰ τὸ ὑπόλοιπον. Πρέπει νὰ εἴπῃ τις ὅτι ἡ μεγάλη λύπη ποὺ εἶχες τότε, δὲν σὲ ἄφησε διόλου νὰ προσέξῃς. Ἐγὼ σοῦ ἔγραφα ὅτι μὲ ἀνταλλαγάς, ἐπιβοηθουμένας ὑπὸ τοῦ Νικολάου μας, ἦτο ἡ στιγμὴ ν' ἀποκτήσωμεν ἀπὸ τὴν Γερουσίαν ὅ,τι λογικῶς ἠθέλαμεν. Ὅθεν, σὺ τὰ ἔκαμες καὶ σὺ διόρθωσέ τα. Ὡμίλησα μὲ τὸν Ἰούλιον — ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε νὰ χαιρετίσω σὲ καὶ τὸν Νικόλαον καὶ νὰ σᾶς γράψω, ὅτι πολὺ εὐχαριστήθη ἀπὸ σᾶς — καὶ μοῦ εἶπε πῶς θὰ γίνῃ, καὶ αὐτὸς θὰ μᾶς βοηθήσῃ αὐτοῦ κάτω καὶ ἐδῶ.

«Ἡμεῖς θὰ προσθέσωμεν ἐκεῖνο τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὸ συμβόλαιον μὲ τὴν Κυβέρνησιν. Ὅταν εἶπον εἰς τὸν Ἰούλιον νὰ ἐλαττώσωμεν τὸν τόκον, μοῦ ἀπήντησεν: «Ἀφήσατε νὰ ἐνεργήσῃ ὁ ἀδελφός σας καὶ μὴ κάμετε πόλεμον κατὰ τῶν συμφερόντων σας».

Ο ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΥ

[Συνέχεια]

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

* Συνέχεια· «Παναθήναια» 31 Ὀκτωβρίου σ. 57.

[1] Μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἡ ἐκκλησία αὕτη τῶν διαμαρτυρομένων, μετεβλήθη εἰς ὀρθόδοξον, ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΝ ΜΟΥ *

Τὸ καλοκαῖρι τοῦ 1880, ὅταν ἡ Σούζη ἦτον ἀκριβῶς ὀκτὼ ἐτῶν, ἡ οἰκογένειά μου ἔμενεν εἰς τὴν ἔπαυλιν τοῦ Κουάρρου, ὅπως πάντοτε κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τοῦ ἔτους. Ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἡ Σούζη καὶ ἡ Κλάρα ἐμετροῦσαν τῆς ὧρες, διότι ἐπερίμεναν ἕνα μεγάλο γεγονός. Τοὺς εἶχαν ὑποσχεθῇ ὅτι θὰ τῆς ἄφιναν ν' ἀνέβουν ἐπάνω εἰς τὸ κάρρο ποὺ θὰ μετέφερε τὸν σανὸν ἀπὸ τὸ χωράφι εἰς τὸ σπίτι. Τὸ ἐπικίνδυνον αὐτὸ δικαίωμα, νὰ καθήσουν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀχυρένιου λόφου, ποὺ εἶχε τόσην γοητείαν διὰ τὴν ἡλικίαν των, δὲν τοὺς εἶχε παραχωρηθῆ ποτὲ ἕως τώρα. Ὁ ἐνθουσιασμός των δὲν εἶχεν ὅρια. Δὲν ὡμιλοῦσαν πλέον ἐκεῖνον τὸν καιρόν, παρὰ διὰ τὴν περιπέτειαν αὐτὴν ποὺ θὰ ἐσημείωνεν ἐποχήν. Ἡ ἀτυχία ὅμως ἐπρόλαβε τὴν Σούζη τὸ πρωῒ ἀκριβῶς τῆς ἐπισήμου ἡμέρας. Εἰς στιγμὴν ἐξαφνικῆς παραφορᾶς, ἐκτύπησε τὴν Κλάραν μὲ ἕνα φτυάρι, ἢ ξύλο, ἢ κάτι παρόμοιον. Ὁπωσδήποτε, ἡ σοβαρότης τῆς προσβολῆς ἐξήρχετο ἀπὸ τὰ ἐπιτετραμμένα ὅρια. Σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας καὶ τὴν συνήθειαν τοῦ σπιτιοῦ, ἡ Σούζη ἐπῆγεν εἰς τὴν μητέρα της νὰ ὁμολογήσῃ τὸ σφάλμα της, καὶ νὰ ἀποφασίσῃ μαζί της ὡς πρὸς τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐπιβληθησομένης τιμωρίας. Ἦτο παραδεδεγμένον πλέον ὅτι, ἐπειδὴ ἡ τιμωρία δὲν εἰμποροῦσε νὰ ἔχῃ παρὰ ἕνα λογικὸν σκοπὸν — νὰ χρησιμεύῃ ὡς ὑπόμνησις εἰς τὸν πταίστην, διὰ νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ τὸ πταῖσμα του — τὰ παιδιὰ ἦσαν ἐπίσης εἰς θέσιν νὰ ἐκλέξουν τὴν ποινὴν ἡ ὁποία θὰ ἦτο πλέον ἀποτελεσματικὴ καὶ δὲν θὰ ἐλησμονεῖτο εὔκολα. Ἡ Σούζη καὶ ἡ μητέρα της συνεζήτησαν περὶ διαφόρων ποινῶν, καμία ὅμως δὲν ἐφαίνετο κατάλληλος. Τὸ πταῖσμα ἦτο ἐξαιρετικῶς σοβαρόν, καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν μνήμην ἕνα σῆμα κινδύνου, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ σβύνῃ, νὰ μὴν ἐξαλείφεται, ἀλλὰ νὰ μένῃ αἰωνίως ἐκεῖ, ὡς σωτηρία προειδοποίησις. Μεταξὺ τῶν ποινῶν ἀνεφέρθη καὶ ἡ στέρησις τῆς ἁμαξάδας ἐπάνω εἰς τὸν σανό. Αὐτὸ φαίνεται ὅτι ἔγγιξε βαθειὰ τὴν Σούζη. Εἰς τὸ τέλος, ἀφοῦ ἀπαρίθμησε πάλιν ὅλον τὸν κατάλογον, ἡ μητέρα ἐρώτησε.

— Ποιὰ τιμωρία νομίζεις ὅτι πρέπει νὰ διαλέξῃς, Σούζη;

Ἡ Σούζη ἐσκέφθηκε, ἐδίστασεν ἐμπρὸς εἰς τὸ καθῆκον της, καὶ εἶπε;

— Ἐσύ, μαμά, τί νομίζεις;

— Νὰ σοῦ πῶ, Σούζη· προτιμῶ ν' ἀποφασίσῃς ἐσύ. Κάμε μόνη σου τὴν ἐκλογήν...

Ἐχρειάσθηκε ἀγὼν πολύς, σκέψις βαθειὰ καὶ πολὺ ζύγισμα, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ Σούζη κατέληξεν ἐκεῖ ὅπου καθένας ποὺ τὴν ἐγνώριζεν εἰμποροῦσε νὰ μαντεύσῃ, πὼς θὰ κατέληγε.

— Λοιπόν, μαμά, θ' ἀποφασίσω τὴν ἁμαξάδα, γιατί ξέρεις τὰ ἄλλα πράμματα δὲ θὰ μὲ κάνουν νὰ θυμηθῶ νὰ μὴν τὸ ξανακάνω, ὅμως, ἂν δὲν ἀνεβῶ 'ς τὸ κάρρο τοῦ σανοῦ, θὰ τὸ θυμοῦμαι εὔκολα.

Εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον ἡ ἀληθινὴ τιμωρία, ἐκείνη ποὺ πονεῖ, ἐκείνη ποὺ μένει, πίπτει πάντοτε σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἔπταισε. Δὲν ἤμουν ἐγὼ ποὺ ἐξύλισα τὴν Κλάρα, καὶ ὅμως ἡ ἀνάμνησις τῆς χαμένης ἁμαξάδας τῆς καϋμένης τῆς Σούζης μοῦ σφίγγει πάντοτε τὴν καρδιὰ — ὕστερα ἀπὸ εἴκοσι ἓξ χρόνια.

***

Εἴχαμε 'ς τὸ σπίτι ἕνα κώδωνα κινδύνου διὰ τοὺς λωποδύτας. Ὁ κώδων αὐτὸς διῆγε βίον εὔθυμον, ἄνευ φροντίδων καὶ δὲν εἶχε καθόλου ἀρχάς. Συνήθως ἦτο χαλασμένος. Ἐσυγκοινωνοῦσε μὲ ὅλας τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ πολλὲς φορὲς μᾶς ἐτρόμαζε χωρὶς

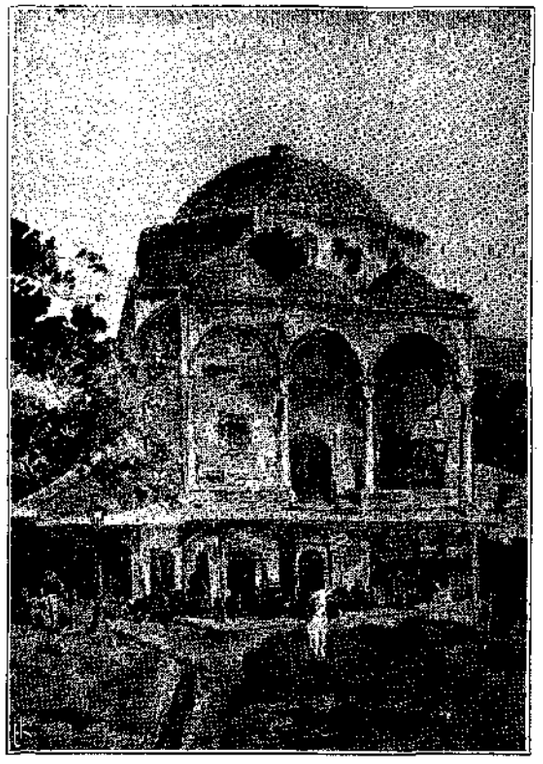

Ἀθῆναι τῆς χθὲς καὶ Ἀθῆναι τῆς σήμερον.
Τὸ Τζαμὶ ὑπὸ Λ. Ζάχου. — Φωτ. Ξανθοπούλου.

λόγον καὶ ἀφορμήν, ἁπλῶς καὶ μόνον διὰ ἰδικόν του γλέντι. Εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις ἐστέλλαμε ἀμέσως εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην διὰ τὸν ἠλεκτρολόγον — ἐκεῖνα τὰ χρόνια δὲν ὑπῆρχε κανεὶς εἰς ὅλο τὸ Χάρτφορδ. Ὅταν ἐτελείωναν αἱ ἐπισκευαὶ ἐξαναστήναμε τὸ μηχάνημα καὶ ἐστερεώνετο πάλιν ἡ ἐμπιστοσύνη μας εἰς αὐτό. Ποτὲ δὲν ἔκαμε σωστὴ δουλειά, παρὰ εἰς μίαν καὶ μόνην περίπτωσιν. Καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον διάστημα τοῦ δαπανηροῦ του σταδίου ἦτο ἐπιπόλαιον καὶ ἄσκοπον. Ἐκείνην τὴν μοναδικὴν φορὰν ἔκαμε τὸ καθῆκον του — σοβαρά, τέλεια, θαυμάσια. Ἕνα σκοτεινὸ πρωῒ τοῦ Μαρτίου κατὰ τὰς δύο μετὰ τὰ μεσάνυκτα, ἐκουδούνισε. Ἐπετάχθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι μου, διότι ἤξευρα ὅτι αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν μᾶς ἐγελοῦσε. Ἡ θύρα τοῦ δωματίου τοῦ λουτροῦ, ὅπου εὑρίσκετο τὸ μηχάνημα, εὑρίσκετο πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἰδικοῦ μου κρεβατιοῦ. Τὴν ἄνοιξα, ἄναψα τὸ φῶς, ἐξήτασα τὸν δείκτην καὶ ἐσταμάτησα τὸ κουδοῦνι. Ἔπειτα ἐξαναπλάγιασα. Ἡ γυναῖκα μου ἄνοιξε πρώτη τὴν κουβέντα.

— Τί ἦτανε;

— Ἡ πόρτα τῆς ἀποθήκης.

— Λὲς νὰ ἦταν λωποδύτης;

— Καὶ βέβαια. Ὑποθέτεις ὅτι μποροῦσε νὰ εἶνε ἐπιθεωρητὴς Κυριακοῦ σχολείου;

— Ὄχι. Τί φαντάζεσαι ὅτι θὰ θέλῃ;

— Ὑποθέτω ὅτι θέλει διαμαντικά· δὲν ξεύρει ὅμως τὰ κατατόπια τοῦ σπιτιοῦ καὶ νομίζει ὅτι εὑρίσκονται 'ς τὴν ἀποθήκη. Δὲν μ' ἀρέσει ν' ἀπογοητεύω ἕνα λωποδύτην ποὺ δὲν τὸν γνωρίζω, καὶ ποὺ δὲν μοῦ ἔχει κάνει κακό, ἂν ὅμως εἶχε τὸν κοινὸν νοῦν νὰ μοῦ ζητήσῃ πληροφορίας, θὰ τοῦ ἔλεγα πὼς ἐκεῖ κάτω δὲν φυλάγουμε τίποτε ἄλλο παρὰ κάρβουνα καὶ λαχανικά. Μ' ὅλα ταῦτα μπορεῖ καὶ νὰ ξεύρῃ τὰ κατατόπια καὶ νὰ θέλῃ ἴσα-ἴσα κάρβουνα καὶ λαχανικά. Τὸ κάτω-κάτω, θαρρῶ πὼς τὰ λαχανικὰ εἶνε ποὺ τοῦ χρειάζονται.

— Θὰ κατέβῃς νὰ ἰδῇς;

— Ὄχι· δὲν θὰ τοῦ ἐχρησίμευα. Ἂς διαλέξῃ μόνος του· δὲν ξέρω ποὺ βρίσκεται τὸ κάθε πρᾶγμα.

Ἔπειτα μοῦ εἶπε:

— Φαντάσου ὅμως, ἂν ἀνεβῇ 'ς τὸ ἰσόγειο!

— Δὲν πειράζει. Αὐτὸ θὰ τὸ μάθουμε, μόλις ἀνοίξῃ μιὰ πόρτα σ' αὐτὸ τὸ πάτωμα. Θὰ χτυπήσῃ ἀμέσως τὸ κουδοῦνι.

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀκούσθηκε μία τρομακτικὴ κωδωνοκρουσία.

Εἶπα:

— Νά τος. Ἔφθασε. Σοῦ τὸ ἔλεγα. Ξέρω ὅλα τὰ συστήματα τῶν λωποδυτῶν. Εἶνε μεθοδικοὶ ἄνθρωποι.

Ἐπῆγα εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ λουτροῦ, ἐξήτασα τὸ μηχάνημα καὶ εἶδα ὅτι εἶχα δίκαιον. Ἐσταμάτησα τὸ κουδοῦνι καὶ ἐπῆγα πάλι καὶ ἐπλάγιασα. Ἡ γυναίκα μου εἶπε.

— Τί ὑποθέτεις, ὅτι γυρεύει τώρα;

Εἶπα:

— Θαρρῶ πὼς ἐπῆρε ὅσα λαχανικὰ τοῦ χρειάζονται, καὶ ψάχνει τώρα γιὰ πετσετοθῆκες καὶ ἄλλα μικροπράγματα γιὰ τὴ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιά του. Ὅλοι τους ἔχουν οἰκογένειες — ὅλοι οἱ λωποδύται ἔχουν — καὶ πάντοτε τῆς συλλογίζονται· πέρνουν πάντοτε μερικὰ χρειαζούμενα γιὰ τὸν ἑαυτό τους καὶ ἔπειτα συμπληρώνουν τὸ ἔργον τους μὲ ἀναμνήσεις γιὰ τὴν οἰκογένεια. Πέρνοντάς τα, δὲν μᾶς λησμονεῖ οὔτε μᾶς. Αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα θὰ τὸν κάνουν νὰ μᾶς θυμᾶται καθὼς καὶ ἐμᾶς νὰ θυμούμεθα αὐτόν. Ποτὲ δὲν τὰ ξαναβρίσκομε· ἡ ἀνάμνησις τῆς φιλοφρονήσεώς του μένει βαλσαμωμένη μέσα εἰς τὴν καρδιά μας.

— Θὰ πᾷς κάτω νὰ ἰδῇς τὶ θέλει τώρα;

— Ὄχι, εἶπα, δὲν ἐνδιαφέρομαι τώρα περισσότερον ἀπὸ προτήτερα. Οἱ λωποδύται εἶνε πεπειραμένοι ἄνθρωποι· ξέρουν πολὺ καλὰ τὶ θέλουν· δὲν θὰ τοῦ ἐχρησίμευα εἰς τίποτε. Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ γυρεύῃ ἀγαλματάκια καὶ ἄλλα κομψοτεχνήματα. Ἂν ξέρῃ καλὰ τὸ σπίτι θὰ

Ἀθῆναι τῆς χθὲς καὶ Ἀθῆναι τῆς σήμερον.
Τὸ Τζαμὶ ὑπὸ Ν. Φερεκύδη — Φωτ. Ξανθοπούλου.

* Συνέχεια· «Παναθήναια» 31 Ὀκτωβρίου.

ξέρη ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν μπορεῖ νὰ βρῇ σ' αὐτὸ τὸ πάτωμα».

Ἐκείνη εἶπε, μὲ τόνον γεμᾶτον ἀπὸ καταφανὲς ἐνδιαφέρον:

— Ἂν τυχὸν ἀνέβῃ ἐδῶ ἀπάνω;

Εἶπα:

— Ἔννοια σου. Θὰ μᾶς εἰδοποιήσῃ.

— Τί θὰ κάνουμε τότε;

— Θὰ πηδήξουμε ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο.

Τότε, κάπως ἀναπαυμένη, εἶπε:

— Καλά, τί χρησιμεύει σ' ἐμᾶς τὸ κουδοῦνι γιὰ τοὺς λωποδύτας;

— Εἶδες, καρδούλα μου, ὅτι μᾶς ἐχρησίμευσε πολὺ ἕως αὐτὴν τὴν στιγμήν, καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ μᾶς χρησιμεύῃ, ὅταν ἀνέβῃ αὐτὸς ἐδῶ ἐπάνω.

Ἔτσι ἐτελείωσε τὸ πρᾶγμα. Τὸ κουδοῦνι δὲν ἐξαναχτύπησε. Ὕστερα ἀπὸ λίγο εἶπα:

— Θαρρῶ πῶς εἶνε ἀπογοητευμένος. Ἔφυγε μὲ τὰ λαχανικὰ καὶ τὰ κομψοτεχνήματα, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς θὰ εἶνε δυσαρεστημένος.

Ἀποκοιμηθήκαμε πάλι, καὶ εἰς τὰς ὀκτὼ παρὰ τέταρτον ἐκινοῦσα βιαστικά, νὰ προφθάσω τὸ τραῖνο τῶν 8.29 διὰ τὴν Νέαν Ὑόρκην. Ἤδρα ὅλα τὰ φῶτα ἀναμμένα 'ς τὸ ὑπόγειον. Ἔλειπε τὸ καινούργιο μου ἐπανωφόρι, ἔλειπε ἡ παληά μου ὀμβρέλλα, ἔλειπαν τὰ λουστρίνια μου, ποὺ δὲν τὰ εἶχα φορέσει ἀκόμα. Τὸ μεγάλο παράθυρο εἰς τὸ πίσω μέρος τοῦ σπιτιοῦ ἦτο ὀρθάνοικτον. Ἐβγῆκα ἀπ' αὐτὸ καὶ ἠκολούθησα τὰ ἴχνη τοῦ λωποδύτου ἀνάμεσα εἰς τὰ δένδρα, πέρα ἀπὸ τὸ βοννό, τὰ ἠκολούθησα χωρὶς καμίαν δυσκολίαν, διότι εἶχε στολίσῃ τὸν δρόμον ποὺ ἐπέρασε μὲ πετσετοθῆκες ψεύτικες, μὲ τὴν ὀμβρέλλα, καὶ μὲ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα τὰ ὁποῖα δὲν εἶχαν τύχῃ τῆς ἐγκρίσεώς του· καὶ ἐγὼ ἐπέστρεψα ἐν θριάμβῳ, καὶ ἀπέδειξα εἰς τὴν γυναίκα μου ὅτι ἦτο ἀπογοητευμένος λωποδύτης.

Τὸ εἶχα ὑποθέσῃ ἐξ ἀρχῆς, ἀφοῦ δὲν ἀνέβηκε καὶ 'ς τὸ δικό μας πάτωμα.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα μοῦ συνέβησαν πολλὰ πράγματα 'ς τὴν Νέαν Ὑόρκην. Θὰ τὰ διηγηθῶ ἄλλη φορά.

[Ἀπὸ τὸ Ἀγγλικὸν ὑπὸ Αὐ. Θ.] ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — ΟΙ ΜΑΥΡΟΓΕΝΑΙ

[Δύο ὀγκωδέστατοι τόμοι, 1600 περίπου σελίδες εἰς 8ον, ποὺ ἐξαντλοῦν πᾶσαν γνωστὴν πηγὴν καὶ πληροφορίαν, χωρὶς νὰ ἐξαιροῦν οὔτε τὰς μυθιστορηματικάς, περὶ τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν Μαυρογενῶν, ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἱστοριοδίφου κ. Théodore Blancard. Πλῆθος εἰκόνων, γεωγραφικῶν πινάκων, προσωπογραφιῶν καὶ πανομοιοτύπων ἀπὸ παλαιὰ ἔγγραφα στολίζουν τὸ βιβλίον τοῦτο. Εἶχεν ἴσως δίκαιον ὁ συγγραφεύς του ὅταν τὸ ἐτιτλοφόρει «Ἱστορίαν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ 1700 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας». Ὡς λέγει εἰς τὸν πρόλογόν του, εἶναι πολλὰ τούτων ἀνέκδοτα, περισυλλεγέντα ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὰ διπλωματικὰ ἀρχεῖα τῆς Εὐρώπης, ἰδίως ἐκθέσεις Ἄγγλων πρέσβεων, σχετικαὶ μὲ τὸν Νικόλαον Μαυρογένη, τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδοβλαχίας. Ἀπὸ τὰ μακρὰ κεφάλαια τάφιερωμένα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐπιφανοῦς ἐκείνου ἀνδρὸς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, μεταφράζομεν τὰς σελίδας ὅπου περιγράφεται ἡ τελετὴ τοῦ διορισμοῦ του, δανειζόμενοι ἐκ τοῦ νέου βιβλίου καὶ τὴν εἰκόνα ὅπου παριστάνεται φέρων τὴν ἐπίσημον στολήν του. — Εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον δημοσιεύεται εἰκὼν καὶ τῆς Μαντῶς Μαυρογένους κατὸ λιθογραφίαν ἀγγλικήν, διατηρουμένην εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων· ἡ λιθογραφία ἐκείνη φέρει ἀγγλιστὶ τὴν ἐπιγραφὴν «Μίς Μαντώ, κόρη τοῦ ὁσποδάρου (γρ. σπαθαρίου) Νικολάου Μαυρογένους, ἡ διακεκριμένη ἡρωὶς ἐκ Μυκόνου, νησίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους, — Λονδῖνον 1823», καθὼς καὶ σημείωσιν ὅτι «ἐσχεδιάσθη ἐκ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Λονδῖνον κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1823 ὑπὸ τοῦ Φρένδελ»].

Ο ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ ΔΙΟΡΙΖΕΤΑΙ ΒΟΕΒΟΔΑΣ

Ο Νικόλαος Μαυρογένης διωρίσθη βοεβόδας ἢ ὁσποδάρος ἢ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου τοῦ 1786... Ἡ τελετὴ τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἔγεινε, κατὰ τὰ νενομισμένα, μὲ λαμπροτέραν πομπὴν παρ' ἂν ἐπρόκειτο διὰ πασσᾶν ἢ βεζύρην· αἱ λεπτομέρειαι τῆς τελετῆς ταύτης, ἥτις παρετείνετο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, εἶναι ἐνδιαφέρουσαι, καθὸ ἐλάχιστα γνωσταί.

Κατὰ τὸ τυπικὸν τὸ θεσπισθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϋμὰν διὰ τὸν *Μπογδὰν-βοϊβόδαν*, ὁ μέγας βεζύρης περιέβαλε τὸν νεοδιορισθέντα μὲ τὸ *καφτάνι*, τὸν διακριτικὸν τοῦ βαθμοῦ του μανδύαν. Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην τελετήν, γενομένην εἰς τὸν *ἀρζ-ὀντασί*, παρὰ τὴν Πασσᾶ-Καπουσῆ, ὁ Μαυρογένης, προπορευομένων 84 ἀρχόντων καὶ συνοδευόμενος ὑφ' ὅλου τοῦ Διβανίου, τῶν τσαούσηδων καὶ πολυαρίθμου ἀκολουθίας, πάντων ἐφίππων, μετέβη εἰς τὰ πατριαρχεῖα.

Ὁ πατριάρχης Προκόπιος τοὺς ἀνέμενε πρὸ τοῦ ναοῦ, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κλήρου. Ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, ἕνας Τοῦρκος τσαούσης προέβη καὶ τοὺς ὑπεδέχθη προσφωνήσας: «Ὁ Παντοδύναμος Θεὸς νὰ πολυχρονίζῃ τὸν Αὐθέντην μας Παδισὰχ καὶ τὸν Μπέην-ἐφένδην μας!» Κατόπιν ἱερεῖς ἔψαλαν τοὺς ἱεροὺς ὕμνους, ὁ διάκονος ἐδεήθη ὑπὲρ τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐξοχωτάτου Ἡγεμόνος καὶ κατέληξε λέγων: «Ἰσχὺς καὶ νίκη στέψει αὐτόν, εἰρήνη στηρίξει τὴν βασιλείαν

ΜΑΝΤΩ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ
ἡ «Ἡρωὶς τῆς Μυκόνου»

αὐτοῦ, ὁ Θεὸς θήσει τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὑποπόδιον αὐτοῦ».

Ἡ ὑπόλοιπος θρησκευτικὴ τελετὴ ἐνθύμιζε, μὲ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν πομπώδη της μεγαλοπρέπειαν, τὴν στέψιν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἦτο ἀντιγραμμένη. Ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν, γεμᾶτον ἤδη ἀπὸ μέγα μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἀρχοντίας, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ὁ ἡγεμὼν ἐκαθέσθη κατ' ἀρχὰς ἐπὶ θρόνου, ἐνῷ ἐξεφωνοῦντο εὐχαί, κατόπιν δὲ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν ὅπου ἔκλινε τὴν κεφαλήν, τὴν ὁποίαν ὁ πατριάρχης Προκόπιος ἐκάλυψε διὰ κουκούλλας, ἀφοῦ τὸν ηὐλόγησε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Ἐξεφωνήθησαν ἔπειτα αἱ ἐθιζόμεναι διὰ τὴν στέψιν τῶν αὐτοκρατόρων δεήσεις, καὶ τέλος ἐχρίσθη ὁ ἡγεμὼν μὲ τὸ Ἅγιον Μῦρον. Ὅταν ἐτελείωσε καὶ αὐτὸς ὁ τύπος, ὁ ἡγεμὼν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν θρόνον του ὅπως ἀκούσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐκφωνούμενον λόγον, καθὼς καὶ τὸ Πολυχρόνιον, ὅπου ἀνεπέμποντο εὐχαὶ ὑπὲρ μακροζωΐας του. Ὡδηγήθη κατόπιν ἔξω τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, ὅστις πάλιν τὸν ηὐχήθη καὶ ἐπεκαλέσθη ἐπ' αὐτοῦ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, ποιῶν ἐπ' αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Ὁ ἡγεμών, ἀφοῦ ἐφίλησε τὴν χεῖρα τοῦ πατριάρχου, ἵππευσε καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἀκολουθίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὸ οἴκημά του· ἐκεῖθεν ἔπεμψε δῶρα εἰς τοὺς πλείστους τῶν βαθμούχων τοῦ Διβανίου.

Τὴν ἐπιοῦσαν, Μεγάλην Πέμπτην, ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος μετέβη εἰς τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα, ὅπου συνεκροτεῖτο συμβούλιον *(γαλιμπὲ-διβανί)*, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Γιουσοὺφ πασσᾶ. Εἰσήχθη εἰς μίαν διπλανὴν αἴθουσαν μετὰ τῶν ἀρχόντων του καὶ τοῦ μεγάλου διερμηνέως τῆς Πύλης Ἀλεξάνδρου τοῦ Καλλιμάχη. Ἐκεῖ, ἐνῷ παρετίθετο εἰς τὴν μίαν πλευρὰν γεῦμα ἰδιαίτερον διὰ τὸν μέγαν βεζύρην, εἰς τὴν ἄλλην ἐστρώθη τράπεζα, ὅπου ἐκάθησεν ὁ ἡγεμών, οἱ ἄρχοντές του καὶ ἡ ἀκολουθία του. Ὅταν ἐτελείωσε τὸ συμπόσιον, ἐπεφάνη ὁ τελετάρχης κ' ἐκάλεσε τὸν ἡγεμόνα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ πρὸς ἐκτέλεσιν ὅλης τῆς σειρᾶς τῶν διατυπώσεων, αἵτινες ἀπῃτοῦντο προτοῦ εἰσαχθῇ τις πρὸς ἀκρόασιν ἐνώπιον τοῦ κυριάρχου.

Φθάσας εἰς τὴν δευτέραν αὐλὴν τοῦ σεραγίου, ὁ ἡγεμὼν Μαυρογένης ἐγεύθη ἀπὸ τὸν *τσορβᾶν* τῶν γενιτσάρων, διότι τὸ ἔθιμον τὸ ἐπέβαλλε, καὶ διότι, ὡς ὁσποδάρος, καθίστατο αὐτοδικαίως καὶ αὐτὸς ἕνας ἀπὸ τοὺς στρατηγούς των. Πάντες γνωρίζουν τὴν προέλευσιν ἐκείνου τοῦ τρομεροῦ τότε σώματος, τοῦ σχηματιζομένου μὲ τὸν φρικτὸν φόρον τοῦ αἵματος — τὴν στρατολογίαν τῶν χριστιανοπαίδων, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες, εἰς τὴν γραφικήν των γλῶσσαν, ὠνόμαζαν «παιδομάζωμα». Δὲν ἀπετέλουν ὅμως αὐτοὶ μόνον οἱ κατ' ἀνάγκην ἐξωμόται, γινόμενοι Τοῦρκοι, τὸ στρατιωτικὸν ἐκεῖνο σῶμα· καὶ χριστιανοὶ ἀκόμη ἠδύναντο νὰ καταταχθοῦν εἰς αὐτό, ὅπως δὲ ὁ Σάββας ὁ Πάτμιος, πρὶν γείνῃ *καμινάρης* τῆς Μολδαβίας, ὑπηρέτησεν εἰς τὸν 75ον *ὀρτᾶν* ἢ λόχον των, οὕτω καὶ ὁ Μαυρογένης εἶχεν ἐγγραφῇ ἐθελοντὴς γενίτσαρος κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ὑπηρεσίας του ὡς διερμηνέως.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας

Ἅμα ἐγεύθη ἀπὸ τὸν *τσορβᾶν* τῶν γενιτσάρων, ὁ ἡγεμὼν ἐβάδισε πρὸς τὴν αἴθουσαν τῶν ἐπισήμων ὑποδοχῶν. Πρὶν εἰσέλθῃ, οἱ ἄρχοντές του ἐσχημάτισαν κύκλον γύρω του, ὁ τελετάρχης τοῦ ἐφόρεσε τὴν *καμπανίτζαν*, τιμητικὸν μανδύαν κατεσκευαμένον ἐκ δορᾶς μαύρων ἀλωπέκων καὶ ἀδαμαντοκόσμητον, ὅμοιον τοῦ ὁποίου ἐφόρουν ὁ χάνης τῶν Τατάρων, ὁ μέγας βεζύρης καὶ οἱ Μολδοβλάχοι ὁσποδάροι· ὁ δὲ *μουχουρδάρ-ἀγας*, ἀφαιρῶν ἀπὸ τὴν κεφαλήν του τὸ καλπάκι του, τὸ ὁποῖον μόνον ἀντὶ φιλοδωρήματος ἔμελλε νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ, ἐκάλυψεν αὐτὴν μὲ κράνος ἀργυροῦν κατὰ τοὺς μέν, χρυσοῦν δὲ κατὰ τὸν Ἕλληνα ἱστορικὸν Φραντζῆν, τὸ λεγόμενον *κουκᾶ*, ὅμοιον τοῦ ὁποίου ἔφερε μόνος ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων καὶ τοῦ ὁποίου ἡ κορυφὴ ἦτο στολισμένη μὲ λευκὰ πτερὰ στρουθοκαμήλου καὶ μὲ περόνην ἐξ ἀδαμάντων. Τὰ πτερὰ ἐκεῖνα, ἀρκετὰ μακρά, ἦσαν βαλμένα ἐν εἴδει ριπιδίου, εἰς τρόπον ὥστε ἄλλα μὲν ἔκλιναν ἐμπρός, ἄλλα δὲ πρὸς τὰ ὀπίσω. Μὲ τὴν περιβολὴν αὐτὴν εἰσῆλθε, μὲ τέσσαρας βογιάρους εἰς τὴν αἴθουσαν ὅπου ἔμενεν ὁ Σουλτάνος, καθήμενος ἐπὶ μικροῦ σοφᾶ. Ἐμπρὸς ἐβάδιζεν ὁ ἀρχιθυρωρὸς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης *(καπιτζηλὰρ-κεχαγιασῆ)*, ὀπίσω δὲ ὁ μέγας διερμηνεὺς Ἀλέξανδρος ὁ Καλλιμάχης· δύο *καπιτζῆ-μπασῆδες* τὸν ἀνεβάσταζαν δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὰς μασχάλας. Ἀφοῦ ἔκαμεν ὀλίγα βήματα, ἐπροσκύνησε τρεῖς φορὰς μέχρις ἐδάφους, ἐσηκώθη κ' ἔμεινεν ὀρθὸς εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης.

Τότε ὁ Σουλτάνος Ἀπτοὺλ-Χαμὴτ ὁ Α' διεμήνυσε πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ Γιουσοὺφ πασσᾶ, διότι οἱ Σουλτάνοι οὐδέποτε ἀπέτεινον ἀπ' εὐθείας τὸν λόγον πρὸς τοὺς παραδουναβείους ἡγεμόνας: — «Ἐπειδὴ ἡ πίστις του καὶ ἡ εἰλικρινὴς ἀφοσίωσίς του ἔφθασαν εἰς τὰ ὦτα τοῦ Ὕψους μου, ἐπιθυμῶ νὰ τὸν ἀμείψω, ἀπονέμων εἰς αὐτὸν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας. Ἂς μὴ παρεκκλίνῃ ποτὲ ἐκ τῆς ὑποταγῆς, τὴν ὁποίαν μοῦ ὀφείλει· ἂς προστατεύῃ καὶ ἂς ὑπερασπίζῃ τὴν ὑπὸ τὰς διαταγάς του χώραν, καὶ ἂς προσέξῃ νὰ μὴ ἀθετήσῃ ἢ ὑπερβῇ τὰς ἱεράς μου προσταγάς».

Ἀφοῦ ἤκουσε τὸ λογύδριον τοῦτο, τὸ ἀποτελοῦν νέου εἴδους caveant consules, μὲ τὰς ἐνδείξεις μεγίστου σεβασμοῦ, ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος ἔπεσε χαμαὶ πρηνὴς πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Σουλτάνου, ἐφίλησε τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου τούτου καὶ ἐγερθεὶς εἶπε μὲ φωνὴν τόσον χαμηλήν, ὥστε ἐφαίνετο πνοὴ μᾶλλον: — «Ὑπόσχομαι, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς μου καὶ τῆς κεφαλῆς μου, νὰφιερώσω ὅλας μου τὰς δυνάμεις διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δικαιοτάτου καὶ γαληνοτάτου Σουλτάνου Ἀπτοὺλ Χαμὴτ Χάν, σκιᾶς τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐφ' ὅσον τὸ Ὕψος Αὐτοῦ δὲν ἀποτρέψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ἐπιεικείας του ἀπὸ τοῦ οὐτιδανοῦ θεράποντός του».

Εἰπὼν τοῦτο, προσεκλίθη τρὶς ἐδαφιαίως καὶ ἀπεσύρθη ὀπισθοβατῶν, μὲ τοὺς βραχίονας ἐσταυρωμένους ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ κύπτων τὴν κεφαλήν.

Διέβη τὴν δευτέραν θύραν καὶ εὑρέθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐλὴν τοῦ παλατίου. Ἐκεῖ, ἵππευσε τὸν χρυσοφάλαρον ἵππον *(ταβλά-μπαση)*, τὸν ὁποῖον ὁ Σουλτάνος πάντοτε προσέφερεν εἰς τοιαύτην περίστασιν, ἐνῷ οἱ ἄρχοντές του, ἔφιπποι ἤδη, ἐτοποθετοῦντο ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ των, πάντες δὲ ἔστησαν ἀναμένοντες τὴν παρέλασιν.

Πρῶτος ἔβαινεν ὁ ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων μὲ ἀπαστράπτουσαν περιβολήν, εἶτα οἱ αὐλικοὶ *(ριτζαλῆδες)* καὶ τέλος ὁ μέγας βεζύρης μὲ τὴν ἀκολουθίαν του. Ὅταν οὗτος διέβη ἐνώπιόν του μὲ μορφὴν ἐμφανῶς δεικνύουσαν τὴν ἔκτασιν τῆς εὐαρεσκείας του, ὁ ὁσποδάρος καὶ οἱ ἄρχοντές του προσέκλιναν καὶ ἠνώθησαν μὲ τὴν πομπήν, ἥτις ἐξελθοῦσα τοῦ παλατίου ἐχωρίσθη εἰς δύο.

Ἡ πρώτη ὁμὰς ἠκολούθησε τὸν Γιουσοὺφ πασσᾶν ἕως τὸ μέγαρόν του. Ἡ δευτέρα, εἰς τὴν ὁποίαν προσετέθησαν πάντες οἱ μὴ ἔχοντες εἴσοδον εἰς τὸ *σεράϊ*, κατηυθύνθη πρὸς τὸ Φανάρι. Πλῆθος πολὺ εἶχε παραταχθῆ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ διὰ νὰ ἴδῃ καὶ ἐπευφημήσῃ τὸν νεοεκλεγέντα, ὅστις ἐπρόβαινεν ἔφιππος ἀργὰ-ἀργά, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, μὲ αὐστηρὸν τὸ πρόσωπον, προηγουμένων δύο σουλτανικῶν σωματοφυλάκων *(πεϊκήδων)*, ἐνῷ ἡ μουσικὴ — καὶ ἡ εὔνοια αὐτὴ ἐχορηγεῖτο ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν μέγαν βεζύρην — ἐπαιάνιζε πολεμικὰ ἐμβατήρια...

[Μετάφρ. Π.] ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΜΠΛΑΝΚΑΡ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Πνευματικὴ Ἰδιοκτησία

Ὁ ΜΑΘΗΤΗΣ. — Δὲν ἐπίστευα ποτέ μου ὅτι θὰ σᾶς εὕρω πολέμιον τοῦ νομοσχεδίου περὶ Πνευματικῆς Ἰδιοκτησίας.

Ὁ κ. ΑΣΟΦΟΣ. — Ἦτο φυσικώτατον νὰ μ' εὕρετε. Πρῶτον εἶμαι πολέμιος κάθε ἰδιοκτησίας καὶ δεύτερον δὲν εἰμπορῶ νὰ πιστεύσω, παρὰ ὡς ἀστειότητα, ὅτι τὰ πνευματικὰ προϊόντα ἀποτελοῦν ἰδιοκτησίαν.

Ὁ ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως τὰ πράγματα πιστοποιοῦν ὅτι εἶναι. Τὸ πνευματικὸν προϊὸν ὑπὸ οἱανδήποτε μορφήν: βιβλίου, εἰκόνος, μουσικοῦ, ἢ θεατρικοῦ ἔργου, ἀνήκει εἰς τὸν ἄνθρωπον ποὺ τὸ παρήγαγε. Καὶ αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ διαθέσῃ ὅπως θέλει, νὰ τὸ πωλήσῃ, νὰ τὸ χαρίσῃ, νὰ τὸ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς κληρονόμους του ἢ νὰ τὸ καταστρέψῃ ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ δώσῃ λόγον εἰς κάνένα. Αὐτὸ γίνεται εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη, κατὰ μέγα μέρος, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸν τόπον μας οἱ νόμοι δὲν προστατεύουν τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτὴν καὶ ἀφίνουν τὸν ἰδιοκτήτην της νὰ τὴν περιφρουρήσῃ, ὅπως εἰμπορεῖ ὁ ἴδιος καλύτερον. Καὶ ἐπιτέλους ἐφ' ὅσον λέγει κάνεις ὅτι αὐτὸ τὸ ποίημα, αὐτὸ τὸ ἄρθρον, αὐτὸ τὸ δρᾶμα εἶναι τοῦ δεῖνα ἢ τοῦ τάδε, σημαίνει ὅτι ἀναγνωρίζει τὸν ἰδιοκτήτην του, ὅπως ἀναγνωρίζει τὸν ἰδιοκτήτην ἑνὸς σπιτιοῦ ἢ ἑνὸς οἰκοπέδου.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Comparaison n'est pas raison.

Ὁ ΜΑΘ. — Καὶ ὅμως νομίζω ὅτι εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ἡ σύγκρισις δὲν εἶναι καθόλου αὐθαίρετος, σοφιστικὴ ἢ βεβιασμένη.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Θὰ σᾶς ἀποδείξω ὅτι εἶναι. Καὶ σᾶς ἐρωτῶ. Ὁ ἰδιοκτήτης ἑνὸς οἰκοπέδου, ἑνὸς σπιτιοῦ, ἑνὸς πλοίου πωλεῖ τὸ κτῆμα του, διότι αἰσθάνεται καμμίαν εὐχαρίστησιν νὰ ἰδῇ ξένους ἀνθρώπους μέσα εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν του ἢ ἁπλῶς πρὸς χρηματισμόν;

Ὁ ΜΑΘ. — Βεβαίως δὲν αἰσθάνεται καμμίαν εὐχαρίστησιν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Καὶ ὅταν ὁ ἰδιοκτήτης αὐτὸς δὲν εὕρῃ μίαν καλὴν τιμὴν διὰ νὰ πωλήσῃ τὸ κτῆμα του καὶ δὲν πιέζεται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, τὸ παραχωρεῖ ὅσα ὅσα ἢ τὸ κρατεῖ διὰ τὸν ἑαυτόν του ἐπ' ἄπειρον;

Ὁ ΜΑΘ. — Τὸ κρατεῖ διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Σᾶς ἐρωτῶ τώρα. Ὁ συγγραφεύς, ὁ ποιητής, ὁ μουσικὸς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ καταστήσῃ τὸ προϊόν του κοινὸν κτῆμα καὶ νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς αὐτὸ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους κατόχους ἢ ὄχι;

Ὁ ΜΑΘ. — Βεβαίως τὴν αἰσθάνεται.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι κανεὶς δὲν εὑρίσκεται νὰ τοῦ δώσῃ μίαν πεντάραν διὰ νὰ γίνῃ κάτοχος τοῦ προϊόντος του, θὰ τὸ κρατήσῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του ἢ θὰ τὸ προσφέρῃ δωρεὰν εἰς τοὺς ἄλλους;

Ὁ ΜΑΘ. — Ὑποθέτω ὅτι θὰ τὸ προσφέρῃ.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἀλλὰ τότε πῶς παραδέχεσθε ὅτι ἕνα ἀμπέλι εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα μ' ἕνα ποίημα καὶ ὅτι εἰμπορεῖ νὰ διέπεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους νόμους;

Ὁ ΜΑΘ. — Δὲν παραδέχομαι ὅτι εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ἐφ' ὅσον ὅμως ἕνα προϊὸν ἔχει μίαν οἱανδήποτε ἀγοραίαν τιμὴν καὶ ἐφ' ὅσον ἡ τιμὴ αὐτὴ ἀνήκει εἰς τὸν κύριον τοῦ προϊόντος, φρονῶ ὅτι ὁ νόμος ὀφείλει νὰ προστατεύσῃ τὰ δικαιώματά του.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Διὰ ποῖον λόγον;

Ὁ ΜΑΘ. — Διὰ τὸ καλὸν τοῦ συγγραφέως ἢ τοῦ καλλιτέχνου πρῶτον, καὶ δεύτερον διὰ τὸ γενικὸν καλὸν τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ποῦ τὸ εὑρίσκετε αὐτὸ τὸ καλόν;

Ὁ ΜΑΘ. — Πρῶτον εἰς τὸ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἢ ὁ καλλιτέχνης, ἐνθαρρυνόμενος, θὰ προσπαθήσῃ νὰ γίνῃ καλύτερος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του καὶ νὰ δημιουργήσῃ περισσότερα ἔργα, καὶ δεύτερον εἰς τὸ ὅτι τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι κατὰ φυσικὴν συνέπειαν θὰναπτυχθοῦν καὶ θ' ἀκμάσουν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἐγὼ ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Ἀφ' ἧς στιγμῆς τὸ πνευματικὸν προϊὸν γίνῃ κτῆμα προσοδοφόρον, ὁ πνευματικὸς δημιουργός, δελεαζόμενος ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ κέρδους, θαύξήσῃ τὴν παραγωγήν του. Καὶ ἡ αὔξησις τοῦ ποσοῦ θὰ γίνῃ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ποιοῦ. Ἄρα ὁ πνευματικὸς δημιουργός, ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς ἀναγκαστικῆς παραγωγῆς, θὰ γίνῃ χειρότερος ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του. Ἐξ ἄλλου τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι, ἐκ τῆς περισσείας τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῆς εἰς τὰ ἀγοραῖα μέσα τοῦ κοινοῦ ἐμπορίου, τὸν συναγωνισμόν, τὴν διαφήμισιν, τὴν νοθείαν, θὰ ὑποστοῦν καὶ αὐτὰ μαζὶ μὲ τὴν ἐμπορικὴν κρίσιν καὶ τὴν ἠθικὴν τοιαύτην καὶ θὰκολουθήσουν τὸν δρόμον τῆς ἐκπτώσεως καὶ τῆς παρακμῆς.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἔχετε δεδομένα νὰ τὸ πιστεύετε;

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἔχω καὶ παραπολλά. Παρατηρήσατε τί γίνεται εἰς τὴν ἐποχήν μας, ἀφ' ὅτου δηλαδὴ οἱ νόμοι τοῦ ἐμπορίου ἐμβῆκαν εἰς τὴν πνευματικὴν παραγωγήν. Τὰ βιβλία, αἱ εἰκόνες, τὰ μουσικὰ ἔργα ἐπλημμύρησαν εἰς βαθμὸν ἀπελπιστικόν. Καὶ ὅμως μέσα εἰς χίλια βιβλία, ἕνα δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ διαβασθῇ, καὶ μέσα εἰς χιλίας εἰκόνας καὶ χιλίας συνθέσεις, μία δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ μᾶς σταματήσῃ. Ἐν τούτοις ὅλα αὐτὰ μαζὶ ἐξασκοῦν τὴν ἐπιρροήν τους ἐπάνω εἰς τοὺς ἀθώους καὶ τοὺς ἀμαθεῖς καὶ διαφθείρουν τὴν αἴσθησιν τοῦ κόσμου. Ὑπάρχουν σήμερον συγγραφεῖς καὶ καλλιτέχναι, τῆς πρώτης γραμμῆς, οἱ ὁποῖοι ἂν δὲν εἶχαν ἀπὸ τὰ ἔργα των ἕνα εἰσόδημα ἀξιοζήλευτον, θὰ ἐγεννοῦσαν εἰς ὅλην τους τὴν ζωὴν πέντε ἔργα, ὅσα δηλαδὴ θὰ τοὺς ἐχάριζεν ἡ ἀγνὴ συνουσία των μὲ τὰς Μούσας. Καὶ ὅμως παράγουν ἑκατόν. Τὰ ἐνενηνταπέντε ἀπὸ αὐτὰ θὰ ἦτο χιλιάκις καλύτερον νὰ μὴν εἶχαν γεννηθεῖ ποτέ. Καὶ διὰ νὰ μὴν πηγαίνωμεν πολὺ μακρυά, εἴδατε τί ἔκαμαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον τὰ ὀλίγα καὶ ἐλεεινὰ ποσοστά, ἀφ' ὅτου τὸ ἔθιμον εἰσήχθη εἰς τὴν θεατρικήν μας ζωήν.

Ὁ ΜΑΘ. — Θέλετε λοιπὸν νὰφίσωμεν τοὺς πνευματικοὺς δημιουργούς, μόνους αὐτούς, εἰς τὴν ἀποθάρρυνσιν, τὴν πενίαν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀχρείων.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Βεβαίως αὐτὸ θέλω. Ἡ ἐνθάρρυνσις πρὸς τὸν καλλιτέχνην δὲν ἔρχεται ἔξωθεν, ἀλλὰ ἔσωθεν, ἀλλοίμονον δὲ εἰς τὸν καλλιτέχνην, τὸν ὁποῖον κανένα ἐσωτερικὸν δαιμόνιον δὲν ἐνθαρρύνει καὶ ὁ ὁποῖος περιμένει τὴν ἐνθάρρυνσιν ἀπὸ τοὺς ὀβολοὺς καὶ τὰ χειροκροτήματα τοῦ κόσμου. Ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζομεν ἐνθάρρυνσιν τοῦ κοινοῦ δὲν εἶναι παρὰ ὑποδούλωσις καὶ καταστροφὴ τοῦ καλλιτέχνου. Ὁ καλλιτέχνης ποὺ ζητεῖ τὸ χρῆμα ἢ τὴν ἐπευφημίαν τοῦ ἰδιώτου, ἀναλαμβάνει ἀπέναντί του ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι πάντοτε ἠθικαὶ καὶ πάντοτε τίμιαι. Καὶ ὁ πληρονόμενος εἶναι πάντοτε εἰς ὑποδεεστέραν θέσιν τοῦ πληρόνοντος. Οἱ ὅροι ἀναστρέφονται τότε. Ὁ κύριος γίνεται δοῦλος καὶ ὁ δοῦλος κύριος. Καὶ πῶς θέλετε

ὁ δοῦλος νὰ πάρῃ τὸ μαστίγιον καὶ νὰ κτυπήσῃ τὸν κύριόν του; Τὸ μόνον ποὺ ἔχει νὰ κάμῃ εἶναι νὰ πάρῃ τὸ πούπουλον καὶ νὰ τοῦ ξεσκονίσῃ τὰ ὑποδήματα. Αὐτὸ κάμνουν οἱ περισσότεροι πνευματικοὶ ἄνθρωποι.

Ὁ ΜΑΘ. — Ἡ θεωρία σας εἰμπορεῖ νὰ εἶναι ὀρθή, ἀλλὰ εἶναι σκληρὰ καὶ ἀποτροπαία. Δὲν εἰμπορῶ νὰ φαντασθῶ τὸν καλλιτέχνην, τὸν χαρίζοντα εἰς τὸν κόσμον τὰς ἀνωτέρας καὶ εὐγενεστέρας συγκινήσεις, ἀποθνήσκοντα ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Ἡ πεῖνα καὶ ἡ ἀπόγνωσις κάμνουν γλυκυτέραν τὴν φωνὴν τοῦ ποιητοῦ. Τὰ ἔργα ποὺ δὲν ἐγράφησαν μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς μας δὲν εἶναι ἄξια νὰ ζήσουν, καὶ ὁ ποιητὴς ὁ ὁποῖος εἶναι ἀνίκανος νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἡδονὴν τοῦ χυνομένου αἵματός του, δὲ εἶναι ποιητής. Κάποιος ἀπ' αὐτοὺς εἶπε:

Τὰ πιὸ γλυκὰ τραγούδια μας εἶναι τὰ πιὸ θλιμένα.

Καὶ ὁ ποιητὴς ποὺ ἔχει ἰδιόκτητον *βίλλαν* καὶ τρέφεται μὲ φασιανούς, δὲν εἶναι πλέον εἰς θέσιν νὰ γράφῃ γλυκὰ τραγούδια.

Ὁ ΜΑΘ. — Τὸ συμπέρασμά σας εἶναι ὅτι ἡ πνευματικὴ ἰδιοκτησία εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἐχθρὸς τοῦ πνεύματος.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Κάτι περισσότερον. Εἶναι ὕβρις τοῦ πνεύματος. Διατί χαμογελᾶτε ὅμως;

Ὁ ΜΑΘ. — Διότι ἐσεῖς ὁ ἴδιος πωλεῖτε τὰ ἔργα σας εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ τὰ περιοδικά.

Ὁ κ. ΑΣΟΦ. — Αὐτὸ δὲν ἔχει καιμίαν σημασίαν. Οἱ ἱεροκήρυκες συνιστοῦν τὴν νηστείαν εἰς τοὺς χριστιανοὺς καὶ καταλύουν τὴν Μεγάλην Παρασκευὴν οἱ ἴδιοι. Αὐτὸ κάμνω κ' ἐγώ.

Ὁ ΜΑΘ. — . . . . . .

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Περὶ τῶν ἐτησίως τελουμένων ἐν Κερκύρᾳ λιτανειῶν τοῦ Θ. Λειψάνου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τῆς ἐν ἔτει 1716 πολιορκίας τῆς Κερκύρας, ὑπὸ Δ. Σ. Βρεκίνη.

Ἡ πρώτη ἔκδοσις τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἐπιτομῆς, συγγραφείσης ἐπὶ τῇ βάσει ἐκδεδομένων καὶ ἀνεκδότων ἐγγράφων ἐγένετο τῷ 1888, ἡ δευτέρα τῷ 1893. Ἡ τρίτη ἔκδοσις, τοῦ 1909, εἶναι πράγματι πολύτιμος διὰ τὰς νέας πληροφορίας, τὰς ὁποίας περιέχει περὶ τοῦ λειψάνου τοῦ πολιούχου Κερκύρας καὶ περὶ ἄλλων ἱστορικῶν γεγονότων. Περὶ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐδημοσιεύσαμεν μικρὸν σημειωμα εἰς τὰ «Παναθήναια» (τεῦχος 173), συνεπῶς ὀφείλομεν τώρα νὰ καταστήσωμεν τοὺς ἀναγνώστας μας ἐνημέρους τῶν νέων πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας ὁ φίλος καὶ συμπολίτης μας ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν νέαν αὐτὴν ἔκδοσιν.

Μέχρι τοῦδε γενικῶς ἐπιστεύετο ὅτι ὁ ἱερεὺς Καλοχαιρέτης, εὔπορος καὶ εὐγενὴς Κωνσταντινουπολίτης, διέσωσε τὸ θαυματουργὸν λείψανον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τὸ τῆς Ἁγίας Θεοδώρας τῆς Αὐγούστας, ἅτινα ἔφερεν εἰς Κέρκυραν. Ὁ διασώσας τὰ λείψανα δὲν εἶναι ὁ Καλοχαιρέτης, κατὰ τὰς νέας ἐρεύνας, *ἀλλὰ ὁ πρεσβύτερος Γρηγόριος Πολύευκτος.* ἐκ Βυζαντίου ἐπίσης, ὅστις παραβλέψας τὴν διάσωσιν οἱουδήποτε ἄλλου πολυτίμου πράγματός του, ἐφρόντισε μόνον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος ἱερὰ λείψανα. Τὰ ἔφερε εἰς τὴν Παραμυθίαν τῆς Ἠπείρου καὶ τῷ 1456 τὰ μετέφερεν εἰς Κέρκυραν. Ὁ Πολύευκτος, οὐδένα ἄλλον ἔμπιστον συμπολίτην ἔχων ἐν Κερκύρᾳ, ὅταν ἐπλησίαζε πρὸς τὸν τάφον, ἐπροτίμησε νὰ μεταβιβάσῃ τὰ ἅγια λείψανα εἰς τὸν ἱερέα Καλοχαιρέτην. Οὕτως ὁ καλὸς κἀγαθὸς ἱερεὺς ἐκληρονόμησε τὰ ἱερὰ κειμήλια, τὰ ὁποῖα, μετὰ τὸν θάνατόν του, διενεμήθησαν, ὡς γνωστόν, τὰ τρία τέκνα του, Φίλιππος, Λουκᾶς καὶ Μάρκος. Ἀποθανόντος τοῦ Φιλίππου, τὸ ἐπὶ τοῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἥμισυ μερίδιόν του ἀπέμεινεν εἰς τὴν χήραν τοῦ Φιλίππου Μαρίαν καὶ εἰς τὴν ἀνήλικον κόρην Ἀσιμίναν, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ εἰς τὸν ἀδελφόν του Λουκᾶν, ὅστις τὸ ἔδωκεν εἰς τὴν ἀνεψιάν του Ἀσιμίναν διὰ προῖκα. Οὕτω τῷ 1527, ἡ εὐτυχὴς αὕτη Ἀσιμίνα ἔλαβε προῖκα τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα, γενομένη σύζυγος τοῦ Κερκυραίου εὐπατρίδου Σταματίου Βούλγαρη.

Ἀκολουθεῖ ἡ ἀξιόλογος ἱστορικὴ ἐπιτομὴ τῆς ἐν ἔτει 1716 πολιορκίας τῆς Κερκύρας ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Τὸ βιβλίον τελειώνει μὲ ἐνδιαφέροντα ἀλφαβητικὸν πίνακα τῶν εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην διακριθέντων Κερκυραίων.

ΣΠ. ΔΕ ΒΙΑΖΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΕΙΣ τὴν Θεσσαλονίκην, ὡς γράφουν αἱ ἐφημερίδες, ἀνεσκάφη πρὸ ἡμερῶν πίθος περιέχων 900 ἀρχαῖα ἀργυρᾶ ἑλληνικὰ νομίσματα.

ΒΑΘΡΟΝ μαρμάρινον, ὕψους ομ.30, μήκους ομ.50 καὶ βάθους ομ.35, φέρον τὴν ἐπιγραφήν: *Ἀριστόμαχος Ἀριστοκλείου Ἀμφικράτη Εὐρυνόμου Τίτῳ Σωτῆρι καὶ Εὐεργέτῃ Γυμνασιαρχήσαντες,* εὑρέθη εἰς τὸ φρούριον τῆς Χαλκίδος καὶ κατετέθη εἰς τὸ ἐκεῖ Μουσεῖον.

ΕΙΣ τὸν Ὠρωπόν, ὁ ἐνεργῶν ἀνασκαφὰς ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Β. Λεονάρδος ἀνεκάλυψε μεταξὺ ἄλλων πόδα χαλκοῦν ἱππέως ἀρίστης τέχνης, κάλλιστα διατηρούμενον, μὲ σώαν τὴν ἐγκεντρίδα καὶ ἀναγλύφους τοὺς ἱμάντας. Ὑπάρχει ἐλπὶς νὰ εὑρεθῇ καὶ ὁ ὑπόλοιπος ἀνδριάς.

ΤΑΦΟΙ παλαιοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ μία λάρναξ, ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τὴν πλακόστρωσιν τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐντὸς ἑνὸς τῶν τάφων τούτων ἀνευρέθη καὶ ὁλόκληρος σκελετός, ἐντὸς δὲ ἄλλου κρανίον νεκροῦ στηριγμένον ἐπὶ πέτρας καὶ βλέπον πρὸς ἀνατολάς. Ἡ λάρναξ εὑρίσκεται πρὸ τῆς Ὡραίας Πύλης, οἱ δὲ λοιποὶ τάφοι εἶναι διανεμημένοι καὶ εἰς τὰ τρία κλίτη τοῦ ναοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐθάπτοντο εἰς παλαιοτέρους χρόνους οἱ ἀποθνήσκοντες ἱερεῖς του.

ΔΙΑ τὸν κινδυνεύοντα Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους καὶ τὸ κλονιζόμενον Μουσεῖον τῆς Ὀλυμπίας ἐγράφη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἀνταπόκρισις καὶ εἰς τοὺς «Καιροὺς» τοῦ Λονδίνου. Φαίνεται ὅτι ἐπεκράτησεν εἰς τοὺς ἁρμοδίους κύκλους ἡ γνώμη τὴν ὁποίαν διετύπωσε καὶ ὁ κ. Κουρουνιώτης εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος τῶν «Παναθηναίων»: δὲν θὰ ἀνεγερθῇ νέον μουσεῖον, ἀλλὰ ἁπλῶς θὰ στερεωθῇ διὰ τῶν καταλλήλων μηχανικῶν μέσων τὸ ὑπάρχον. Ἤρχισαν ἤδη αἱ ἐργασίαι μὲ εἰδικοὺς τεχνίτας σταλέντας ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ νομομηχανικοῦ Ἠλείας, κ' ἐλπίζεται νὰ τελειώσουν τὸν Δεκέμβριον. Πρὸς τοῦτο ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐψήφισε πίστωσιν 10,000 δραχμῶν.

ΚΑΤΑ τὰ 1902 ἡ Σαμιακὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀπορρίψει αἰτήσεις τῆς Δανικῆς Ἀκαδημίας καθὼς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Μονάχου ὅπως ἐνεργήσουν ἀνασκαφὰς εἰς τὸ Ἡραῖον. Ἤθελαν οἱ Σαμιῶται νὰ γείνουν αἱ ἀνασκαφαὶ πρὸς ὄφελος τῆς νήσου, ὅπου νὰ μείνουν ὅσα τυχὸν ἀνεκαλύπτοντο ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Τὸν ὅρον τοῦτον ἐδέχθη ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἥτις ἐπὶ δύο ἔτη ἐνήργησε διὰ τοῦ κ. Καββαδία ἀνασκαφάς, ἀπὸ τῆς 18 Σεπτεμβρίου τοῦ 1902. Ἀνεσκάφησαν τότε τὰ βάθρα 29 κιόνων τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας, εἷς μέγας βωμός, καὶ ἄλλα. Αἱ ἐργασίαι ὅμως τῶν ἀνασκαφῶν διεκόπησαν μὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἡγεμόνος Α. Μαυρογένους καὶ ἐξ αἰτίας τῶν πολιτικῶν ἀνωμαλιῶν τῆς νήσου. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων ἡ τύχη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν πολιτικήν. Φαίνεται ὅτι, ἐπειδὴ ὁ πρώην πρωθυπουργὸς τῆς Σάμου καὶ ἀρχαιολόγος συνάμα κ. Θ. Σοφούλης συνεργάζετο μὲ τὴν Ἑλλ. Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν, ἡ κομματικῶς ἀντίθετός του τωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Σάμου συνωμολόγησε σύμβασιν μὲ τὸν κ. Θ. Βήγανδ, ἐκ τῶν διευθυντῶν τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, εἰς τὸν ὁποῖον παρέχεται τώρα ἡ ἄδεια νὰ ἐκτελέσῃ ἀνασκαφὰς εἰς τὸ Ἡραῖον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς νήσου, «ἀποκλειομένου παντὸς ἄλλου ἐπὶ μίαν δεκαετίαν». Καὶ ὅμως τὸ ἀπεριόριστον καὶ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῶν ἀνασκαφῶν εἶχεν ἤδη ἐκχωρηθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἑταιρείαν, ἐγνώριζε δὲ τοῦτο πολὺ καλὰ τὸ Μουσεῖον τοῦ Βερολίνου.—Κατὰ τοῦ πολιτικο - ἀρχαιολογικοῦ τούτου ἀτοπήματος ἐδημοσίευσεν εὔγλωττον διαμαρτυρίαν εἰς τὰς «Ἀθήνας» τῆς 31 Ὀκτωβρίου ὁ ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Κ. Κουρουνιώτης. *

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

Ἡ Βουλὴ ἐξακολουθεῖ τὰς ἐργασίας της. Τὰ νομοσχέδια ψηφίζονται μὲ συντόμους συζητήσεις καί τινας τροπολογίας. Τὸ νομοσχέδιον τοῦ περιορισμοῦ τῶν νομαρχιῶν τὸ ὁποῖον περιεῖχε τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εὐρείας ἐκλογικῆς περιφερείας ἔγινεν ἀφορμὴ συζητήσεων καὶ ἐπροκάλεσε ἀντίδρασιν. Οἱ βουλευταί, οἱ πολέμιοι τοῦ νομοσχεδίου τούτου ἐφαίνοντο συνησπισμένοι καὶ συστηματικῶς ἐπιδιώκοντες τὴν ματαίωσιν τῆς ψηφίσεως. Συζητουμένου ὅμως τοῦ νομοσχεδίου εἰς τρίτην ἀνάγνωσιν εἰσῆλθον ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν Βουλὴν πολυάριθμοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοί, ἐπέφερον πανικόν, καὶ οὕτω ἐκ συναπαγῆς τὸ νομοσχέδιον ἔγεινε νόμος.

Ὁ νέος οὗτος νόμος τῆς εὐρείας ἐκλογικῆς περιφερείας ἐλειτούργησε καὶ ἄλλοτε. Δὲν ἤρκεσε βεβαίως διὰ νὰ μεταβάλῃ τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἔχει μὲν τὸ καλὸν ἀποτέλεσμα νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν βουλευτὴν τῶν ἐκλογέων ἀλλὰ προσεγγίζει αὐτὸν πειθηνιώτερον πρὸς τοὺς κομματάρχας. Δι' αὐτῶν θὰ συναλλάσσεται πάλιν ὁ βουλευτὴς μὲ τὸ πολὺ κοινὸν τῶν ἐκλογέων. Πάντως ὅμως ἡ κατάστασις βελτιοῦται διότι εἰς τὴν εὐρεῖαν περιφέρειαν ἐπιπλέουν εὐκολώτερον οἱ ἀριστεῖς καὶ οὕτω γεννᾶται ἔδαφος ἀναδείξεως τοῦ γοήτρου τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ὑπεροχῆς. Ἡ ἀντίπραξις συνεπῶς τῆς Βουλῆς εἰς τὴν ψῆφισιν τοῦ νομοσχεδίου ἐπροκάλεσε δυσμενῆ ἐντύπωσιν. Ἐκρίθη ἄστοχος, καὶ εὗρεν ἐπιδοκιμασίαν ἡ ἐπέμβασις τοῦ Συνδέσμου διὰ τὴν ψῆφισιν τοῦ νομοσχεδίου. Ἔλειψε καὶ εἰς τὰς κρισίμους αὐτὰς στιγμὰς τὸ στοιχειῶδες τάκτ ἐκ μέρους τῶν πολιτευτῶν.

Ὑπολείπεται ἤδη ἡ ἐπιψήφισις δευτερευούσης σημασίας νομοσχεδίων τινῶν καθὼς καὶ ἡ ψῆφισις τοῦ νομοσχεδίου περὶ οἰνοπνεύματος διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ὑποβληθῇ ὁ προϋπολογισμὸς καὶ νὰ λήξῃ τὸ ἔργον τῆς Συνόδου. — Τὰ τῶν οἰκονομικῶν τῆς χώρας μὲ τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐξεδέσαμεν εἰς προγενεστέρας κρίσεις μας. — Ἤδη ἀνεκοινώθη ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ ὑποβάλῃ νομοσχέδιον περὶ καταργήσεως τοῦ φόρου τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν ἀροτριώντων κτηνῶν. Ἀδυνατοῦμεν νὰ δεχθῶμεν ἀληθῆ τὴν εἴδησιν οὐδὲ φανταζόμεθα ὅτι δύναται ἡ Κυβέρνησις νὰ προβῇ εἰς κατάργησιν φορολογικῶν νόμων παγιωμένων μὲ σταθερὰν ὀπωσοῦν τὴν ἀπόδοσιν προτοῦ τοὐλάχιστον ἐξασφαλισθῇ ἡ προσδοκωμένη ἐκ τῶν νέων φορολογικῶν νομοσχεδίων ἀπόδοσις. Ὁ κ. Εὐταξίας, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη ἀκαμάτως καὶ μεθοδικῶς ὅσον ἐπιτρέπουν αἱ περιστάσεις, δὲν φαίνεται εἰς ἡμᾶς πιθανὸν ὅτι θὰ προβῇ εἰς κατάργησιν ἐσόδων καθ' ἣν στιγμὴν σημειοῦνται γενικῶς ἐλαττώσεις τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἡ ἀπόδοσις τῶν νέων φόρων δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ μετὰ προσεγγίσεως. Ἡ κατάργησις αὕτη θὰ προταθῇ, ὡς λέγεται, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν νέων φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων. Ἀλλὰ νομίζομεν καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν σκοπιμώτερον ὅπως οἱ νέοι φόροι ἐπιβληθῶσι μὲ μικρότερον ὅριον καὶ ἂν δειχθῶσιν εὐδοκιμοῦντες νὰ ὑψωθῇ τοῦτο, καὶ τότε νὰ καταργηθῶσιν οἱ παλαιοὶ φόροι, συμφώνως μὲ τὴν ἀνεγνωρισμένην ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ λειτουργοῦντες φόροι καὶ ἀποδίδοντες, καὶ ἐὰν ἔχωσι κακὴν τὴν βάσιν των, εἶνε κακὰ «εὖ κείμενα».

Τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων εἰς τὰ παρασκήνια ἐτάραξαν καὶ τὰ δημοσιευθέντα τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου εἰς τὸν «Χρόνον», διὰ τῶν ὁποίων ἐζητήθη ἡ ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας ἀπομάκρυνσις τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Καββαδία ὡς καταχρασιοῦ καὶ τῶν τεσσάρων ἐν Ρώμῃ, Βιέννῃ, Παρισίοις καὶ Βερολίνῳ πρέσβεων ὡς ἀνικάνων. Τὸ τοιοῦτον ἐπεζητήθη πρὸς ἀπολύμανσιν τῶν ὑπηρεσιῶν ἐκ τῶν ἀχρείων καὶ ἀνικάνων. Τὸ ἔργον τοῦτο οὔτινος ἐπελήφθη ὁ Σύνδεσμος εἶνε τόσον σπουδαῖον ὅσον καὶ δυσχερές. Ἐὰν περιορισθῇ αὐστηρότατα ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ἀποδεδειγμένως ἀνηθίκων καὶ ἀνικάνων, θὰ κατισχύσῃ καὶ θὰ ἐπιτύχῃ τὸ ἀγαθόν· ἐὰν ὅμως ἅπαξ καὶ μόνον ἐξέλθῃ τοῦ κύκλου τούτου, ἐὰν θίξῃ ἐπὶ παραδείγματι πρόσωπον ἔχον ἀντιπαθείας ὡς ἔχον ἰσχὺν ἀλλ' ὑπέρτερον κατηγορίας ἐν τῇ δράσει του, θὰ ἐπιφέρῃ ὄχι μόνον ματαίωσιν τοῦ σωτηρίου ἔργου του ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον περιπλοκήν. Ὁ Σύνδεσμος εἰς τὴν δρᾶσιν του δὲν ἔχει τὴν ὑλικὴν ἰσχὺν τῆς ἐνόπλου δυνάμεως ἀλλὰ τὴν ἠθικὴν ἐνίσχυσιν τῶν μεγάλων λαϊκῶν στρωμάτων. Ἄνευ αὐτῆς ἐκλείπει τὴν τὴν ἰδίαν ὥραν. Δὲν εἶνε δυνατὸν διὰ τοῦτο νὰ διαπράξῃ ἔργον ἀντικείμενον εἰς τὸ αἴσθημα πάσης εὐθείας συνειδήσεως. Τοῦτο εἴμεθα βέβαιοι ὅτι γνωρίζει καὶ συναισθάνεται ὁ Σύνδεσμος, τὸν ὁποῖον ἐκπροσωποῦσιν ἄνδρες συνετοὶ καὶ βαθυγνώμονες. Ἐλπίζομεν ὅτι οὕτω μὲ σύνθημα τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ καλὸν τῆς Πολιτείας θὰ διανύσωμεν καὶ τὸν ἀκανθώδη δρόμον τῆς προσωπικῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν δημοσίων λειτουργιῶν. Ἡ ἐκκαθάρισις τῶν δημοσίων λειτουργῶν θὰ ἐπιφέρῃ οἴκοθεν ἐκκαθάρισιν καὶ τῶν ἄλλων Ἑταιριῶν καὶ Σωματείων. Θὰ ἀποτελεσθῇ ἀτμοσφαῖρα καθαρμοῦ ἄνευ ἀναμίξεως βιαίας ἐξωθεν προσώπων ἥτις ἤθελε πάντως γεννήσῃ ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν, προκειμένου περὶ ἱδρυμάτων ἰδιωτικῆς φύσεως, καὶ ἥτις θὰ ἐδυσχέραινε ἄλλως τὸν Σύνδεσμον εἰς τὸ ἔργον τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὅπερ καὶ προέχει παντὸς ἄλλου.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τὸ εἶπε καὶ ὁ Οὐάϊλδ, ὅτι ὁ κριτικὸς πρέπει μὲ τὴν τὴν κριτικήν του νὰ ἐκφράζῃ τὴν συγκίνησιν ποὺ αἰσθάνεται ἐμπρὸς εἰς τὸ ἔργον τῆς τέχνης, ὅπως ὁ τεχνίτης ἐκφράζει μὲ τὴν τέχνην του τὴν συγκίνησιν ποὺ αἰσθάνεται ἐμπρὸς εἰς τὴν φύσιν. Ἀλλ' ὅταν νέαι συγκινήσεις πηγάζουν ἀπὸ μίαν καλὴν κριτικήν, πῶς πρέπει νὰ τὰς ἐκφράζῃ ὁ ἀναγνώστης τῆς κριτικῆς αὐτῆς, ὅταν μάλιστα τύχῃ νὰ εἶναι κριτικὸς καὶ αὐτός; — Τὴν ἀπάντησιν δίδει μὲ τὸ παράδειγμά του ὁ Γάλλος κριτικὸς Φαγκέ. Κρίνων αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἐν *Δοκίμιον διὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Δάντη,* γραμμένον ἀπὸ τὸν κ. Μαυρίκιον Παλαιολόγκ, τὸν βιογράφον τοῦ Ἀλφρέδου Δὲ Βινύ, ἔχει μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰς ἑξῆς φράσεις: «Ὁ κ. Παλαιολόγκ ἀναλύων τὸν Δάντην, ὡς ποιητὴν καὶ συγγραφέα, μᾶς δεικνύει μ' ἐξαιρέτους λέξεις, τὴν αὐστηρὰν καὶ αὐθεντικὴν ἀκριβολογίαν του εἰς τὸ ζωγράφισμα τῶν ἀνθρωπίνων τύπων, τὴν ἐνάργειαν καὶ τὸ εὖρος τῶν τοπίων του,

τὴν βαθύτητα, τὴν δεμένην μὲ ὑπέροχον ἁπλότητα, τῆς ψυχολογίας του, τὴν θαυμαστήν του ἀντίληψιν τῆς ἀλληγορίας καὶ τοῦ συμβόλου, ἑνωμένην μὲ τὸ μοναδικὸν χάρισμα τοῦ ὠμοῦ καὶ σχεδὸν ἀγρίου πραγματισμοῦ, — εἰς τρόπον ὥστε (προσθέτει ὁ Φαγκὲ) ὁ ποιητὴς ἐκεῖνος *μοῦ* φαίνεται ὄχι μόνον ἱστάμενος μεταξὺ τοῦ Γκαῖτε καὶ τοῦ Σαιξπήρου, ἀλλὰ περικλείων μέσα του καὶ τοὺς δύο».

ΚΑΙ, προχωρῶν ὁ *ἐπικριτικὸς* — ἂς τὸν ὀνομάσωμεν ἔτσι — Φαγκέ, ἐνθυμίζει πόσον ἐχθρικὴ πρὸς τὸν Δάντην ἐφάνη ἄλλοτε ἡ γαλλικὴ κριτική. Ὁ Βολταῖρος ἔγραψε δοκίμιον ἑκατοντασέλιδον περὶ ἐπικῆς ποιήσεως, ὅπου οὔτε λέξιν ἔχει διὰ τὸν Δάντην. Ἡ σιωπή του εἶναι πολὺ ἐνδεικτική. Καὶ τοῦ ἔχει μὲν εἰς τὸ *Φιλοσοφικὸν Λεξικόν* του ἄρθρον, ἀλλὰ τί τοῦ γράφει, Χριστέ μου! «Ἔγραψε ὁ Δάντης μίαν κωμῳδίαν διὰ τὴν Κόλασιν, τὸν Παράδεισον καὶ τὸ Καθαρτήριον, καὶ ἡ κρεατοσαλάτα αὐτὴ ἐθεωρήθη ὡς ὡραῖον ποίημα». Καὶ παρακάτω: «Ὅλ' αὐτὰ εἶναι γραμμένα μὲ τὸ κωμικὸν ὕφος; Ὄχι. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι τοῦ ἡρωϊκοῦ εἴδους; Ὄχι. Σὲ τί *γοῦστο* εἶναι τὸ ποίημα αὐτό; Σ' ἕνα ἀλλόκοτο *γοῦστο*.» Καὶ ἀρκεῖται νὰ προσθέσῃ ὅτι «ὑπάρχουν ἐκεῖ μέσα στίχοι τόσον καλότυχοι καὶ τόσον ἀφελεῖς ὥστε δὲν ἐγέρασαν ἀπὸ τετρακοσίων ἐτῶν καὶ δὲν θὰ γεράσουν ποτέ», καθὼς καὶ ὅτι, «ποίημα, ἄλλως, ὅπου στέλνονται πάπαι εἰς τὴν κόλασιν προκαλεῖ πολὺ τὴν προσοχήν». Τὴν ἰδίαν περίπου ἐποχὴν ἔγραφεν ὁ Βολταῖρος πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον Μπεττινέλην εἰς Βερώναν: «Ἐκτιμῶ πολὺ τὸ θάρρος μὲ τὸ ὁποῖον ἐτολμήσατε νὰ εἰπῆτε ὅτι ὁ Δάντης ἦτο τρελλὸς καὶ τὸ ἔργον του τέρας. Μάρεσουν ὅμως πολὺ περισσότερον εἰς αὐτὸ τὸ τέρας *καμιὰ πενηνταριὰ* στίχοι ἀνώτεροι τοῦ αἰῶνος του, παρὰ ὅλα τὰ σκουληκάκια τὰ λεγόμενα *σονέτα*, ποὺ γεννῶνται καὶ πεθαίνουν κατὰ χιλιάδας, σήμερον, ἀπὸ τὸ Μιλάνον ἕως τὸν Τάραντα».

ΑΛΛΑ καὶ ὁ Σατωβριάνδος — παραξενεύεται δὲ μὲ αὐτὸ ὁ Φαγκὲ — ἀμέλησε νὰ γράψῃ διὰ τὸν Δάντην εἰς τὴν ἐπισκόπησίν του διὰ τοὺς μεγάλους ποιητὰς καὶ τοὺς μεγάλους καλλιτέχνας ὅσοι ἐνεπνεύσθησαν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ὀλίγας μόνον λέξεις λέγει δι' αὐτόν, γενικάς, παραπολὺ γενικὰς μάλιστα. Δὲν εἶχε λάβει τὸν κόπον νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸν Δάντην. Καὶ μόλις τὸν δέκατον ἕνατον αἰῶνα l'altissimo poeta εὑρῆκε χάριν εἰς τὰ ὄμματα τῶν Γάλλων ποιητῶν. Ὅλοι πλέον — Οὐγκὼ καὶ Μπαρμπιέ, Γκωτιέ καὶ Λαμαρτῖνος καὶ Μυσσέ — τὸν εἶδαν εἴτε ὡς διδάσκαλον, εἴτε ὡς ὁμότιμόν των, καὶ πάντες ἐχαιρέτισαν τὴν «μεγάλην ψυχήν, τὴν ἀθάνατα λυπημένην, καὶ ἀθάνατα γόνιμον τῶν μεγάλων σκέψεων».

ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΣ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὁ Γάλλος συγγραφεὺς κ. Jules Bois ὡμίλησε ἕνα βράδυ εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ὠδείου. Θέμα «Ἡ θεία ἀνθρωπότης». Διέκρινε τὸν μικρόν, τὸν ταπεινὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ ὑπερτέρου· δύο ἰδιότητες αἱ ὁποῖαι, συνυπάρχουσαι εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, παράγουν τὸν ὑπεράνθρωπον, τὸν πλησιάζοντα πρὸς τὸ θεῖον. Καὶ τῆς ὑπερανθρώπου ζωῆς ἡ ὑψίστη ἐκδήλωσις εἶναι τὸ ἀριστούργημα τῆς τέχνης, ἡ Ἀκρόπολις. Γύρω τῆς ἰδέας αὐτῆς ἔπλεξεν ὁ συγγραφεὺς ὡραίας φράσεις, μὲ μίαν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν. — «Ὦ Θεά» — τῆς εἶπε μεταξὺ ἄλλων — «τοῦ χιτῶνος καὶ ἐσθῆτος σου αἱ πτυχαὶ

Jules Bois

εἶναι ποιήματα καὶ προσταγαί. Θέλομεν νὰ σὲ ὑπακούσωμεν καὶ νὰ σὲ τραγουδήσωμεν. Θέλομεν νὰ σὲ δημιουργήσωμεν πάλιν εἰς τὸν κόσμον. Ἦσο ἄλλοτε ἡ κόρη ἑνὸς θεοῦ· θὰ ὑψωθῇς ἀκόμη περισσότερον, θὰ γείνῃς τῆς Ἀνθρωπότητος ἡ κόρη. Καὶ σύμφωνα μὲ τὴν σκέψιν σου καὶ τὸν ρυθμόν σου, θὰνοικοδομήσωμεν ἡμεῖς τὸ Ἄστυ, τὴν Τέχνην καὶ τὸν Ἔρωτα». Ἡ θεὰ ἐνωτίσθη τῆς φωνῆς του ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων, κ' ἔδωκεν εὐμενῆ εἰς τὸν ξένον Της ἀπόκρισιν...

ΜΙΑΣ κόρης ἐκλεκτῆς ὁ θάνατος, ἀπ' ἐκεῖνες ποὺ ἡ κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν ὑπερήφανα θὰ ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ, τῆς Ραχὴλ Μερκάτη, ὁποὺ τὴν σκέψιν της ἐχάριζε εἰς τὴν τέχνην καὶ μ' αὐτὴν ἐστόλιζε τὴν ζωήν της, ἐνέπνευσε εἰς τὸν κ. Μαλακάσην τοὺς στίχους αὐτούς:

ΕΠΙΤΑΦΙΟ ΣΤΗ ΜΑΚΑΡΙΑ ΚΟΡΗ Ρ. ΜΕΡΚΑΤΗ

Ἀπὸ βαθειές, βγαλμένο, κι' ἀγιάτρευτες πληγὲς
Τὸ Πνεῦμα ἐδῶ τοῦ πόνου πιστότατο ἀγρυπνᾶ.
Εὐτυχισμένη πού εἶσαι! κανεὶς δὲ σὲ ξυπνᾶ,
Νὰ δῇς τί σπαραγμένες παράτησες καρδιές.

Παρίσι 11 Νοεμβρίου 1909 Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΔΥΟ τομίδια μὲ ποιήματα εἶδαν μαζὶ τὸ φῶς, αὐτὰς τὰς ἡμέρας. Τοῦ ἑνὸς ὁ πατέρας «ἐπῆρε πλέον τὸν κατήφορο στῶν χρόνων τὴν κοιλάδα», ὅπως λέγει ὁ Ὀθέλλος. Τοῦ ἄλλου, ἔχει πολὺν ἀνήφορον ἀκόμη ἐμπρός του. Δὲν ἐκλέγομεν, — παίρνομεν ἁπλῶς τὸ πρῶτον ποίημα καὶ ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην συλλογήν, κατὰ σειρὰν προσβείων:

ΑΤΤΙΚΗ ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΣ

Αὔρα τερπνὴ μῦρα δροσιὲς σκορπίζει
Ὀθε περνᾷ, καὶ τὸ γλυκὸ φεγγάρι
Μ' ἕναν γαλακτερὸ πέπλο στολίζει
Τὴν Πλάσιν ὅλη. Ὦ τῆς νυχτιᾶς ἡ χάρι!

Ἀστὴ σιγαλιὰ ποὺ γύρω εἶνε ἁπλωμένη,
Ἀπ' τὰ βαθειὰ τῆς γῆς τῆς δοξασμένης
Κάτι κρυφὸ λὲς καὶ σιγὰ ἀνεβαίνει,
Κάτι σὰν στεναγμὸς ζωῆς θαμμένης,

Ζωῆς μεγάλης... Καὶ σὰν ξύπνημά της,
Περίλυπη, σὰν κεῖνοι ποὺ ἐπιζοῦνε
Σ' ἄλλους, γλυκούς, ἡ Ἀκρόπολι στενάζει.

Τοῦ Φιλοπάππου τὸ μνημεῖο, σιμά της
Λὲς κράζει τοὺς θνητοὺς νὰ ἀνειρευθοῦνε.
Βουβῆς, μαρμαρωμένης Σφίγγας μοιάζει.

[«Στίχοι»] ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΕΛΕΤ

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ

Σὰν κοιμισμένοι δράκοντες τ' ἀπόγκρεμνα
Τὰ βράχια τὸ χωριό μου περιζώνουν·
Πειὸ λιγοστὸ τὸ φῶς τοῦ ἥλιου δείχνουνε
Καὶ πειὸ μεγάλες τὴς σκιὲς ἁπλώνουν

Καὶ τὰ μικρὰ κατάλευκα σπιτάκια του
Στὰ πόδια τους, σὰ φοβιστά, σκορπιοῦνται
Σφιχταγκαλιάζοντας τὴς πέτρες ποὺ πρὶν ζήσουνε
Ὕπνο βαρὺ κι' ἀτάραχο κοιμοῦνται.

Μόλις πού τῆς ζωῆς ὁ ἀνασασμὸς
Ὡς μέσα στὸ χωριό μου φτάνει,
Κι' αὐτὸς ἀντὶς γιὰ λούλουδα κι' ἀνθόδεντρα
Ἐλῆες καὶ κυπαρίσσια μόνο φτιάνει.

Ἀραχλης μοίρας ἡ κατάρα τὸ ἀνάθρεψε,
Μὰ τὸ φτωχὸ χωριό μου δὲν παραπονιέται·
Κυττάζει ἀπὸ μακρυὰ κάποια λουρίδα θάλασσας
Καθὼς ἐλπίδα· κι' ὅλο συλλογιέται...

[«Σὰν ὄνειρα»] ΟΥΡΑΝΗΣ

ΕΝΑ νομοσχέδιον, ἐνδιαφέρον τὴν πνευματικὴν παραγωγήν, — μισὸ καὶ αὐτό, διότι περιωρίζετο εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἰδιοκτησίας μόνον τῶν θεατρικῶν ἔργων ἐφ' ὅσον παίζονται ἀπὸ σκηνῆς, — ἐσκόνταψεν εἰς τόσην ἀντίδρασιν, ὥστε ἐβούλιαξεν εἰς τὰ ἄπατα νερὰ τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως, καὶ ἀμφίβολον εἶναι ἂν θὰ προφθάσῃ νὰ ψηφισθῇ ἀπὸ τὴν Βουλήν. Καὶ ὅμως ἂν ἐψηφίζετο, θὰ ἦτο μία καλὴ ἀρχή, μ' ὅσα καὶ ἂν λέγουν ἐναντίον του οἱ ἀντιδρῶντες. Καὶ τὸ περίεργον εἶναι — θὰ ἦτο ἀφύσικον ἂν εἰς τὸν τόπον μας δὲν παρουσιάζετο καὶ τὸ περίεργον αὐτὸ — ὅτι ἡ ἀντίδρασις ἦλθεν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου κανεὶς δὲν τὴν ἐπερίμενε, ἀπὸ ἀνθρώπους καυχωμένους ὅτι εἶναι πνευματικοὶ μεγαλοκτηματίαι.

Τὸ δίκαιον ἀπαιτεῖ νὰναφέρωμεν ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν ἔργων τοῦ πνεύματος ἐπρωτοστάτησαν αἱ ἐφημερίδες «Νέον Ἄστυ», «Καιροὶ» καὶ «Ἑλληνικὸς Κόσμος». Οἱ «Καιροὶ» μάλιστα ἀφιέρωσαν εἰς τὸ ζήτημα κύρια ἄρθρα, ὅπου ἀνεγνώριζε κανεὶς τὴν δικαιοσύνην ὑπὸ τὴν πένναν τοῦ διευθυντοῦ των. Εἰς ἓν ἀπὸ αὐτὸ εἴδαμεν καὶ τὴν πληροφορίαν ὅτι ὁ θιασάρχης κ. Δ. Ταβουλάρης πρῶτος ὥρισε ποσοστὰ διὰ τοὺς δραματικοὺς συγγραφεῖς... Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν θέλουν οἱ πνευματώδεις νομοθέται μας νὰ ψηφίσουν τὸν νόμον, φοβούμενοι μήπως ἔκλείψῃ καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἕνας σπουδαῖος κλάδος τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς: ὁ τῆς συγγραφῆς ἄρθρων καὶ μελετῶν ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς ἰδιοκτησίας!

ΜΕ μνημόσυνον σεμνὸν εἰς τὴν Μητρόπολιν τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης ἑορτάσθη ἐφέτος (8 Νοεμβρίου) ὑπὸ τῶν Κρητῶν ἡ ἐπέτειος τῆς ὁλοκαυτώσεως τῆς ἱστορικῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου. Ὁ κ. Γ. Στρατήγης ἀπήγγειλε δυθύραμβον ἐνθουσιώδη πρὸς τὴν Κρήτην· ἰδοὺ ἡ ἀρχή του:

«Ὦ πνεῦμα τῆς Ἐλευτεριᾶς ἀθάνατο,
Ποῦ βγῆκες ἀπ' τῆς Ἴδης πρῶτα τὸ βουνό,
Μ' ἀτέλειωτην ἀρχὴ καὶ τέλος ἄναρχο,
Σπαθὶ στὸ χέρι καὶ στὸ μάτι κεραυνό·

Μ' ἕνα σου βλέμμα φλόγισε τὰ στήθη μου,
Τὸ τρόπαιο τῆς Κρήτης μου νὰ 'πῶ
Καὶ τοὺς νεκρούς της ἥρωας μὲ τὴ λύρα μου
Ὄχι νὰ κλάψω, μὰ νὰ 'πῶ πινδάρειο σκοπό...»

Καὶ στήλας μακρὰς ἀφιέρωσεν ὁ ἀθηναϊκὸς τύπος εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἡρωϊκοῦ γεγονότος, περὶ τὸ ὁποῖον, ὡς ἀναφέρει ὁ «Διαβάτης» τοῦ «Ἐμπρὸς» (κ. Ἰω. Κονδυλάκης) ἔχει ἔκτοτε δημιουργηθῆ θρῦλος παριστάνων τὸν ἡγούμενον Γαβριήλ, ἄνδρα γηραλέον, μεταδίδοντα διὰ δαυλοῦ τὸ πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην τῆς μονῆς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων. «Καὶ ὁ θρῦλος οὗτος, λέγει, ἔφθασε μέχρις ἡμῶν καὶ θὰ φθάσῃ ἴσως καὶ περαιτέρω, διότι οἱ θρῦλοι ἔχουν πολλάκις μεγαλητέραν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ζωτικότητα». Ἀλλὰ τὸ ἱστορικὸν γεγονὸς δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῆς ἐπικουρίας τοῦ θρύλου. Οἱ κλεισμένοι εἰς τὸ Ἀρκάδι, ἐνῷ ἠδύναντο ἐγκαίρως νὰ καταφύγουν εἰς ἀσφαλέστερον μέρος, ἐπροτίμησαν νὰ μείνουν καὶ νὰντισταθοῦν μέχρι θανάτου. Δύο ἡμερονύκτια ἐπετίθετο ὁ κυκλώσας τὴν μονὴν τακτικὸς καὶ ἄτακτος στρατὸς τοῦ Μουσταφᾶ πασσᾶ· κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐφονεύθη καὶ ὁ ἡγούμενος Γαβριήλ, ὅστις δὲν ἦτο γέρων, ἀλλ' ἀνὴρ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του, μεγαλόσωμος καὶ ρωμαλέος. Ὅταν, τὴν τελευταίαν νύκτα, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν ἤνοιξε ρῆγμα εἰς τὸν περίβολον τοῦ μοναστηρίου καὶ εἰσώρμησαν οἱ πολιορκηταί, εἷς τῶν πολιορκουμένων ἔβαλε πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην καὶ μέρος τοῦ περιβόλου μετὰ τῶν συνεχομένων κελλίων ἀνετινάχθη καὶ κατεπλάκωσε ἀναμὶξ Τούρκους καὶ Χριστιανούς. Ὅσοι ἐκ τῶν ὑπερασπιστῶν ἐπέζησαν, ἄλλοι ἐσφάγησαν καὶ ἄλλοι ζωγρηθέντες ἐτουφεκίσθησαν...

Ὁ κ. Κονδυλάκης διηγεῖται διάφορα ἐπεισόδια τῆς πολιορκίας. Παραθέτομεν ἓν ἀπὸ τὰ συγκινητικώτερα, ὅπου τὸ πρόσωπον τοῦ προδότου ἔπαιξε ἕνα ἄκακο περιστέρι:

«Ἀφοῦ συνελήφθησαν καὶ ὡδηγήθησαν πρὸς τὸν πασσᾶν οἱ τελευταῖοι τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Ἀρκαδίου, εἷς τῶν Τούρκων ἰδὼν μίαν περιστερὰν καθημένην ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ ναοῦ τὴν ἐπυροβόλησε καὶ τὴν ἐφόνευσεν. Ἀλλ' ἡ περιστερά, ἀντὶ νὰ πέσῃ κάτω εἰς τὴν αὐλήν, ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ θόλου. Ὁ Τοῦρκος εὗρε μίαν κλίμακα καὶ ἀνέβη εἰς τὴν στέγην τοῦ ναοῦ. Ἀλλ' ἐκεῖ, ἐκτὸς τῆς περιστερᾶς, εὗρε καὶ ἕνα νέον κρυπτόμενον μεταξὺ τῶν δύο θόλων, τὸν ὁποῖον ἐσφαξεν. Ἂν ἔλειπεν ἡ περιστερά, ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος πυθανώτατα θὰ ἐσώζετο».

ΕΙΣ τὸ τελευταῖον Δελτίον τῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας δημοσιεύονται μερικοὶ νεοελληνικοὶ μῦθοι, τοὺς ὁποίους ἔστειλεν ἐκ Πατρῶν ὁ κ. Χ. Π. Κορύλλος. Παίρνομεν ἕνα, χαρακτηριστικώτατον:

«*Ὁ σκαντζόχερας καὶ ἡ ἀλπού*».

«Μιὰ φορὰ ὅπου ἔβρεχε κὶ ἔπεφτε καὶ χαλάζι, ἕνας σκαντζόχερας εὑρέθη 'ς τὸ λόγκο καὶ δὲν ἤξερε πού νὰ τρουπώσῃ γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ χαλάζι. Σὲ λίγο ηὗρε μιὰ ἀλπότρουπα κ' ἐπῆγε γιὰ νὰ μπῇ μέσα, ἀλλὰ ἡ ἀλπού ποὺ ἤτανε μέσα δὲν τὸν ἄφηνε. Ἐκεῖνος τῆς εἶπε παρακαλῶντας νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ βάλῃ τὸ κεφάλι του μόνον 'ς τὴν τροῦπα καὶ γιὰ τὸ κορμί του δὲν τὸν ἔμελε. Ἡ ἀλπού μὲ τὰ πολλὰ τὸν ἄφησε καὶ ἔβαλε τὸ κεφάλι του μέσα· ἀλλὰ ὁ σκαντζόχερας λίγο λίγο ἔμπαινε, καὶ ὄντας ἐζύγωνε τὴν ἀλπού, ἐσήκωνε τ' ἀγκάθια του καὶ τὴν τρούπαγε. Ἡ ἀλπού, τί νὰ κάμῃ; ἐτραυγιώτανε 'ς τὴν ἄκρη, καὶ ὁ σκαντζόχερας ὅλο ἔμπαινε. Ἔτσι λίγο λίγο ἐπέταξε τὴν ἀλπού ἀπὸ τὴν τροῦπα καὶ ἔμεινε ἐκεῖνος μέσα νοικοκύρης».

Ὡς σημειώνει ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης, ὁ μῦθος οὗτος ὑπομνηματίζει ἄριστα μεσαιωνικὴν ἑλληνικὴν παροιμίαν, πιθανῶς ἐξ αὐτοῦ συμπτυχθεῖσαν, ἥτις, παραφρασθεῖσα ἐκ τῆς δημώδους ἐσώθη παρὰ Πλανούδῃ: «Ποίησόν με ἔνοικον, ἵνα σὲ ποιήσω ἔξοικον», καὶ παρ' Ἀποστόλῃ: «Ἔπηλυς τὸν ἔνοικον».

ΠΑΛΙΝ ἑορτὰς εἶχαν οἱ Γερμανοὶ διὰ νὰ τιμήσουν ἕνα μεγάλον ποιητὴν — τὸν Σίλλερ. Ὁ παγκόσμιος φιλολογικὸς τύπος εὑρῆκεν ἀφορμὴν ν'ἀδελφώσῃ πάλιν τὸνομα τοῦ δραματογράφου τῶν «Ληστῶν» μὲ τὴν δόξαν τοῦ Γκαῖτε. Εἶναι ἤδη ἀδελφωμένοι οἱ ἀνδριάντες των ἐνώπιον τοῦ θεάτρου τῆς Βαϊμάρης — τῆς μικρᾶς πρωτευούσης μιᾶς ἀσήμου ἡγεμονίας, ποὺ ἐδοξάσθη ἀπὸ τὴν ποιητικὴν δυάδα. Καὶ ἀνασκαλεύονται τὰ παλαιὰ χρονικὰ διὰ νὰ δημοσιευθοῦν ἐκ νέου τὰ δεινοπαθήματα τῆς νεανικῆς ζωῆς τοῦ Σίλλερ ποὺ ἐκλόνισαν τὴν ὑγείαν του καὶ πρόωρα τὸν ἔφεραν εἰς τὸν τάφον. Καὶ παρατίθενται διὰ τοὺς δύο ποιητὰς καὶ φίλους παραλληλισμοὶ ὅπου δργιάζει ἡ ἔρευνα τῶν κριτικῶν ἑνὸς ὁλοκλήρου αἰῶνος. Ἀλλ' ἰδοὺ ἓν ἀπόσπασμα διὰ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Γκαῖτε ἐπὶ τοῦ Σίλλερ, γραφὲν ἀπὸ τὸν διάσημον κριτικὸν Chamberlain, τὸν ἐκδότην τῆς ἀλληλογραφίας τῶν δύο ποιητῶν:

«Ὁ Γκαῖτε — ὁ κόσμος ποὺ ἦτον ἡ σκέψις τοῦ Γκαῖτε — ἐγίνετο διὰ τὸν Σίλλερ στοιχεῖον, νέα ἀτμοσφαῖρα, ὅπου ἠμποροῦσε ποιητικῶς νὰναπλάττῃ ὅ,τι πρωτήτερα ἀφῃρημένως μόνον ἀντελαμβάνετο. Διὰ νὰ μεταχειριοθῶμεν μίαν οἰκείαν του εἰκόνα, ὁ Γκαῖτε εἶχε καταστῆ διὰ τὸν Σίλλερ καθρέπτης, μαγικὸς καθρέπτης. Βεβαίως δὲν ὑπάρχει εἰς τὰς τελευταίας τραγῳδίας τοῦ Σίλλερ οὔτε μία μεγάλη μορφὴ ποὺ θὰ ἦτο ὅ,τι εἶναι δίχως τὴν παρουσίαν τοῦ Γκαῖτε· ὄχι

πῶς δὲν εἶναι, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, αἱ μορφαὶ αὐταὶ δημιούργημα τοῦ Σίλλερ· ἀλλὰ ἐκ τῆς συναφείας του μὲ τὸν Γκαῖτε ἔμαθεν ὁ Σίλλερ νὰ ἐνδύῃ μὲ σχῆμα σαφὲς καὶ ἀκριβὲς πᾶν ὅ,τι τὸν ἔκαμνε τὸ πνεῦμα του νὰ συλλάβῃ... Ὁ Σίλλερ ἐξ ἄλλου ἐνεθάρρυνε τὴν ἐπάνοδον τοῦ Γκαῖτε εἰς τὴν ποίησιν, καὶ τὰ γράμματά των ἀποδεικνύουν ὅτι πολλάκις τὸν ἐφώτισε ὡς πρὸς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις τῶν γραφομένων του. Ἀλλὰ αὐτὰ ὅλα εἶναι τῆς ἐπιφανείας πράγματα· κατὰ βάθος, ἡ ποιητικὴ δημιουργία τοῦ Γκαῖτε ἦτο ἄτρωτος πλέον ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Σίλλερ.

— «Ἔβαλα πάντοτε τὰ δυνατά μου νάντιστέκωμαι, ἔλεγεν ἀργότερα ὁ Γκαῖτε πρὸς τὸν Ἔκκερμαν, καὶ νὰ προσσπίζω τὰ ἔργα μου, καὶ τὰ δικά του, ἐναντίον τῶν ἐπιρροῶν αὐτοῦ τοῦ εἴδους.

«Εἰς ἀνταπόδοσιν ὅμως ὁ Σίλλερ ἀνυπολόγιστον εἶχεν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐξέλιξιν τοῦ πνεύματος τοῦ Γκαῖτε· διὰ τοῦ Σίλλερ οὗτος ἔφθασεν εἰς τὴν πλήρη καὶ τελικὴν αὐτεπίγνωσίν του. Ἂν ὁ Γκαῖτε ἦτο καθρέπτης διὰ τὸν Σίλλερ, ὁ Σίλλερ ὅμως τοῦ ἦτο πυρσός. Ἔρριψεν ἐπ' αὐτοῦ φῶς, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ Γκαῖτε ἐνεβάθυνεν ὁριστικὰ εἰς τὴν ἀντίληψιν τῆς φύσεως καὶ ὅλης τῆς φιλοσοφίας του. Ἕως τότε ὁ Γκαῖτε ἐταλαντεύετο ἀνάμεσα εἰς ἀόριστον σπινοζικὸν μυστικισμὸν καὶ τὸν πρωτόγονον ἀκόμη καὶ θολὸν νατουραλισμόν. Ὁ Σίλλερ, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν σχέσεών των, τοῦ ἔδειξε αὐτὴν τὴν σύγχυσιν τῶν ἰδεῶν του, καὶ κατόπιν τὸν ἐμύησεν εἰς τὴν ἀληθινὴν κριτικὴν τῆς γνώσεως, ὁποίαν τὴν ὥρισεν ὁ Πλάτων καὶ ὁριστικὰ τὴν διετύπωσεν ὁ Κάντ... Ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη ἕως ἐδῶ ἡ ἡ ἐπιρροή του ἐπὶ τοῦ Γκαῖτε. Εἶχεν οὗτος βάθος λανθάνον ἰδεαλισμοῦ, διανοητικοῦ καὶ αἰσθηματικοῦ συγχρόνως, τὸ ὁποῖον αἱ διάφοροι περιστάσεις τῆς ἐσωτέρας ζωῆς του τὸν εἶχαν πάντοτε ἐμποδίσει νὰ δείξῃ· καὶ χάρις πάλιν εἰς τὸν Σίλλερ τὸ ἐγνώρισε. Ἕως τότε εἶχε σὰν δεμένα, ἑκουσίως, τὰ πτερά του: ὁ Σίλλερ, ἀληθινά, τοῦ τὰ ἔλυσε.»

Τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν Χημείαν ἀπενεμήθη ἐφέτος εἰς τὸν Γουλιέλμον Ὄστβαλδ, τὸν ἐπιφανῆ Γερμανὸν καθηγητὴν τῆς Φυσικῆς Χημείας εἰς τὴν Λειψίαν. Μαθηταί του εἶναι ὅλοι, καὶ ἰδίως οἱ νεώτεροι, τῶν σημερινῶν χημικῶν μας. Μεταξὺ τούτων καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Κ. Ζέγγελης, ὅστις ἀφιερώνει εἰς τὸν διδάσκαλόν του, ὡραῖον ἄρθρον, δημοσιευθὲν εἰς τὴν «Ἑστίαν». Εἰς αὐτὸ βλέπομεν ὅτι, ἀποσυρθεὶς ἀπὸ τὰ χημικὰ πειράματα καὶ τὴν καθηγεσίαν, ὁ Ὄστβαλδ ἐπεδόθη εἰς τὴν «Φυσικὴν Φιλοσοφίαν». Τὸ σύστημά του, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἐνεργητική*, βάσιν ἔχει τὴν ἀναγωγὴν καὶ ἐξήγησιν πάντων τῶν φαινομένων διὰ τῆς *ἐνεργείας*. Αὐτὴ καὶ ἡ *ὕλη* εἶναι οἱ δύο παράγοντες, ἐξ ὧν ὁ φυσικὸς μετὰ τοῦ χημικοῦ ἀνοικοδομοῦσι καὶ ἀναπαριστῶσι τὴν Φύσιν σύμπασαν. Ἀλλ' ὁ Ὄστβαλδ ἀρκεῖται εἰς μόνην τὴν *ἐνέργειαν*, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ πάντα, θεωρεῖ δὲ τὴν ὕλην ἁπλῶς ἁρμονικὴν συμπλοκὴν μορφῶν εἰς ὡρισμένον χῶρον. Προβαίνει καὶ τολμηρότερον—εἰς ὁμοίαν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τῆς ζωῆς. Ἀλλ' ἀπὸ αὐτὰ ἕως τὰ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ ἡ ἀπόστασις εἶναι μηδαμινή, διότι τὸ κέντρον τῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐκδηλώσεως αὐτῶν εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτό. Διανύει λοιπὸν καὶ τὴν μικρὰν αὐτὴν ἀπόστασιν τὸ τολμηρὸν πνεῦμα τοῦ Ὄστβαλδ, «καὶ ἰδού — γράφει ὁ κ. Ζέγγελης — νέα μορφὴ ἐνεργείας, ἀδελφὴ τῆς χημικῆς ἐνεργείας, τῆς θερμότητος ἢ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἡ *πνευματικὴ* ἐνέργεια, εἰς τὴν ὁποίαν δύνανται ν' ἀναχθῶσι τὰ πνευματικὰ φαινόμενα. Καὶ ἰδοὺ μερικὰ χημικὰ πειράματα ἀναλογοῦντα πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῆς *ἕξεως* ἢ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς *μνήμης*. Καὶ ἰδοὺ τὰ αἰσθήματα γεννώμενα κατὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἐνεργείας εἰς *νευρικὴν ἐνέργειαν*, ὅπως γεννᾶται *φῶς κατὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰς ἀκτινοβόλον ἐν τῷ ἠλεκτρικῷ λαμπτῆρι. Ὑγεία, εὐεξία, εὐχαρίστησις, χαρά, ἡδονὴ προέρχονται, κατὰ τὸν Ὄστβαλδ, ἐκ πλεονασμοῦ ποσοῦ τινος *ἐνεργείας*· ἀσθένεια, δυσθυμία, λύπη, προδίδουν ἐλάττωσιν τοῦ ἀναγκαιοῦντος ποσοῦ ἐκ ταύτης... Εἰς τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἀπόψεις ταύτας προέβη ἐνίοτε μέχρις ὑπερβολῆς. Οὕτω εἴς τινα περιώνυμον διάλεξιν αὐτοῦ ἐν Βιέννῃ, ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ γράψῃ καὶ τὸν χημικὸν τύπον ... τῆς *εὐτυχίας*».

ΕΙΣ τὸ προηγούμενον τεῦχος τῶν «Παναθηναίων», ἐξηγῶν ὁ συνεργάτης μας κ. Δὲ Βιάζης τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Σολωμοῦ, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἔκαμε μακρὰς συνομιλίας μὲ τὴν ἀποθαμένην ἀνεψιάν του, παρατηρεῖ ὅτι «ὁ ποιητής, ὡς πολλοὶ μεγάλοι ἄνδρες, ἔβλεπεν δράματα καὶ ἐνόμιζεν ὅτι συνδιελέγετο μὲ προσφιλῆ πρόσωπα ἀποθαμένα ἢ ἀπόντα». Κατὰ σύμπτωσιν, εἷς ἐν ἀπὸ τὰ τελευταῖα τεύχη τῆς «Ἐρεύνης» τοῦ κ. Π. Δρακούλη βλέπομεν ὅτι οἱ «μυχιολόγοι» τοῦ Λονδίνου θεωροῦν καὶ τὸν Γκαῖτε ὅτι ὑπῆρξε μυχιολόγος. Ἐπίστευεν ὁ μέγας ποιητὴς ἀκραδάντως εἰς τὴν μετενσάρκωσιν καὶ εἶχε βαθὺ σέβας πρὸς τὰ μυχιολογικὰ φαινόμενα, κρίνων ὅτι πᾶν φαινόμενον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὑπὸ νόμων διαφευγόντων τὴν ἡμετέραν ἐπίγνωσιν. «Εἶμαι πεπεισμένος, εἶπε κάποτε ὁ Γκαῖτε, ὅτι ἔζησα ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου χιλιάκις πρὸ τῆς ἐνεστώσης ζωῆς μου, καὶ ἐλπίζω νὰ ἐπιστρέψω χιλιάκις μετ' αὐτήν», εἶχε δὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐνθυμηθῇ περιστάσεις τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ἔζησεν ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ ὡς Ρωμαῖος πολίτης... Μίαν ἡμέραν, ἐνῷ ἦτο μὲ φίλους του, ἠκούσθη τριγμὸς ξύλου καὶ τὸ ἀψιδωτὸν κάλυμμα ἑνὸς γραφείου του ἐργαίσθη εἰς δύο, χωρὶς αἰτίαν κατὰ τὰ φαινόμενα. Ἐγνώσθη μετ' ὀλίγον ὅτι ἔγεινε πυρκαϊὰ εἰς γειτονικὴν οἰκίαν κ' ἐκάη ὅμοιον γραφεῖον, κατασκευασθὲν ἀπὸ τὸ ἴδιον τεμάχιον ξύλου καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τεχνίτην. Συνεπέραναν λοιπὸν ὅτι, ἐπειδὴ ἐκάη τὸ ἕν, τὸ ἄλλο κατὰ μυστηριώδη συμπάθειαν ἐργαίσθη. «Τοιαῦτα συμπεράσματα ἠμπορεῖ νὰ περιγελῶνται, εἶπεν ὁ Γκαῖτε, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ἔχει ἐνδιαφέρον, ὄχι διότι δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἢ διότι εἶναι πιθανόν, ἀλλὰ διότι εἶναι ἀληθές».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Δὲν εἶναι ἴσως ἄσκοπον νὰ δηλωθῇ, ἅπαξ διὰ παντός, ὅτι αἱ «Γελοιογραφίαι τοῦ Δεκαπενθημέρου» ἀναδημοσιεύονται εἰς τὰ «Παναθήναια» ὄχι πρὸς ἀνασατυρισμὸν τῶν γελοιογραφουμένων, ἀλλ' ἁπλῶς *διὰ τὴν ἱστορίαν* ἐν γένει, καὶ διὰ νὰ βλέπουν οἱ ἀναγνῶσται μας τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς γελοιογραφικῆς τέχνης.

Εἰς τὸ Δελτίον τῆς Ἑλλην. Λαογραφικῆς Ἑταιρείας ἀναφέρων ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης κρίσιν ἐπὶ τῆς συλλογῆς Δημοτικῶν Τραγουδιῶν τοῦ κ. Ἅγιδος Θέρου δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰ «Παναθήναια» μὲ ὑπογραφὴν Μ. συμπληρώνει τὸ ὄνομα: *Μηχανίδης*. Δὲν ἐφαντάσθη ὁ κ. Πολίτης ὅτι καὶ ἄλλων συνεργατῶν μας τὸ ὄνομα ἀρχίζει ἀπὸ Μ. καὶ ὅτι ἡ συμπλήρωσις πολὺ δυνατὸν νὰ ἦτο — ὅπως καὶ εἶναι — ἀνακριβής.

Μία νεκρανάστασις ποὺ θὰ κάμῃ τὰ δαφνόδενδρα νὰ τρέμουν καὶ τὴν Τέχνην νὰ ριγήσῃ ἀπὸ τὴν παγερὰν πνοὴν τῶν ἀριστοτελείων κανόνων περὶ δράματος! Συνεπληρώθη τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν διὰ νὰ τελεσθῇ τὸ τελευταῖον — μήπως θὰ ὑπάρξῃ ἀργότερα καὶ *ἔσχατον;* — Λασσάνειον δραματικὸν διαγώνισμα. Τὸ Πανεπιστήμιον ἐπροκήρυξε τὸν ἀγῶνα. Οἱ ὅροι του εἶναι εἰς πάντα Ἕλληνα γνωστοί, ὥστε περιττὸν νὰ τοὺς ἀνατυπώσωμεν. Ἐνθυμίζομεν μόνον ὅτι τὰ βραβεῖα εἶναι δύο, χιλιόδραχμα, τὸ ἕνα διὰ τὴν τραγῳδίαν καὶ τὸ ἄλλο διὰ τὴν κωμῳδίαν, καὶ ὅτι τὰ ἔργα γίνονται δεκτὰ ἕως τὴν 31 Μαρτίου 1910.

Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσὸς παρέτεινε μέχρι τέλους Φεβρουαρίου 1910 τὴν προθεσμίαν πρὸς ὑποβολὴν μεταφράσεων ποιητικῶν ἔργων τοῦ Βύρωνος, διὰ τὸ ποιητικὸν διαγώνισμα ποὺ εἶχε προκηρύξει πρὸ τινων μηνῶν.

Ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς τοὺς περαστικοὺς γαλλικοὺς θιάσους εἰς τὸ Δημοτικὸν καὶ εἰς τὸ Βασιλικόν, θεατρικὴ ἀπραξία κυριαρχεῖ τὸ τρέχον φθινόπωρον εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ κ. Οἰκονόμου εἰς τὸ «Πανελλήνιον», τὸ σκεπασμένον πάλιν μὲ τὴν πισσωμένην τένταν του, συνέπηξε θίασον ἑλληνικὸν εὐπρόσωπον καὶ ὑπόσχεται νὰ μᾶς δώσῃ συγκινήσεις τῆς καλῆς τέχνης, — ἀνέβασεν ἤδη τὸ *Εἰς τὸν Βυθὸν* τοῦ Γκόρκυ. Ἀλλὰ πῶς θέλετε νὰ ἐργασθῇ ἡ σκηνή, ὅταν οἱ Μαικῆναι της μετροῦν τὴν θεατρικὴν ἐπιτυχίαν μὲ τὰ ποτήρια ποὺ ξοδεύει τὸ γειτονικὸν ζυθοπωλεῖον;

Ὁ ἑλληνικὸς μελοδραματικὸς θίασος ὑπὸ τὸν κ. Λαυράγκαν ἔκαμε τὸ τόλμημα νὰ κάμῃ τὸν Μαλέαν καὶ νὰράξῃ στοὺς Κορφούς. Τὸ ἀποτέλεσμα ἐστεφάνωσε τὴν πεποίθησιν τοῦ μαέστρου διὰ τὴν ἐπιτυχίαν. Ἕνα τηλεγράφημα πρὸ ἡμερῶν ἀνήγγειλεν ὅτι ἐνθουσιάσθησαν οἱ τόσον δύσκολοι, μουσικῶς, Κερκυραῖοι. Ἐπαίζετο ὁ «Ὑποψήφιος Βουλευτὴς» τοῦ Ξύντα, ποὺ εἶχε πρωτοπαιχθῆ ἐκεῖ πρὸ 42 ἐτῶν. Ἐχειροκροτήθη ὁ θίασος, ἐθαυμάσθη ἡ κ. Κυπαρίσση, ἐπευφημήθη ὁ ἐπιζῶν λιμπρετίστας τοῦ ἔργου κ. Ι. Ρινόπουλος.

Ἡ Βουλὴ ἐψήφισε νομοσχέδιον περὶ συγκεντρώσεως πινάκων καὶ ἄλλων ἔργων γραφικῆς τέχνης εἰς τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην. Ὅσα καλλιτεχνικὰ ἔργα ζωγράφων ἀνήκουν εἰς ἐθνικὰ ἢ δημόσια ἱδρύματα ἐξ ἀγορᾶς, δωρεᾶς ἢ κληροδοτημάτων, θὰ κατατίθενται εἰς τὴν Πινακοθήκην καὶ θὰ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν εἰδικῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ Τουρκία ἐχορήγησεν ἀτέλειαν εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ φιλολογικὰ συγγράμματα, «ὄχι ὅμως καὶ εἰς τὰ μουσικὰ καὶ γλυπτικὰ ἐργαλεῖα» — ὡς λέγει μία ἐπίσημος ἀνακοίνωσις.

ΤΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

Ὀκτωβρίου 26. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐκφράζει εὐαρέσκειαν πρὸς τὴν φρουρὰν τῶν Ἀθηνῶν «ἐπὶ τῇ ὑπερόχῳ καὶ ἀξίᾳ ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης συμπεριφορᾷ τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ κίνημα τῆς 16ης».

27. Συζήτησις εἰς τὸν τύπον περὶ εὐρείας καὶ εὐρυτάτης ἐκλογικῆς περιφερείας· νομοσχέδιον 8ον ὑπουργείου: Γεωργίας, βιομηχανίας καὶ Ἐμπορίου. Νέα διακοίνωσις τῆς Πύλης πρὸς τὰς Δυνάμεις διὰ τὸ Κρητικόν.

28. Ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς ἀγορεύων λέγει: «οὐδεὶς κίνδυνος ἀπὸ τὴν ἐγγὺς Ἀνατολήν». Ὁ Κλεμανσὸ διαψεύδει ὅτι ὑπεσχέθη τὴν Κρήτην εἰς τὸν βασιλέα μας.

29. Νομοσχέδια περὶ πανεπιστημιακῶν ἑδρῶν προκαλοῦν φοιτητικὸν ἐρεθισμὸν καὶ συγκλητικὰς διαμαρτυρίας· τὰ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἀναστατώνουν τὸν κόσμον τῶν διδασκάλων.

30. Ἔχουν πλέον παραδοθῆ καὶ οἱ δύο μείναντες ἀσύλληπτοι ἀξιωματικοὶ τοῦ ναυτικοῦ κινήματος· αἱ σχετικαὶ ἀνακρίσεις γίνονται σιγὰ - σιγά.

31. Λέγεται πῶς αἱ Δυνάμεις θὰ δηλώσουν ὅτι θεωροῦν πάλιν ἀκατάλληλον τὴν ἐποχὴν διὰ τὴν ἀνακίνησιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, ἀλλ' ὁ ξένος τύπος θορυβεῖ περὶ αὐτό.

Νοεμβρίου 1. Συνέρχεται καὶ συνεδριάζει εἰς τὰς Ἀθήνας Πανελλήνιον Συνέδριον Γεωργίας, Βιομηχανίας καὶ Ἐμπορίου μὲ πρακτικώτατον πρόγραμμα. Ἡ περίφημη «τραγικὴ χώρα», ἡ Στάϊνελ, ποὺ ἐδικάζετο στὸ Παρίσι ὡς δολοφόνος τοῦ συζύγου καὶ τῆς μητρός της ἀθωώνεται. Ξαναρχίζει ἡ Τουρκικὴ Βουλὴ· πρόεδρός της πάλιν ὁ Ἀχμὲτ Ριζᾶ. Ἀναβρασμὸς καὶ ταραχῶδες συλλαλητήριον εἰς τὸν Βόλον διὰ τὴν ἐλαιοδεκάτην.

2. Φαίνεται πῶς ἔγειναν προτάσεις εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ δάνειον 200 ἑκατομμυρίων μὲ συμφέροντας ὅρους.

3. Τρικυμίαι καὶ ναυάγια, βροχαὶ καὶ πλημμύραι Μία δῆθεν βόμβα ἀνάβει στὰ Χανιά. Ἡ Τουρκία στέλλει ἐνισχύσεις εἰς τὰ σύνορά μας. Ἡ βουλευτικὴ ἀντίδρασις ἐναντίον τῆς εὐρυτάτης κορυφώνεται· παρ' ὀλίγον ὑπουργικὴ κρίσις· 4 ἀξιωματικοὶ τοῦ Στρ. Συνδέσμου παρουσιάσθησαν εἰς τὸν πρωθυπουργόν, ἐνῷ ἐσυζητεῖτο τὸ νομοσχέδιον· κίνησις στρατιωτικῶν εἰς τοὺς διαδρόμους καὶ τὰ θεωρεῖα τῆς Βουλῆς, ἡ ὁποία ἀμέσως ψηφίζει: 16 νομούς, 16 ἐκλογικὰς περιφερείας.

4. Εἰς τὸν «Χρόνον» (τῶν Ἀθηνῶν) ἄρθρον σημαντικόν: ὅτι ὁ Στρατιωτικὸς Σύνδεσμος «ἔχει στερρὰν ἀπόφασιν νὰ ἴδῃ συντελούμενον τὸ ἔργον του ἐν τῇ ὁλότητι αὐτοῦ». Ὁ Μ. Βεζύρης εἶπεν εἰς τοὺς συνυπουργούς του διὰ τὸ Κρητικόν: «Ἐγείναμεν γελοῖοι πλέον!»

6. Ἀναζῇ ἡ τουρκικὴ λογοκρισία: ἀπηγορεύθη ἡ εἰσαγωγὴ διαφόρων ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Συζήτησις εἰς τὴν Βουλήν μας διὰ τὰς οἰκονομίας· ἐξατμίζονται τὰ περισσεύματα τοῦ κ. Εὐταξία.

7. Νομοσχέδιον περὶ φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος, καὶ ἐξέγερσις τῶν ποτοποιῶν. Φῆμαι βαλκανικῆς ὁμοσπονδίας.

8. Παρ' ὀλίγον συλλαλητήριον εἰς τὸν Πειραιᾶ κατὰ νομοσχεδίου διὰ τὸ λιμενικὸν ταμεῖον· ἀλλὰ τὸ νομοσχέδιον παραπέμπεται εἰς ἐπιτροπήν, καὶ τὸ συλλαλητήριον δὲν γίνεται. Ἀνοίγει τὰς πύλας του τὸ κλειστὸν Β. Θέατρον: παίζει περαστικὸς ὁ Γάλλος ἠθοποιὸς Φερωδὺ μὲ τὸν θίασόν του.

9. Ἀρχὴ προσωπικῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν: ἄρθρον τοῦ «Χρόνου» καταγγέλλει παρανομίας τοῦ κ. Καββαδία, γενικοῦ ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων κλπ. Συγκίνησις· ματαιοῦται ἡ συνεδρίασις τῆς Βουλῆς· ὑπουργικὸν συμβούλιον· φόβοι ὑπουργικῆς κρίσεως. Ὁ ἐπίσκοπος Λαρίσσης Ἀμβρόσιος ἀπειθεῖ εἰς τὴν Ι. Σύνοδον. Οἱ εὐεργετικοὶ ἀξιωματικοὶ διατυπώνουν ἀξιώσεις ἀφομοιώσεως τῆς προαγωγῆς των. Ἀρχίζει εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ ἀγὼν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων.

10. Δεύτερον ἄρθρον εἰς τὸν «Χρόνον» ἀπαιτεῖ ἐκκαθάρισιν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος· ὁ Στρ. Σύνδεσμος ἀποτρέπει παραίτησιν τῆς Κυβερνήσεως.

11. Ψηφίζεται νόμος περὶ Κυριακῆς ἀργίας. Αὐτοκτονεῖ ὁ Κ. Μιστριώτης, υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ.

12. Ὁ κ. Καββαδίας ἀνεχώρησε διὰ Βιέννην. Μεταρρυθμίζεται τὸ ὅριον ἡλικίας τῶν ἀξιωματικῶν.

ΗΜΕΡΟΒΙΟΣ

ΜΙΚΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ε. Σ. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἀναδημοσιεύουν ἀπὸ τὰ «Παναθήναια» χωρὶς νὰ τ' ἀναφέρουν. Ἀλλ' ἡ «Διάπλασις τῶν Παίδων» εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὸ ἔκαμε ἀπὸ ἀπροσεξίαν ἤ, τὸ πολύ, ἐπειδὴ ἄλλαξε μερικὰς φράσεις, νὰ λησμόνησε ὅτι ἡ βάσις ἦτον ἡ μετάφρασις τῶν «Παναθηναίων». — *Ρ.* Βεβαίως, ὁ «Δαυὶδ Κόπ-

περφηλδ» τοῦ Δίκενς εἶναι θαυμάσιον ἀγγλικὸν μυθιστόρημα, καὶ σᾶς συμβουλεύομεν νὰ τὸ παρακολουθήσετε, ἂν καὶ ἡ μετάφρασις γίνεται κατὰ θαυμασιώτερον τρόπον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ. Ὁ Δαυὶδ δὲν ἐγεννήθη *μαλλιαρός*, ἀλλὰ μὲ τὴν *σκέπην (τὸ ἄμνιον)* γύρω εἰς τὸ κεφάλι· πολλὰ μωρὰ γεννῶνται ἔτσι, καὶ ὁ λαὸς τὰ θεωρεῖ τυχερά, καὶ εἰς τὰ μέρη μας ἀκόμη. Οἱ Γάλλοι λέγουν τὴν *σκέπην* αὐτὴν coiffe, καὶ ὁ μεταφραστής, βαρυνθεὶς νὰ νοίξῃ τὸ λεξικόν του, τὴν... πῆρε γιὰ μαλλὶ καὶ βγῆκε κουρεμένος. — *Τραγικόν*. Ἀφοῦ ἐπιμένετε, σώνει καὶ καλά, νὰ διαβάσετε κριτικὴν διὰ τὴν «ἐν λόγῳ» κωμῳδίαν, σᾶς παραπέμπομεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Παντελιδείου ποιητικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1908 (σ. 5 καὶ 6)· ἂν ἔχετε πεποίθησιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ εἰσηγητοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου, θὰ ἰδῆτε ὅτι δὲν εἶναι εὔκολον πρᾶγμα νὰ παρασταθῇ, διότι «καὶ τὰ πρόσωπα καὶ αἱ πράξεις αὐτῆς εἶναι ὅσον καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ψευδεῖς», ὁ δὲ συγγραφεὺς «εἰσάγει πολλοὺς μετημφιεσμένους, ἕνα εἰς ὑπερσυντέλικον, ἄλλον εἰς ἀπαρέμφατον, τοῦτον εἰς Παρθενό, ἐκεῖνον εἰς εὐκτικήν, ἄλλον εἰς γλωσσικὸν ζήτημα, σημειῶν μόνον ἁπλῶς ὅτι παριστῶσι ταῦτα συμβολικῶς». Ἂν ἔχετε τόσην σκηνοθετικὴν ἐπιτηδειότητα ὥστε νὰ προσωποποιήσετε συμβολικῶς τὴν *εὐκτικὴν* καὶ τὸν *ὑπερσυντέλικον*, καὶ μάλιστα εἰς ἐρασιτεχνικὸν θέατρον, αἴ, μὰ τότε δὲν κάνετε γιὰ δῶ, — πρέπει νὰ σᾶς πάρουν *σκευοποιὸν* εἰς τὴν παρινὴν Ὄπεραν! — *Ὑδροπότην*. Πολὺ καλὰ τὸ εἴχατε ἀκούσει. Ὁ Γάλλος λογογράφος κ. Jules Bois ὁ ἴδιος τὸ ὑποστήριζεν, ὅτι τὸ μικρὸν του ὄνομα ἑλληνικὰ πρέπει νὰ λέγεται *Ἴουλος* καὶ ὄχι *Ἰούλιος*. Φαντασθῆτε ὅμως νὰ σᾶς ἐπήρχετο ἡ φιλοδοξία νὰ τοῦ ἐξελληνίσετε καὶ τὸ ὄνομα, κατὰ τὸν παλαιϊκὸν τρόπον, ποὺ ἐβάπτιζε τὸν Boileau μὲ τὸ δικό σας τὸ ψευδώνυμον· *ξύλο ποὺ θὰ σᾶς λειβγότανε!*

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Λαογραφία, Δελτίον τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας, τεῦχος Β' καὶ Γ', σελ. 169-460. Ἀθῆναι, τυπογρ. Π. Δ. Σακελλαρίου.

Ἡ Ἀθηνᾶ, μηνιαῖον ὄργανον τοῦ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου «ὁ Αἰσχύλος». Ἔτος Α', ἀριθ. 1, Σεπτέμβριος 1909. Ἀλεξάνδρεια, καταστήματα Σ. καὶ Γ. Βαλινάκη.

Στίχοι, Γεωργίου Λαμπελέτ, ποιήματα. Κέρκυρα, χρωμοτυπολιθ. ἡ «Ἐλπὶς» ἀδελφῶν Γ. Ἀσπιώτη.

Σὰν ὄνειρα, Οὐράνη, ποιήματα. Ἀθῆναι, ἔκδοσις Ταρουσσοπούλου, δρ. 2.

Ὀρατίου Ποιητική, μετέφρασε Δρ. Ν. Λιβαδᾶς. Ἀθῆναι, Ἑλληνικὴ Ἐκδοτικὴ Ἑταιρεία, τυπογραφ. «Ἑστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη, δρ. 1.

Δημοσθένους Ὀλυνθιακῶν (Α', Β', Γ'), πιστὴ μετάφρασις Μ. Γ. Κουλουμπῆ Δ. Φ. Ἀθῆναι, ἐκδότης Ἠλίας Ν. Δικαῖος, δρ. 1.

Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι (1204-1566), Οὐΐλλιαμ Μίλλερ, μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου μετὰ προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων. Ἀθῆναι, Ἑλληνικὴ Ἐκδοτικὴ Ἑταιρεία, τυπογραφ. «Ἑστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη, τεῦχος Α', δρ. 1.

Ἀπόλλων, μηνιαῖον μουσικὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου. Ἐπανέλαβε τὴν ἔκδοσίν του. Τεῦχος 56-58. Ἀθῆναι, τυπογρ. «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη.

Les Mauroyéni, histoire d'Orient (de 1700 à nos jours) par Théodore Blancard. Paris, Ernest Leroux éditeur, 2 tomes, 15 fr.

Byzahtinische Zeitschrift, Karl Krumbacher und Paul Mark. Leipzig, 10 September 1909.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων» — ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν . . . . Δρ. 2.473.35

Τὸ ἀπαιτούμενον ὁλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1,100. Καὶ τὸ ὑπενθυμίζομεν εἰς ὅλους. Ὅλοι ἔζησαν καὶ ζοῦν μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὑμνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

«Ἑλλάς», σχ. Στεφ. Ξενοπούλου:
— Ἴδωμεν τί γενήσεται μὲ τὰ ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια.
— Φαίνεται ὅτι θὰ ἀναβληθῶσι, διότι ἡ Κυβέρνησις περισπᾶται...
— Προπαροξύνεται, ἀγράμματε!!

«Ἑλλάς», σχ. Στεφ. Ξενοπούλου:
— Λαμπρὸ παιδί ἀλλὰ κωφάλαλο· δὲν ξέρω τί νὰ τὸ κάνω.
— Κωφάλαλο εἶναι;... δὲν τὸν κάνετε βουλευτή;

«Χρόνος» — Τὸ ἔργον τῆς ἐκκαθαρίσεως: Ἡ πολυκέφαλος Λερναία Ὕδρα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.